

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

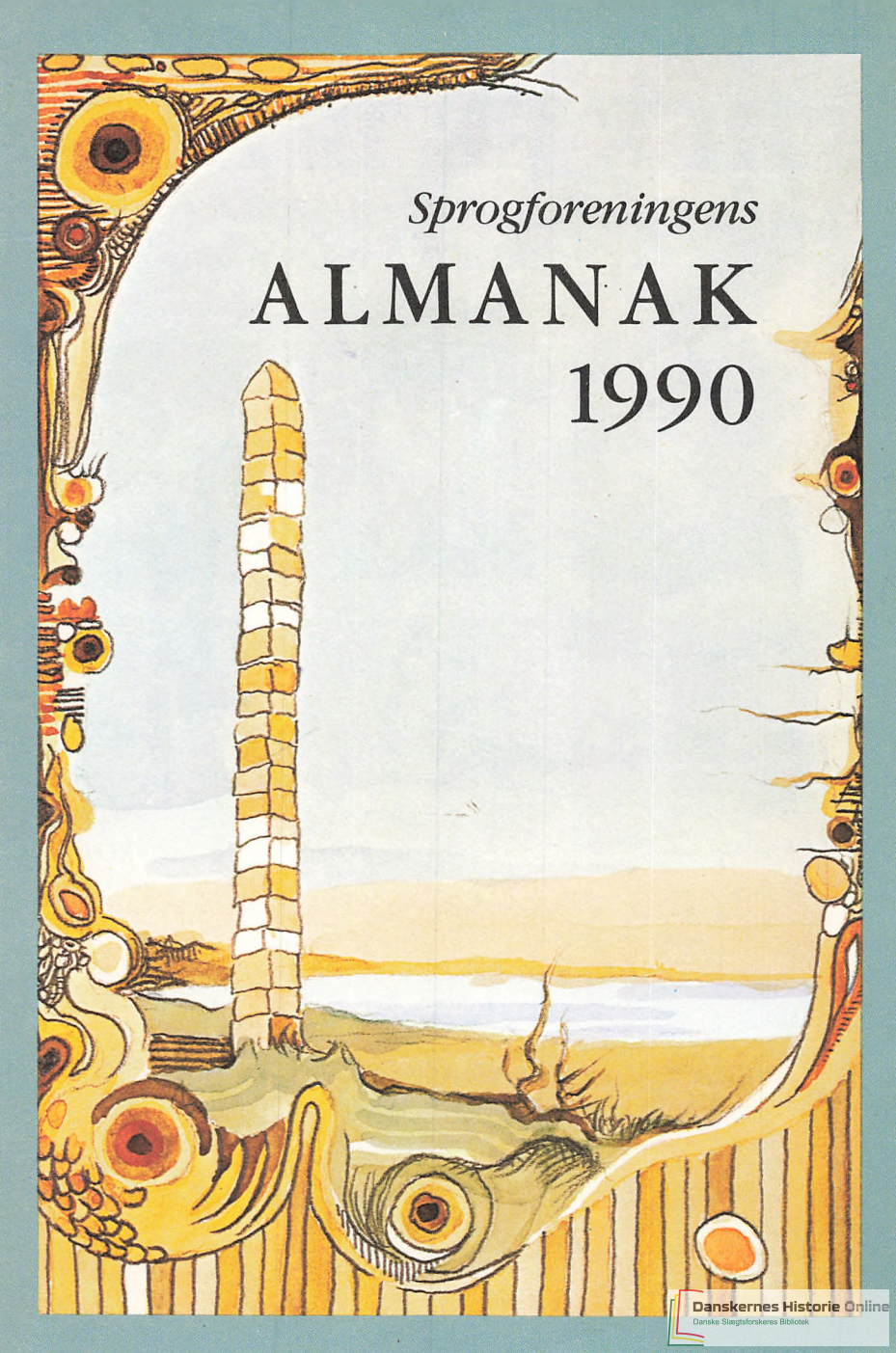
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

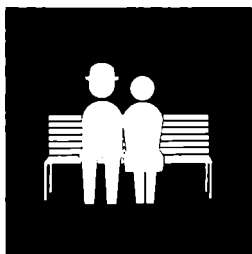
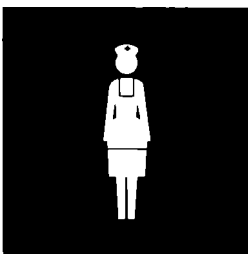
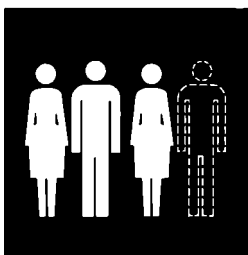
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

The illustration is a stylized, folk-art inspired scene. A tall, yellow, brick-like tower stands in the center-left. To its right is a body of water under a pale sky. In the foreground, a large, yellow, eye-like shape with a dark pupil and a red iris is prominent. The entire scene is framed by a decorative border of yellow and brown patterns, including various eye-like motifs and organic shapes.

Sprogforeningens
ALMANAK
1990

HER ER DIT LIV

*Pas godt på det med en Modul-Pension
i Sparekassen Sønderjylland*



Kom ind i Sparekassen Sønderjylland og hør mere om skatte-
begünstiget kapitalpension med indbygget livsforsikring og
opsparingsgaranti.

 **sparekassen
Sønderjylland**

-vi sikrer alt, hvad du har kært

SPROGFORENINGENS
ALMANAK
FOR 1990



97. ÅRGANG

Udgivet af Sprogforeningen - Redaktion: Arne G. Larsen

DY-PO BOGFORLAG - SØNDERBORG 1989

God økonomi hænger sammen med rigtig rådgivning



I Sydbank er vi specialister, når det drejer sig om penge og om at få mest muligt ud af dem.

Derfor kan vi give råd og inspiration på alle områder, der udgør en families økonomi.

Der er mange tilbud og mange muligheder, og tilpasset den enkelte families behov giver de en tryk økonomisk baggrund.

SYDBANK

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kalenderen	4	HÅNDBOG:	
Solens opgang og nedgang	28	Det danske Kongehus	146
Højvandet ved vestkysten	29	Regering og Folketing	147
Danske helligdage	29	Ministeriet Paul Schiøtér	147
Sydslesvigske fest- og helligdage	29	Folketingsvalget den 10. maj 1888	148
Forlejan for skolerne i Sydslesvig	29	Stemmetail i Sønderjyllands amtskreds	149
Stjerneskuud	30	Valgt i Sønderjyllands amtskreds	149
Formærkelser	31	Undervisningsministeriets udvalg vedr. danske kulturelle anliggender i Sydslesvig	150
Planeter	32	Ami og kommuner	151
Jens Lampe: H. A. Kleving den slagfærdige stenhugger fra Flønsborg	33	Amtsrådets medlemmer	152
Troels Fink: De afbrøkkede lærere	43	Amtsprogramrådet	153
Sigfred Andersen: Navne påvirker os – de er meningsdannende	61	Kommuner i Sønderjyllands amt	154
Per Jespersen: Jul i marsken	64	Foreninger, organisationer, institutioner	156
Hans N. Terp: Det skete på den gamle pontonbro	72	Nationale og historiske foreninger m. v.	156
Harald Jørgensen: Sønderjyden A. D. Jørgensen 1840-97	75	Musik – Teater – Kunst	161
Sigfred Andersen: Et godt tyk styk pap	94	Biblioteker	163
Arne G. Larsen: 85-årige Anni Sønnichsen fra Sønderborg var med til at overrække dannebrog III kong Christian den X i 1920 på Dybbøl	97	Undervisning	165
Sønderjylland og krigen 1870-71	103	Lokalhistoriske samlinger og arkiver	167
Hans Sahl: »Men immer det dagens dog påny«	107	Museer	171
Jens Lampe: Vær med i laget – hejs flaget!	118	Landbrug	173
Ellen Ullman: Sådan var det i bøgyndelsen	120	Landbotoreninger	175
MINDEORD:		Husmandstoreninger	177
Olav Jørgen Bonetfeld	123	Husholdningstoreninger	178
Holger Kragh Blume Dahl	125	Husdyrbrugsorganisationer	180
S. N. Christensen	126	Møjerforeninger	180
Lina Mømmesen	127	Slagterier	181
Edith Christensen	128	Det Jydske Haveselskab	182
Henrik Lassen Henriksen	129	Skovbrug	182
Peter Ravn Fjølstrup	130	Handel	183
Jørgen David Wolff	131	Håndværk og Industri	185
Tope Silbensen	133	Finansiering	187
Frants Thygesen	134	Turistforeninger	189
Hans Matthesen	135	Danske og friske institutioner i Sydslesvig	191
H. P. Jensen	136	Jagt og vildtforvaltning	197
Jens Sørup	138	Uddrag af lov om jagt og vildtforvaltning	199
Gunter Weber	139	Den obligatoriske jagtprøve	199
Troels Retslund Poulsen	140	Bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og lugle	200
Peter Groth Bruun	142	Markedstørrelse	201
Hermann Llobers	143		

JANUAR 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^h 4 ^m og tiltager i månedens løb 1 ^h 31 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 1			h m	h m	h m	h m
M. 1	Nytår	Solens radius 16' 18"	8 41	15 45	10 40	21 17
Fadervor. Matth. 6,5-13. 1' række, Luk.2,21.						
Ti. 2	Abel	Vega kulm. midn. mod nord	41	46	10 48	22 44
O. 3	Enoch	Tusmørket varer 48 ^m	41	48	10 56	-
To. 4	Methusalem	☉ F.kv. 11 ^h 40 ^m Jorden nærmest Solen Sirius kulm. midn.	40	49	11 5	0 12
F. 5	Simeon		40	50	11 15	1 43
L. 6	Hellig 3 konger		39	52	11 30	3 17
S. 7	1.s.e.h.3 k.	Knud hertug ☾ nærmest Jorden	39	53	11 53	4 53
Jesus velsigner de små børn. Mark. 10,13-16. 1' række, Luk.2,42 til enden.						
Uge 2			8 38	15 55	12 30	6 24
M. 8	Erhardt		37	56	13 27	7 39
Ti. 9	Julianus		37	58	14 46	8 30
O. 10	Paul eremit	Tusmørket varer 47 ^m	36	16 0	16 16	9 2
To. 11	Hyginus	☉ F.m. 5 ^h 57 ^m	36	16 0	16 16	9 2
F. 12	Reinhold		35	1	17 47	9 22
L. 13	Hilarius		34	3	19 15	9 35
S. 14	2.s.e.h.3 k.	Felix	33	5	20 38	9 44
Zakæus. Luk. 19,1-10. 1' række, Joh.2,1-11.						
Uge 3			8 32	16 7	21 56	9 52
M. 15	Maurus		31	9	23 13	9 58
Ti. 16	Marcellus	Castor kulm. midn.	30	11	-	10 5
O. 17	Antonius	Tusmørket varer 46 ^m	30	11	-	10 5
To. 18	Prisca	☉ S.kv. 22 ^h 17 ^m Procyon kulm. midn.	28	12	0 29	10 13
F. 19	Pontianus	☾ fjernest Jorden Pollux kulm. midn.	27	14	1 46	10 22
L. 20	Fabian og Sebastian		26	16	3 4	10 35
S. 21	3.s.e.h.3 k.	Agnes	24	18	4 23	10 54
Giv os mere tro. Luk.17,5-10. 1' række, Matth. 8,1-13.						
Uge 4			8 23	16 20	5 37	11 23
M. 22	Vincentius		21	22	6 42	12 8
Ti. 23	Emerentius		20	24	7 30	13 12
O. 24	Timotheus	Tusmørket varer 45 ^m	20	24	7 30	13 12
To. 25	Pauli omv.		18	26	8 3	14 32
F. 26	Polycarpus	● N.m. 20 ^h 20 ^m	17	29	8 24	16 0
L. 27	Chrysostomos		15	31	8 38	17 30
S. 28	4.s.e.h.3 k.	Fred. 6.s føds. Carolus Magnus	13	33	8 49	18 59
Jesus vandrer på søen. Matth. 14,22-33. 1' række, Matth.8,23-27.						
Uge 5			8 11	16 35	8 58	20 28
M. 29	Chr. 7.s føds.	Valerius	10	37	9 6	21 57
Ti. 30	Adelgunde		8	39	9 14	23 28
O. 31	Vigilius	Tusmørket varer 43 ^m	8	39	9 14	23 28

Januar 1990	Højvande ved vestkysten se s. 29
1.	4.56 -17.25
2.	4.31 18.06
3.	6.09 18.50
4.	6.50 19.39
5.	7.40 20.41
6.	8.49 21.55
7.	10.10 23.09
8.	11.30 -
9.	0.19 12.43
10.	1.21 13.46
11.	2.14 14.38
12.	3.01 15.26
13.	3.43 16.10
14.	4.24 16.50
15.	5.02 17.30
16.	5.38 18.06
17.	6.13 18.44
18.	6.51 19.24
19.	7.35 20.11
20.	8.31 21.08
21.	9.37 22.08
22.	10.43 23.09
23.	11.52 -
24.	0.15 12.55
25.	1.14 13.46
26.	2.02 14.30
27.	2.47 15.12
28.	3.26 15.53
29.	4.04 16.31
30.	4.40 17.09
31.	5.14 17.47

FEBRUAR 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 ^h 35 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 3 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
To. 1	Brigida	Solens radius 16' 15" Merkur st. vestl. elong. ☉ F. kv. 19 ^h 32 ^m	8 6	16 41	9 24	-
F. 2	Kyndelmisse	☾ nærmest Jorden Deneb kulm. midn. mod nord	4	43	9 37	1 1
L. 3	Blasius		2	46	9 56	2 36
S. 4	5.s.e.h.3 k.	Veronica	0	48	10 27	4 8
<i>Skatten, perlen og voddet, Matth. 13,44-52</i>						
I'række, Matth. 13,24-30.						
M. 5	Agathe	Uge 6	7 58	16 50	11 15	5 27
Ti. 6	Dorothea		56	52	12 24	6 25
O. 7	Richard	Tusmørket varer 42 ^m	54	54	13 49	7 3
To. 8	Corintha		52	57	15 19	7 26
F. 9	Apollonia	☉ F.m. 20 ^h 16 ^m , Måneformørkelse	50	59	16 47	7 41
L. 10	Scholastica		48	17 1	18 12	7 52
S. 11	Septuagesima	Euphrosyne	46	3	19 33	8 0
<i>De betroede talenter, Matth.25,14-30.</i>						
I'række, Matth.20,1-16.						
M. 12	Eulalia	Uge 7	7 43	17 5	20 51	8 7
Ti. 13	Benignus		41	7	22 8	8 14
O. 14	Valentinus	Tusmørket varer 41 ^m	39	10	23 26	8 21
To. 15	Faustinus		37	12	-	8 30
F. 16	Juliane	☾ fjernest Jorden	35	14	0 44	8 41
L. 17	Findanus	☉ S.kv. 19 ^h 48 ^m	32	16	2 2	8 57
S. 18	Sexagesima	Concordia	30	18	3 19	9 21
<i>Sædens vækst, Mark.4,26-32.</i>						
I'række, Luk.8,4-15.						
M. 19	Ammon	Uge 8	7 28	17 20	4 27	9 58
Ti. 20	Eucharis		25	23	5 22	10 53
O. 21	Samuel	Tusmørket varer 40 ^m	23	25	6 1	12 5
To. 22	Peters stol	Venus lyser klarest	21	27	6 27	13 30
F. 23	Papias		18	29	6 44	15 0
L. 24	Matthias	Regulus kulm. midn. Quinquagesima. Esto mihi. Victorinus ● N.m. 9 ^h 54 ^m	16	31	6 57	16 31
S. 25	Fastelavn		13	33	7 6	18 2
<i>Op til Jerusalem, Luk. 18,31 til enden.</i>						
I'række, Matth. 3,13 til enden.						
M. 26	Inger	Uge 9	7 11	17 35	7 15	19 34
Ti. 27	Hvide Tirsdag	Leander	8	38	7 23	21 6
O. 28	Aske Onsdag	Øllegaard Tusmørket varer 39 ^m ☾ nærmest Jorden	6	40	7 33	22 42

Februar 1990

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	5.51	18.27
2.	6.29	19.11
3.	7.15	20.07
4.	8.18	21.19
5.	9.44	22.39
6.	11.14	-
7.	0.01	12.36
8.	1.08	13.40
9.	2.03	14.31
10.	2.49	15.15
11.	3.29	15.53
12.	4.04	16.28
13.	4.38	17.02
14.	5.09	17.32
15.	5.40	18.03
16.	6.13	18.37
17.	6.51	19.17
18.	7.38	20.04
19.	8.37	21.03
20.	9.48	22.12
21.	11.07	23.32
22.	12.29	-
23.	0.48	13.22
24.	1.39	14.07
25.	2.23	14.49
26.	3.02	15.29
27.	3.40	16.08
28.	4.17	16.46
29.		

MARTS 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 ^h 38 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 24 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
To. 1	Albinus	Solens radius 16' 10"	7 3	17 42	7 45	-
F. 2	Simplicius		1	44	8 3	0 18
L. 3	Kunigunde		6 58	46	8 29	1 53
S. 4	1.s.i fasten	Quadragesima. Invocavit. Adrianus ● F.k.v. 3 ^h 5 ^m	56	48	9 12	3 17
<i>Hvem er den største? Luk.22,24-32.</i>						
<i>1'række, Matth.4,1-11.</i>						
M. 5	Theophilus	Uge 10	6 53	17 50	10 14	4 22
Ti. 6	Gotfred		51	52	11 33	5 5
O. 7	Tamperdag	Perpetua Tusmørket varer 39 ^m	48	54	13 0	5 32
To. 8	Beata		46	56	14 28	5 49
F. 9	40 riddere		43	58	15 52	6 1
L. 10	Ædel		41	18 1	17 13	6 10
S. 11	2.s.i fasten	Reminiscere Fred. 9.s føds. Thala ○ F.m. 11 ^h 58 ^m	38	3	18 32	6 17
<i>Menneskets afmagt. Jesu magt. Mark.9,17-29.</i>						
<i>1'række, Matth. 15,21-28.</i>						
M. 12	Gregorius	Uge 11	6 36	18 5	19 49	6 24
Ti. 13	Macedonius		33	7	21 6	6 31
O. 14	Eutychius	Tusmørket varer 39 ^m	30	9	22 24	6 39
To. 15	Zacharias		28	11	23 43	6 49
F. 16	Gudmund	☾ fjernest Jorden	25	13	-	7 3
L. 17	Gertrud		23	15	1 0	7 24
S. 18	3.s.i fasten	Oculi Fred. 3.s føds. Alexander	20	17	2 12	7 55
<i>Løgnens fader. Joh.8,42-51.</i>						
<i>1'række, Luk.11,14-28.</i>						
M. 19	Joseph	● S.k.v. 15 ^h 30 ^m Uge 12	6 17	18 19	3 12	8 41
Ti. 20	Gordius	Jævn døgn 22 ^h 19 ^m	15	21	3 57	9 45
O. 21	Benedictus	Tusmørket varer 39 ^m	12	23	4 27	11 3
To. 22	Paulus		10	25	4 48	12 29
F. 23	Fidelis		7	27	5 2	13 58
L. 24	Ulrica		4	29	5 13	15 28
S. 25	Midfaste	Lætare Mariæ bebud.	2	31	5 22	16 59
<i>Jesus. livets brød. Joh.6,35-51.</i>						
<i>1'række, Joh. 6,1-15.</i>						
M. 26	Gabriel	● N.m. 20 ^h 48 ^m Uge 13	5 59	18 33	5 31	18 33
Ti. 27	Kastor		56	35	5 41	20 9
O. 28	Dr. Ingrid	Eustachius Tusmørket varer 39 ^m ☾ nærmest Jorden	54	37	5 52	21 49
To. 29	Jonas		51	39	6 8	23 28
F. 30	Quirinus	Venus st. vestl. elong.	49	41	6 32	-
L. 31	Fred. 5.s føds.	Balbina	46	43	7 10	1 0

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Marts 1990

Højvande ved
vestkysten se s. 29

	Højvande ved vestkysten se s. 29	
1.	4.52	17.24
2.	5.31	18.05
3.	6.12	18.48
4.	7.01	19.40
5.	8.07	20.51
6.	9.31	22.12
7.	11.02	23.41
8.	12.25	-
9.	0.51	13.25
10.	1.46	14.14
11.	2.30	14.55
12.	3.08	15.30
13.	3.40	16.02
14.	4.10	16.31
15.	4.38	16.57
16.	5.07	17.25
17.	5.40	17.56
18.	6.16	18.33
19.	6.58	19.14
20.	7.49	20.06
21.	8.55	21.15
22.	10.24	22.50
23.	11.51	-
24.	0.13	12.51
25.	1.07	13.39
26.	1.52	14.21
27.	2.32	15.02
28.	3.12	15.41
29.	3.50	16.21
30.	4.31	17.02
31.	5.14	17.45

APRIL 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 ^h 2 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 13 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
S. 1	5. s. i fasten	Judica Hugo Solen radius 16' 2"	5 43	18 45	8 7	2 14
<i>Mariæ lovsang. Luk. 1, 46-56.</i>						
<i>1' række, Luk. 1, 26-38.</i>						
M. 2	Theodosius	○ F.kv. 11 ^h 24 ^m Uge 14	5 41	18 47	9 22	3 4
Ti. 3	Nicætas		38	49	10 48	3 36
O. 4	Ambrosius	Tusmørket varer 40 ^m	36	51	12 15	3 56
To. 5	Irene		33	53	13 39	4 9
F. 6	Sixtus		31	55	15 0	4 19
L. 7	Egesippus		28	57	16 18	4 27
S. 8	Palmesøndag	Chr. 9.s føds. Janus	25	59	17 34	4 34
<i>Jesus salves i Bethania. Mark. 14, 3-9.</i>						
<i>1' række, Matth. 21, 1-9.</i>						
M. 9	Procopius	Uge 15	5 23	19 1	18 51	4 41
Ti. 10	Ezechiel	○ F.m. 4 ^h 18 ^m	20	3	20 8	4 49
O. 11	Leo	Tusmørket varer 41 ^m	18	5	21 26	4 58
To. 12	Skærtorsdag	Chr. 4.s Føds. Julius ☾ Jernst jorden	15	7	22 43	5 11
F. 13	Langfredag	Justinus Merkur st. østl. elong.	13	9	23 57	5 29
L. 14	Tiburtius		10	11	-	5 56
S. 15	Påskedag	Chr. 5.s føds. Olympia Spica kul. midn.	8	13	1 1	6 37
<i>Kristi opstandelse. Matth. 28, 1-8.</i>						
<i>1' række, Mark. 16, 1-7.</i>						
M. 16	2. Påskedag	Uge 16 Margrethe 2.s føds. Mariane	5 5	19 15	1 51	7 34
Ti. 17	Anicetus		3	17	2 26	8 45
O. 18	Eleutherius	Tusmørket varer 43 ^m ○ S.kv. 8 ^h 2 ^m	0	19	2 50	10 6
To. 19	Daniel		4 58	21	3 6	11 31
F. 20	Sulpicius		55	23	3 19	12 58
L. 21	Florentius		53	25	3 28	14 26
S. 22	1.s.e.påske	Quasimodo Cajus	51	27	3 37	15 56
<i>Vogt mine får. Joh. 21, 15-19.</i>						
<i>1' række, Joh. 20, 19 til enden.</i>						
M. 23	Georgius	Uge 17	4 48	19 29	3 47	17 30
Ti. 24	Albertus		46	31	3 57	19 8
O. 25	Mark. evang.	Tusmørket varer 44 ^m ● N.m. 5 ^h 27 ^m ☾ nærmest Jorden	44	33	4 12	20 50
To. 26	Cletus		41	35	4 32	22 29
F. 27	Charl. Amalie	Ananias	39	37	5 4	23 54
L. 28	Vitalis	Arcturus kulm. midn.	37	39	5 55	-
S. 29	2.s.e.påske	Misericordia Domini Peter martyr	34	41	7 6	0 56
<i>Hyrden og fårene. Joh. 10, 22-30.</i>						
<i>1' række, Joh. 10, 11-16.</i>						
M. 30	Severus	Uge 18	4 32	19 43	8 32	1 36

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

April 1990

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	6.02	18.32
2.	6.57	19.25
3.	8.03	20.31
4.	9.17	21.47
5.	10.42	23.14
6.	12.02	-
7.	0.17	13.02
8.	1.21	13.49
9.	2.04	14.28
10.	2.41	15.02
11.	3.13	15.32
12.	3.41	15.57
13.	4.08	16.22
14.	4.39	16.52
15.	5.13	17.24
16.	5.51	18.01
17.	6.31	18.41
18.	7.19	19.19
19.	8.20	20.31
20.	9.43	22.02
21.	11.07	23.17
22.	12.13	-
23.	0.29	13.05
24.	1.18	13.52
25.	2.03	14.35
26.	2.45	15.16
27.	3.29	16.00
28.	4.15	16.45
29.	5.04	17.31
30.	5.58	18.20

MAJ 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 ^h 15 ^m og tiltager i månedens løb 1 ^h 48 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
Ti. 1	Voldermisse	Philip og Jacob Solens radius 15' 54" ● F.kv. 21 ^h 18 ^m	4 30	19 45	10. 1	2 0
O. 2	Athanasius	Tusmørket varer 47 ^m	28	47	11 27	2 16
To. 3	Korsmisse		25	49	12 49	2 27
F. 4	Florian		23	51	14 7	2 36
L. 5	Danmarks befrielse	Gothard De lyse nætter beg.	21	53	15 24	2 43
S. 6	3.s.e.påske	Jubilate Johannes ante portam	19	55	16 39	2 50
<i>Vejen, sandheden og livet, Joh. 14,1-11.</i>						
1'række, Joh. 16, 16-22. Uge 19						
M. 7	Flavia	Pluto i opp. til Solen	4 17	19 57	17 55	2 58
Ti. 8	Stanislaus		15	59	19 13	3 7
O. 9	Caspar	Tusmørket varer 49 ^m ○ F.m. 20 ^h 31 ^m	13	20 1	20 30	3 19
To. 10	Gordanius	⊕ fjernest Jorden	11	3	21 45	3 36
F. 11	Bededag	Mamertus	9	4	22 52	4 0
L. 12	Pancratius		7	6	23 47	4 37
S. 13	4.s.e.påske	Cantate Ingenuus	5	8	-	5 28
<i>Sandheden gør fri, Joh. 8,28-36.</i>						
1'række, Joh. 16,5-15. Uge 20						
M. 14	Kristian		4 3	20 10	0 26	6 35
Ti. 15	Sophie		1	12	0 53	7 52
O. 16	Sara	Tusmørket varer 52 ^m	0	14	1 11	9 14
To. 17	Bruno	● S.kv. 20 ^h 45 ^m	3 58	15	1 25	10 38
F. 18	Erik		56	17	1 35	12 2
L. 19	Potentiana		54	19	1 44	13 28
S. 20	5.s.e.påske	Rogate Angelica	53	21	1 53	14 57
<i>Jesu bøn for disciplene, Joh. 17,1-11.</i>						
1'række, Joh. 16,23-28. Uge 21						
M. 21	Helene		3 51	20 22	2. 3	16 30
Ti. 22	Castus		50	24	2 15	18 9
O. 23	Desiderius	Tusmørket varer 55 ^m	48	26	2 32	19 49
To. 24	Kr. himmelfart	Esther ● N.m. 12 ^h 47 ^m ⊕ nærmest Jorden	47	27	2 58	21 24
F. 25	Urbanus		45	29	3 39	22 39
L. 26	Kpr. Frederik	Beda	44	31	4 42	23 30
S. 27	6.s.e.påske	Exaudi Lucian	42	32	6 5	-
<i>At de alle må være eet, Joh. 17,20 til enden.</i>						
1'række, Joh. 15,26 til enden og 16,1-4. Uge 22						
M. 28	Vilhelm		3 41	20 34	7 37	0 1
Ti. 29	Maximinus		40	35	9 8	0 20
O. 30	Vigand	Tusmørket varer 58 ^m	39	36	10 33	0 34
To. 31	Petronella	● F.kv. 9 ^h 11 ^m Merkur st. vestl. elong.	38	38	11 55	0 43

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Maj 1990	Højvande ved vestkysten se s. 29	
1.	6.53	19.14
2.	7.52	20.11
3.	8.56	21.17
4.	10.11	22.38
5.	11.28	23.54
6.	12.30	-
7.	0.48	13.18
8.	1.33	13.57
9.	2.11	14.32
10.	2.45	15.01
11.	3.15	15.27
12.	3.46	15.55
13.	4.18	16.28
14.	4.55	17.03
15.	5.34	17.40
16.	6.15	18.19
17.	7.09	19.05
18.	7.56	20.03
19.	9.06	21.17
20.	10.24	22.39
21.	11.34	23.48
22.	12.33	-
23.	0.44	13.25
24.	1.36	14.13
25.	2.25	14.58
26.	3.16	15.44
27.	4.07	16.32
28.	4.57	17.20
29.	5.49	18.08
30.	6.40	18.55
31.	7.32	19.46

JUNI 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^h 3 ^m og tiltager indtil den 21., hvor den er 17 ^h 27 ^m . Herefter og til månedens ende aftager dagen 6 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
F. 1	Nikomedes	Solens radius 15' 48" Antares kulm. midn.	3 37	20 39	13 12	0 52
L. 2	Marcellinus		36	40	14 28	0 59
S. 3	Pinsedag	Fred. 8.s føds. Erasmus	35	42	15 44	1 7
<i>Helligåndens komme, Joh. 14,15-21.</i> I'række, Joh. 14,23 til enden.						
M. 4	2. pinsedag	Optatus Uge 23	3 34	20 43	17 1	1 15
Ti. 5	Grundlovsdag	Kong Hans' føds. Bonifacius Norbertus	33	44	18 18	1 27
O. 6	Tamperdag	Tusmørket varer 61 ^m ☾ Sjernest Jorden	32	45	19 34	1 42
To. 7	Jeremias		31	46	20 44	2 3
F. 8	Medardus	☉ F.m. 12 ^h 1 ^m	31	47	21 43	2 36
L. 9	Primus		30	48	22 27	3 23
S. 10	Trinitatis	Onuphrius	29	49	22 57	4 27
<i>Ddb i den treenige Guds navn, Matth.28,18 til enden.</i> I'række, Joh.3,1-15.						
M. 11	Prins Henrik	Barnabas apostel Uge 24	3 29	20 50	23 17	5 41
Ti. 12	Basilius		29	51	23 32	7 2
O. 13	Cyrellus	Tusmørket varer 63 ^m Capella kulm. midn. mod nord	28	51	23 43	8 25
To. 14	Rufinus		28	52	23 52	9 48
F. 15	Valdemarsdag	Vitus	28	53	-	11 11
L. 16	Tycho	☉ S.kv. 5 ^h 48 ^m	28	53	0 0	12 36
S. 17	1.s.e.trin.	Botolphus	27	54	0 9	14 4
<i>Den rige bonde, Luk.12,13-21.</i> I'række, Luk.16,19 til enden.						
M. 18	Leontius	Uge 25	3 27	20 54	0 20	15 37
Ti. 19	Gervasius		27	55	0 34	17 14
O. 20	Sylverius	Tusmørket varer 64 ^m	27	55	0 54	18 50
To. 21	Albanus	Solhverv 16 ^h 33 ^m , længste dag ☾ nærmest Jorden	28	55	1 27	20 15
F. 22	10000 martyrer	☉ N.m. 19 ^h 55 ^m	28	55	2 19	21 18
L. 23	Paulinus		28	55	3 33	21 58
S. 24	2.s.e.trin.	St. Hansdag	28	55	5 4	22 23
<i>Kristi efterfølgelse, Luk.14,25 til enden.</i> I'række, Luk.14,16-24.						
M. 25	Prosper	Uge 26	3 29	20 55	6 38	22 39
Ti. 26	Pelagius		29	55	8 8	22 50
O. 27	Syvsoverdag	Tusmørket varer 63 ^m	30	55	9 34	22 59
To. 28	Carol. Amalie	Eleonora	30	55	10 55	23 7
F. 29	Petrus Paulus	☉ F.kv. 23 ^h 7 ^m	31	55	12 13	23 15
L. 30	Lucina	Uranus i opp. til Solen	32	54	13 30	23 23

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Juni 1990

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	8.27	20.42
2.	9.29	21.48
3.	10.40	23.04
4.	11.47	-
5.	0.09	12.40
6.	1.00	13.24
7.	1.42	13.59
8.	2.18	14.32
9.	2.54	15.05
10.	3.29	15.40
11.	4.07	16.17
12.	4.45	16.53
13.	5.24	17.28
14.	6.02	18.05
15.	6.44	18.46
16.	7.32	19.35
17.	8.31	20.37
18.	9.43	21.55
19.	10.56	23.10
20.	12.02	-
21.	0.19	13.02
22.	1.21	13.57
23.	2.17	14.47
24.	3.10	15.34
25.	4.00	16.21
26.	4.47	17.06
27.	5.34	17.49
28.	6.19	18.30
29.	7.07	19.14
30.	7.49	20.02

JULI 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^h 21 ^m og aftager i månedens løb 1 ^h 23 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
S. 1	3.s.e. trin.	Chr. 2.s. føds. Fred. 2.s føds. Theobaldus Solens radius 15' 45"	3 33	20 54	14 47	23 34
<i>Den fortable søn.</i> Luk. 15,11 til enden						
1' række, Luk. 15,1-10.						
M. 2	Mariæ besøg.		3 33	20 53	16 4	23 47
Uge 27						
Ti. 3	Cornelius	☾ fjernest Jorden Vega kulm. midn.	34	53	17 21	-
O. 4	Ulricus	Tusmørket varer 61 ^m Jorden fjernest Solen	35	52	18 34	0 6
To. 5	Anshelmus	Neptun i opp. til Solen	36	52	19 37	0 35
F. 6	Dion		37	51	20 26	1 17
L. 7	Villebaldus		38	50	21 0	2 16
S. 8	4.s.e. trin.	Kjeld ☉ F.m. 2 ^h 23 ^m	39	49	21 24	3 28
<i>Elsk Eders fjender.</i> Matth. 5,43 til enden						
1' række, Luk. 6,36-42.						
M. 9	Sostrata		3 40	20 48	21 40	4 49
Uge 28						
Ti. 10	Knud, konge		42	47	21 52	6 12
O. 11	Josva	Tusmørket varer 59 ^m	43	46	22 1	7 36
To. 12	Henrik		44	45	22 10	8 59
F. 13	Margarethe		46	44	22 18	10 23
L. 14	Bonaventura	Saturn i opp. til Solen	47	43	22 28	11 49
S. 15	5. s.e. trin.	Apostl. deling ☉ S.kv. 12 ^h 4 ^m	48	42	22 40	13 18
<i>Peters bekendelse.</i> Matth. 16,13-26.						
1' række, Luk. 5,1-11.						
M. 16	Susanne		3 50	20 41	22 57	14 51
Uge 29						
Ti. 17	Alexius		51	39	23 23	16 25
O. 18	Arnolphus	Tusmørket varer 56 ^m	53	38	-	17 53
To. 19	Justa	☾ nærmest Jorden	54	36	0 4	19 4
F. 20	Elias		56	35	1 7	19 53
L. 21	Evenus		58	34	2 30	20 24
S. 22	6. s.e. trin.	Maria Magd. ● N.m. 3 ^h 54 ^m Altair kulm. midn.	59	32	4 3	20 43
<i>Den rige yngling.</i> Matth. 19,16-26.						
1' række, Matth. 5,20-26.						
M. 23	Apollinaris	Hundredagene beg.	4 1	20 30	5 37	20 57
Uge 30						
Ti. 24	Christina		2	29	7 6	21 7
O. 25	Jacobus	Tusmørket varer 53 ^m	4	27	8 31	21 15
To. 26	Anna		6	25	9 52	21 23
F. 27	Martha		8	24	11 11	21 31
L. 28	Aurelius		9	22	12 29	21 41
S. 29	7.s.e. trin.	Oluf ☉ F.kv. 15 ^h 1 ^m	11	20	13 47	21 53
<i>Bekendelse uden frygt.</i> Matth. 10,24-31.						
1' række, Mark. 8,1-9.						
M. 30	Abdon		4 13	20 18	15 5	22 10
Uge 31						
Ti. 31	Germanus	☾ fjernest Jorden	15	16	16 19	22 34

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Juli 1990		Højvande ved vestkysten se s. 29	
1.		8.41	20.59
2.		9.40	22.05
3.		10.45	23.16
4.		11.49	-
5.		0.22	12.44
6.		1.14	13.28
7.		1.56	14.09
8.		2.37	14.49
9.		3.16	15.29
10.		3.54	16.07
11.		4.31	16.42
12.		5.10	17.16
13.		5.47	17.49
14.		6.25	18.25
15.		7.07	19.07
16.		7.57	20.02
17.		9.03	21.19
18.		10.21	22.42
19.		11.37	-
20.		0.03	12.47
21.		1.15	13.47
22.		2.14	14.38
23.		3.05	15.25
24.		3.50	16.07
25.		4.31	16.46
26.		5.13	17.24
27.		5.51	17.59
28.		6.29	18.37
29.		7.07	19.18
30.		7.50	20.10
31.		8.42	21.13

AUGUST 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 ^h 58 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 11 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
O. 1	Peters fængsel	Tusmørket varer 50 ^m Solen radius 15' 47"	4 17	20 14	17 27	23 11
To. 2	Hannibal		18	12	18 22	-
F. 3	Nikodemus		20	10	19 1	0 3
L. 4	Dominicus	Deneb kulm. midn.	22	8	19 28	1 11
S. 5	8.s.e.trin.	Osvaldus	24	6	19 47	2 30
<i>At høre og gøre derefter, Matth. 7,22 til enden.</i>						
<i>1' række, Matth. 7, 15-21.</i>						
M. 6	Kristi forkl.	○ F.m. 15 ^h 19 ^m Uge 32	4 26	20 4	20 0	3 54
Ti. 7	Donatus	De lyse nætter ender	28	2	20 10	5 19
O. 8	Ruth	Tusmørket varer 47 ^m	30	0	20 19	6 44
To. 9	Romanus		31	19 58	20 28	8 9
F. 10	Laurentius		33	55	20 37	9 35
L. 11	Herman	Merkus st. østl. elong	35	53	20 48	11 3
S. 12	9. s.e.trin.	Chr. 3.s føds. Clara	37	51	21 3	12 35
<i>At vente på Herren, Luk. 12,32-48.</i>						
<i>1' række, Luk. 16,1-9.</i>						
M. 13	Hippolytus	● S.kv. 16 ^h 54 ^m Uge 33	4 39	19 49	21 26	14 8
Ti. 14	Eusebius		41	46	22 0	15 37
O. 15	Mariæ himmelfart	Tusmørket varer 45 ^m ☾ nærmest Jorden	43	44	22 53	16 53
To. 16	Rochus		45	42	-	17 49
F. 17	Anastatus		47	40	0 7	18 25
L. 18	Agapetus		49	37	1 35	18 48
S. 19	10. s.e.trin.	Sebaldus	51	35	3 7	19 3
<i>Dom over denne slægt, Matth. 11,16-24.</i>						
<i>1' række, luk. 19,41 til enden</i>						
M. 20	Bernhard	● N.m. 13 ^h 39 ^m Uge 34	4 53	19 32	4 38	19 15
Ti. 21	Salomon		54	30	6 4	19 24
O. 22	Symphorian	Tusmørket varer 43 ^m	56	28	7 27	19 32
To. 23	Zakæus	Hundredagene ender	58	25	8 48	19 40
F. 24	Bartholomæus		5 0	23	10 7	19 49
L. 25	Ludvig		2	20	11 26	20 0
S. 26	11. s.e.trin.	Irenæus	4	18	12 45	20 15
<i>Jesus og synderinden, Luk. 7,36 til enden</i>						
<i>1' række, Luk. 18,9-14.</i>						
M. 27	Gebhardus	Uge 35	5 6	19 15	14 1	20 36
Ti. 28	Lovise	Augustinus ○ F.kv. 8 ^h 34 ^m ☾ fjernest Jorden	8	13	15 12	21 7
O. 29	Joh. halsh.	Tusmørket varer 41 ^m	10	10	16 12	21 52
To. 30	Benjamin		12	8	16 58	22 54
F. 31	Bertha		14	5	17 30	-

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

August 1990

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	9.43	22.21
2.	10.47	23.40
3.	12.01	-
4.	0.48	13.02
5.	1.35	13.49
6.	2.17	14.31
7.	2.56	15.09
8.	3.34	15.46
9.	4.11	16.21
10.	4.47	16.55
11.	5.23	17.27
12.	6.01	18.03
13.	6.40	18.44
14.	7.28	19.38
15.	8.31	20.58
16.	9.53	22.28
17.	11.17	23.56
18.	12.34	-
19.	1.10	13.36
20.	2.06	14.25
21.	2.52	15.08
22.	3.33	15.46
23.	4.11	16.22
24.	4.46	16.55
25.	5.18	17.25
26.	5.49	17.59
27.	6.22	18.37
28.	7.00	19.24
29.	7.46	20.21
30.	8.44	21.33
31.	9.55	22.56

SEPTEMBER 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 ^h 47 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 16 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
L. 1	Ægidius	Solens radius 15' 52"	5 16	19 3	17 51	0 8
S. 2	12.s.e.trin.	Elisa	18	0	18 7	1 30
<i>Bespottelse imod Anden. Matth.12,31-42.</i>						
I'række, Mark.7,31 til enden.						
M. 3	Seraphia	Uge 36	5 19	18 57	18 18	2 55
Ti. 4	Juliane Marie	Theodosia	21	55	18 28	4 21
O. 5	Regina	Tusmørket varer 40 ^m ○ F.m. 2 ^h 46 ^m	23	52	18 37	5 47
To. 6	Magnus		25	50	18 47	7 14
F. 7	Louise	Robert Fomalhaut kulm. midn.	27	47	18 58	8 44
L. 8	Mariæ føds.		29	45	19 12	10 17
S. 9	13.s.e.trin.	Gorgonius ☾ nærmest Jorden	31	42	19 32	11 51
<i>Den er størst, som tjener. Matth.20,20-28.</i>						
I'række, Luk.10,23-37.						
M. 10	Burchhardt	Uge 37	5 33	18 39	20 2	13 23
Ti. 11	Hillebert	● S.kv. 21 ^h 53 ^m	35	37	20 49	14 44
O. 12	Guido	Tusmørket varer 39 ^m	37	34	21 56	15 45
To. 13	Cyprianus		39	32	23 18	16 26
F. 14	† ophøjelse		41	29	-	16 53
L. 15	Eskild		42	26	0 47	17 10
S. 16	14.s.e.trin.	Euphemia	44	24	2 16	17 23
<i>Den syge ved Bethesda dam. Joh.5,1-15.</i>						
I'række, Luk.17,11-19.						
M. 17	Lambertus	Uge 38	5 46	18 21	3 43	17 32
Ti. 18	Chr. 8.s. føds.	Titus	48	18	5 5	17 41
O. 19	Tamperdag	Constantia Tusmørket varer 39 ^m ● N.m. 1 ^h 46 ^m	50	16	6 26	17 49
To. 20	Tobias		52	13	7 46	17 58
F. 21	Matthæus		54	11	9 5	18 8
L. 22	Mauritius		56	8	10 24	18 22
S. 23	15.s.e.trin.	Linus Jævndøgn 7 ^h 55 ^m	58	5	11 42	18 40
<i>Eet er fornødent. Luk. 10,38 til enden.</i>						
I'række, Matth.6,24 til enden						
M. 24	Tecla	☾ fjernest Jorden Uge 39 Merkur st. vestl. elong.	6 0	18 3	12 55	19 7
Ti. 25	Cleophas		2	0	14 0	19 46
O. 26	Chr. 10.s føds.	Adolph Tusmørket varer 38 ^m	4	17 57	14 51	20 41
To. 27	Cosmus	● F.kv. 3 ^h 6 ^m	6	55	15 28	21 49
F. 28	Venceslaus		8	52	15 53	23 6
L. 29	St. Michael		10	50	16 11	-
S. 30	16.s.e.trin.	Hieronymus	11	47	16 24	0 28
<i>Lazarus' opvækkelse. Joh.11,19-45.</i>						
I'række, Luk.7,11-17.						

Når sommertid er gældende, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

September 1990

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	11.20	-
2.	0.17	12.34
3.	1.08	13.22
4.	1.49	14.03
5.	2.30	14.42
6.	3.08	15.17
7.	3.44	15.53
8.	4.21	16.28
9.	4.57	17.04
10.	5.37	17.45
11.	6.17	18.32
12.	7.07	19.32
13.	8.13	20.52
14.	9.34	22.19
15.	11.00	23.46
16.	12.19	-
17.	0.55	13.18
18.	1.49	14.06
19.	2.31	14.47
20.	3.10	15.22
21.	3.44	15.54
22.	4.15	16.24
23.	4.43	16.53
24.	5.10	17.25
25.	5.42	18.02
26.	6.16	18.46
27.	6.58	19.36
28.	7.49	20.42
29.	8.58	22.08
30.	10.33	23.31

OKTOBER 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 1 ^h 31 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 19 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 40			h m	h m	h m	h m
M. 1	Remigius	Solens radius 16' 0"	6 13	17 44	16 35	1 52
Ti. 2	Ditlev		15	42	16 45	3 18
O. 3	Mette	Tusmørket varer 38 ^m	17	39	16 54	4 45
To. 4	Franciscus	○ F.m. 13 ^h 2 ^m	19	37	17 5	6 15
F. 5	Placidus		21	34	17 18	7 48
L. 6	Fred. 7.s føds.	Broderus ☾ nærmest Jorden	23	31	17 37	9 25
S. 7	17. s.e.trin.	Fred. 1.s føds. Amalie	25	29	18 4	11 1
Jesus som gæst hos toderen Levi, Mark. 2,14-22. I række, Luk. 14,1-11.						
Uge 41			6 27	17 26	18 46	12 29
M. 8	Ingeborg		29	24	19 48	13 38
Ti. 9	Dionysius	Tusmørket varer 39 ^m	31	21	21 7	14 26
O. 10	Gereon	● S.kv. 4 ^h 31 ^m	33	19	22 35	14 57
To. 11	Fred. 4.s føds.		35	16	-	15 17
F. 12	Maximilian		37	14	0 3	15 31
L. 13	Angelus	Calixtus	39	11	1 28	15 41
S. 14	18. s.e.trin.					
Det sande vintræ, Joh. 15,1-11. I række, Matth. 22, 34 til enden.						
Uge 42			6 41	17 9	2 51	15 50
M. 15	Hedevig		43	6	4 10	15 58
Ti. 16	Gallus	Tusmørket varer 39 ^m	46	4	5 29	16 7
O. 17	Florentinus	● N.m. 16 ^h 37 ^m	48	1	6 47	16 17
To. 18	Lukas evang.		50	16 59	8 6	16 30
F. 19	Balthasar		52	56	9 24	16 46
L. 20	Felicianus		54	54	10 39	17 10
S. 21	19. s.e.trin.	11000 jomfr. 1,35 til enden.			-	
De første disciple, Joh. 1,35 til enden. I række, Matth. 9,1-8.						
Uge 43			6 56	16 52	11 47	17 45
M. 22	Cordula	☾ fjernest Jorden	58	49	12 43	18 33
Ti. 23	Søren	Proclus Tusmørket varer 40 ^m	7 0	47	13 24	19 36
O. 24	FN dag		2	45	13 54	20 48
To. 25	Crispinus		4	42	14 14	22 7
F. 26	Amandus	● F.kv. 21 ^h 26 ^m	6	40	14 29	23 28
L. 27	Sem					
S. 28	20. s.e.trin.	Marie Sophie Frederikke Simon og Judas	8	38	14 41	-
De utro vingårdsmænd, Matth. 21,28-44. I række, Matth. 22,1-14.						
Uge 44			7 11	16 36	14 51	0 50
M. 29	Narcissus		13	33	15 0	2 14
Ti. 30	Absalon					
O. 31	Reform. beg.	Louise Tusmørket varer 41 ^m	15	31	15 10	3 41

Oktober 1990	Højvande ved vestkysten se s. 29	
1.	11.52	-
2.	0.30	12.46
3.	1.17	13.31
4.	1.59	14.10
5.	2.38	14.48
6.	3.16	15.26
7.	3.54	16.05
8.	4.35	16.47
9.	5.17	17.35
10.	6.03	18.30
11.	6.57	19.33
12.	8.02	20.45
13.	9.15	22.04
14.	10.36	23.25
15.	11.55	-
16.	0.33	12.54
17.	1.24	13.30
18.	2.07	14.21
19.	2.44	14.56
20.	3.16	15.27
21.	3.44	15.55
22.	4.10	16.26
23.	4.36	16.59
24.	5.07	17.37
25.	5.44	18.17
26.	6.23	19.04
27.	7.10	20.00
28.	8.09	21.16
29.	9.34	22.39
30.	10.59	23.45
31.	12.02	-

NOVEMBER 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 ^h 12 ^m og aftager i månedens løb 1 ^h 48 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			h m	h m	h m	h m
To. 1	Alle helgen	Solens radius 16' 8"	7 17	16 29	15 23	5 12
F. 2	Alle sjæle	○ F.m. 22 ^h 48 ^m	19	27	15 39	6 47
L. 3	Hubertus		21	25	16 2	8 26
S. 4	Alle helgens s.	Otto ☉ nærmest Jorden	23	23	16 39	10 1
<i>Jordens salt og verdens lys, Matth.5,13-16.</i>						
I'række, Matth.5,1-12.						
M. 5	Malachias	Uge 45	7 25	16 21	17 35	11 22
Ti. 6	Leonhardus		27	18	18 51	12 20
O. 7	Engelbrecht	Tusmørket varer 42 ^m	30	16	20 19	12 57
To. 8	Claudius		32	15	21 49	13 21
F. 9	Theodor	● S.kv. 14 ^h 2 ^m	34	13	23 17	13 37
L. 10	Luther		36	11	-	13 49
S. 11	22.s.e.trin.	Morten Bisp	38	9	0 40	13 59
<i>Ve verden for forargelserne, Matth.18,1-14.</i>						
I'række, Matth.18,23 til enden.						
M. 12	Torkild	Uge 46	7 40	16 7	2 0	14 7
Ti. 13	Arcadius		42	5	3 17	14 16
O. 14	Frederik	Tusmørket varer 44 ^m	44	3	4 35	14 26
To. 15	Leopold		46	2	5 52	14 37
F. 16	Othenius		48	0	7 10	14 53
L. 17	Anianus	● N.m. 10 ^h 5 ^m	50	15 58	8 26	15 14
S. 18	23.s.e.trin.	Hesychius	52	57	9 36	15 45
<i>Enkens skærv, Mark.12,41 til enden.</i>						
I'række, Matth.22,15-22.						
M. 19	Elisabeth	☾ fjernest Jorden Uge 47	7 54	15 55	10 36	16 29
Ti. 20	Volkmarus		56	54	11 22	17 27
O. 21	Mariæ ofring	Tusmørket varer 45 ^m	58	52	11 55	18 37
To. 22	Cecilia		8 0	51	12 18	19 52
F. 23	Clemens		2	49	12 34	21 11
L. 24	Chrysogonus		4	48	12 46	22 30
S. 25	24.s.e.trin.	Catharina ● F.kv. 14 ^h 11 ^m	6	47	12 57	23 51
<i>Fra døden til livet, Joh.5,17-29.</i>						
I'række, Matth.9,18-26.						
M. 26	Conradus	Uge 48	8 8	15 46	13 6	-
Ti. 27	Facundus	Mars i opp. til Solen	10	45	13 16	1 13
O. 28	Sophie Magd.	Tusmørket varer 47 ^m	11	43	13 26	2 38
To. 29	Saturninus		13	42	13 40	4 9
F. 30	Chr. 6.s føds.	Andreas	15	41	13 59	5 44

November 1990

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	0.39	12.53
2.	1.26	13.38
3.	2.10	14.20
4.	2.51	15.03
5.	3.33	15.48
6.	4.18	16.39
7.	5.06	17.31
8.	5.55	18.27
9.	6.48	19.26
10.	7.46	20.28
11.	8.49	21.37
12.	10.02	22.53
13.	11.21	-
14.	0.01	12.23
15.	0.54	13.12
16.	1.39	13.55
17.	2.16	14.31
18.	2.48	15.03
19.	3.16	15.34
20.	3.43	16.07
21.	4.14	16.42
22.	4.47	17.20
23.	5.24	17.59
24.	6.02	18.43
25.	6.44	19.31
26.	7.35	20.31
27.	8.40	21.47
28.	10.02	22.59
29.	11.16	-
30.	0.02	12.16

DECEMBER 1990

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^h 24 ^m og aftager derefter indtil den 22., hvor den er 6 ^h 56 ^m . Herefter og til månedens ende tiltager dagen 7 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
L. 1	Arnold	Solens radius 16' 15"	h m	h m	h m	h m
		Bibiana	8 16	15 40	14 29	7 21
S. 2	1. s. i advent	○ F.m. 8 ^h 50 ^m ☾ nærmest Jorden Aldebaran kulm. midn.	18	40	15 15	8 52
<i>Jesu indtog i Jerusalem</i> , Matth. 21,1-9. 2' række, Luk. 4,16-30.						
M. 3	Svend	Uge 49	8 20	15 39	16 24	10 3
Ti. 4	Charlotte Frederikke	Barbara	21	38	17 51	10 51
O. 5	Sabina	Tusmørket varer 48 ^m	23	37	19 25	11 22
To. 6	Nikolaus	Merkus st. østl. elong.	24	37	20 57	11 42
F. 7	Agathon		26	36	22 24	11 55
L. 8	Mariæ undf.		27	36	23 47	12 6
S. 9	2. s. i advent	Rudoph ○ S.kv. 3 ^h 4 ^m	28	35	-	12 15
<i>Når Menneskesønnen kommer</i> , Luk. 21,25-36. 2' række, Matth. 25,1-13.						
M. 10	Judiith	Uge 50	8 30	15 35	1 6	12 24
Ti. 11	Damasus		31	35	2 24	12 34
O. 12	Epimachus	Tusmørket varer 49 ^m Rigel kulm. midn.	32	34	3 41	12 45
To. 13	Lucia	Capella kulm. midn.	33	34	4 58	12 59
F. 14	Crispus		34	34	6 14	13 18
L. 15	Nikatius		35	34	7 27	13 46
S. 16	3. s. i advent	Lazarus ☾ fjernet Jorden	36	34	8 30	14 26
<i>Johannes Døber i fængsel</i> , Matth. 11,2-10. 2' række, Luk. 1, 67 til enden.						
M. 17	Albina	● N.m. 5 ^h 22 ^m Uge 51	8 37	15 34	9 20	15 20
Ti. 18	Lovise		38	35	9 57	16 27
O. 19	Tamperdag	Nemesius Tusmørket varer 49 ^m	38	35	10 23	17 41
To. 20	Abraham		39	35	10 41	18 59
F. 21	Thomas		40	36	10 54	20 18
L. 22	Japetus	Solhverv 4 ^h 7 ^m , korteste dag Betelgeuse kulm. midn.	40	36	11 5	21 36
S. 23	4. s. i advent	Torlacus	41	37	11 14	22 56
<i>Johannes' vidnesbyrd</i> , Joh. 1,19-28. 2' række, Joh. 3,25 til enden.						
M. 24	Alexandrine	Adam Uge 52	8 41	15 37	11 23	-
Ti. 25	Juledag.	○ F.kv. 4 ^h 16 ^m	41	38	11 33	0 17
O. 26	St. Stephan	Tusmørket varer 49 ^m	41	39	11 44	1 42
To. 27	Joh. evang.		42	40	12 0	3 11
F. 28	Børnedag		42	41	12 23	4 45
L. 29	Noah		42	42	12 58	-6 17
S. 30	S.m. jul og nytår	David	42	43	13 54	7 39
<i>Simeon og Anna</i> , Luk. 2,33-40. 2' række, Luk. 2,25-32.						
M. 31	Sylvester	● F.m. 19 ^h 35 ^m Uge 1 ☾ nærmest Jorden	8 42	15 44	15 13	8 39

December 1990		Højvande ved vestkysten se s. 29	
1.		0.57	13.11
2.		1.46	14.02
3.		2.34	14.51
4.		3.20	15.41
5.		4.08	16.33
6.		4.56	17.25
7.		5.45	18.16
8.		6.33	19.08
9.		7.22	20.02
10.		8.17	21.01
11.		9.19	22.08
12.		10.33	23.18
13.		11.45	-
14.		0.19	12.43
15.		1.08	13.29
16.		1.47	14.09
17.		2.23	14.45
18.		2.55	15.20
19.		3.29	15.55
20.		4.04	16.32
21.		4.39	17.09
22.		5.13	17.45
23.		5.48	18.23
24.		6.23	19.04
25.		7.04	19.55
26.		7.56	20.59
27.		9.09	22.15
28.		10.32	23.27
29.		11.45	-
30.		0.32	12.53
31.		1.31	13.53

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i hosstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Åbenrå og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 3^l 38^m. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Åbenrå 17^m, hvorved man får 3^l 56^m. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 3^l 59^m.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for Månens op- og nedgang.

N. O. Dohn.

	ÅBENRÅ		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
Dec. II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Jan. I, Dec. I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Jan. II, Nov. II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Febr. I, Nov. I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Febr. II, Okt. II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Mar. I, Okt. I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Mar. II, Sept. II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
Apr. I, Sept. I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
Apr. II, Aug. II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I, Aug. I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II, Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I, Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i omslående tabeller beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns Universitet (i kommission hos Nyt Nordisk Forlag). Tidssangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Havneby, må man ved:

Nordslesvig: Rømødæmningen	lægge 10 min. til
Lakolk	trække 30 min. fra
Højer sluse	lægge 33 min. til
Koldby	lægge 30 min. til
Ballum sluse	lægge 15 min. til
Rejsby sluse	lægge 30 min. til
Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg: Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
Esbjerg	lægge 20 min. til
Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig: Dagebøl (forbindelsen til Før)	trække 7 min. fra
Schlüttsiel (forbindelsen til Halligerne)	trække 36 min. fra
Husum (forbindelsen til Pellworm m. v.)	trække 37 min. fra
Frederiksstad	trække 13 min. fra
Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra
Wyk	trække 26 min. fra
Westerland	trække 1 time og 41 min. fra

Når der er sommertid, skal der lægges 1 time til alle tidspunkter.

Willy Buch.

Danske helligdage i 1990, som er hverdage i Sydslesvig

12. april	Skærtorsdag
11. maj	St. Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 1990, som er hverdage i Danmark

1. maj	Maj-festdag
17. juni	Den tyske enheds dag
21. november	St. Bededag

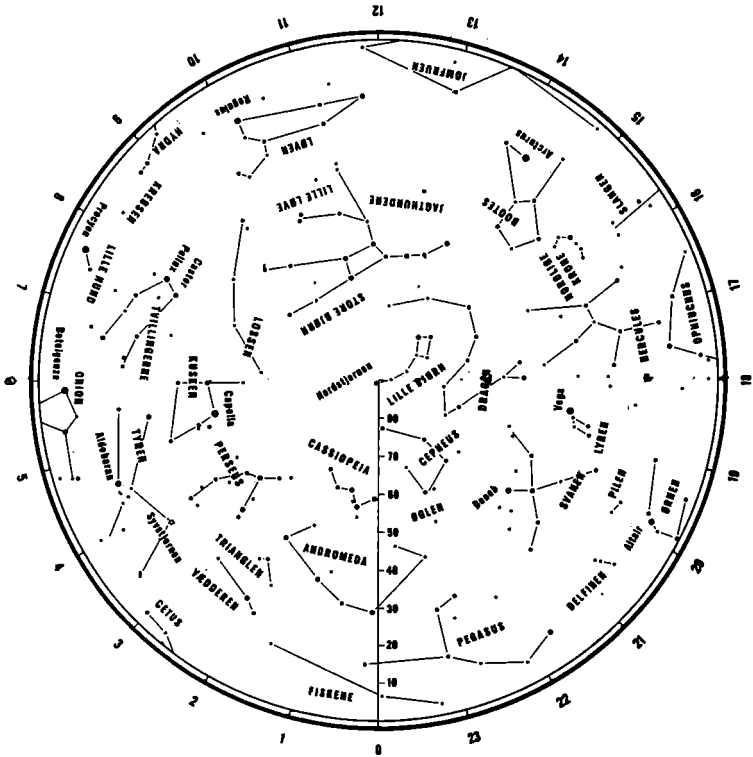
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 1990 – Fastlandet

Påskeferie	9. april	1990	–	20. april	1990
Sommerferie	6. juli	1990	–	17. aug.	1990

Sidste skoledag før hver ferie er hel skoledag.

Stjernesked

Stjernesked viser sig hver klar nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring 3.-4. januar (Kvadrantiderne), 22. april (Lyriderne), 12. august (Perseiderne), 21. oktober (Orioniderne) og 13. december (Geminiderne), medens der med års mellemrum kan forekomme mange stjernesked omkring 9. oktober (Oktober-Draconiderne) og 17. november (Leoniderne).



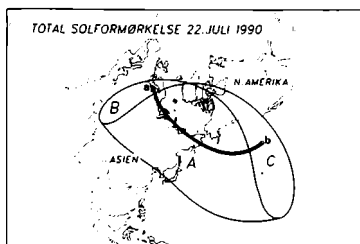
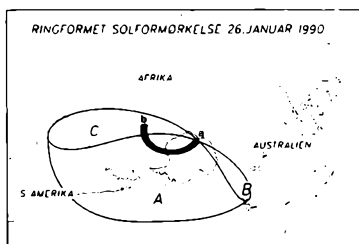
Formørkelser i året 1990

1. *Ringformet solformørkelse den 26. januar, ikke synlig i Danmark.* Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet her på siden. I område A vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område B vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område C vil Solen gå ned før formørkelsen er afsluttet. Langs kurven a-b vil formørkelsen ses ringformet, i de øvrige områder vil den kunne ses som en partiel formørkelse.

2. *Total måneformørkelse den 9. februar.* Formørkelsen vil, i Danmark, være *synlig* i hele sin udstrækning. Den begynder kl. 18.29 og slutter kl. 21.54. Totaliteten begynder kl. 19.49 og slutter kl. 20.33.

3. *Total solformørkelse den 22. juli, ikke synlig i Danmark.* Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet her på siden. I område A vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område B vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område C vil Solen gå ned før formørkelsen er afsluttet. Langs kurven a-b vil formørkelsen ses total, i de øvrige områder vil den ses som en partiel formørkelse.

4. *Partiel måneformørkelse den 6. august, ikke synlig i Danmark.*



Figurerne viser de områder, hvorfra solformørkelserne den 26. januar og 22. juli er synlige.

Planeterne i 1990

Merkur. Planeten vil, set fra Jorden, bevæge sig fra den ene side af Solen til den anden flere gange i årets løb. Står Merkur øst for Solen, er det muligt at se den som aftenstjerne lavt i vest lige efter solnedgang; står den vest for Solen, kan den ses som morgestjerne over den østlige horisont kort før solopgang. Den 13. april, 11. august og 6. december er den længst øst for Solen og går omkring disse dage ned henholdsvis 2¼ time, ½ time og 1 time efter Solen. Den 1. februar, 31. maj og 24. september er den længst vest for Solen og står omkring disse dage op henholdsvis 1¼ lime, ½ time og 1¼ time før Solen.

Venus. Planetens tilsyneladende bevægelse er meget lig Merkurs, men noget langsommere, og Venus når større vinkelafstand fra Solen. I begyndelsen af januar ses Venus klart lysende på aftenhimlen efter solnedgang, herefter står den for tæt ved Solen til at kunne iagttages. Fra slutningen af januar og indtil begyndelsen af oktober ses den på morgenhimlen før solopgang. Den 30. marts er den længst vest for Solen og står op 1¼ lime før Solen. Fra slutningen af december ses den igen klart lysende på aftenhimlen. Venus lyser klarest den 22. februar. Den er i konjunktion med Merkur den 4. februar, 14. september og 18. december, med Jupiter den 12. august og med Saturn den 7. februar og 14. februar.

Mars står ved årets begyndelse i stjernebilledet Ophiuchus, i slutningen af januar går den ind i Skytten, i begyndelsen af marts ind i Stenbukken, midt i april ind i Vandmanden, i slutningen af maj ind i Fiskene, i begyndelsen af juni ind i Cetus, midt i juni tilbage til Fiskene, midt i juli ind i Vædderen og midt i august ind i Tyren, hvor den forbliver resten af året. Den 25. september passerer den 4° nord for Aldebaran og den 13. november passerer den 6° nord for Aldebaran. Den er i konjunktion med Saturn den 28. februar. Mars vil ved årets begyndelse være synlig på morgenhimlen, hvor den står op 2¼ lime før Solen, herefter vil den efterhånden blive synlig en større del af natten indtil den 27. november, hvor den er i opposition til Solen og kan iagttages hele natten. Den resterende del af året vil den kunne ses på aftenhimlen og ved årets udgang står den i syd kl. 21.

Jupiter står ved årets begyndelse i Tvillingerne. I begyndelsen af august går den ind i Krebsen, hvor den forbliver året ud. Den er i konjunktion med Venus den 12. august. Jupiter vil ved årets begyndelse være synlig det meste af natten. I begyndelsen af januar vil den stå i syd kl. 23.30. Herefter vil den efterhånden kun være synlig på aftenhimlen og i begyndelsen af juli vil den stå for tæt ved Solen til at kunne iagttages. Fra slutningen af juli vil den igen kunne ses på morgenhimlen og ved årets udgang vil den stå i syd kl. 2.30. Den kommer ikke i opposition til Solen i 1990.

Saturn står hele året i stjernebilledet Skytten. Den er i konjunktion med Venus den 7. og 14. februar og med Mars den 28. februar. Saturn står ved årets begyndelse for tæt ved Solen til at kunne iagttages, men fra slutningen af januar vil den kunne ses på morgenhimlen. Herefter vil den efterhånden kunne ses en større del af natten og den 14. juli er den i opposition til Solen og kan iagttages hele natten. I den resterende del af året vil den efterhånden kun kunne ses på aftenhimlen og ved årets udgang vil den gå ned 1½ lime efter Solen.

Uranus, som under særlig gunstige forhold netop kan skimtes med det blotte øje, står hele året i stjernebilledet Skytten. Den er i opposition til Solen den 29. juni og står da 10¾° over horisonten i København.

Neptun står hele året i Skytten. Den er i opposition til Solen den 5. juli og står da 12½° over horisonten i København.

Pluto står hele året ved grænsen mellem stjernebillederne Vægten og Jomfruen.

H. A. Kleving *den slagfærdige stenhugger* *fra Flensborg*

Af *Jens Lampe*

Kiel-erklæringen af 1949 og mindretalserklæringerne af 1955 samt ministerpræsident Lemkes udtalelse i 1954, hvori han udtrykte sin tillid til, at alle mindretalsproblemer kunne ordnes ved forhandling, hvis parterne mødtes med god vilje og at et nationalt mindretal, som kulturelt kunne hævde sig, i virkeligheden var en positiv værdi for herbergsstaten, er skyld i, at forholdene i grænselandet mere og mere er blevet præget af fred og forsoning, så nedenstående artikel må betragtes som et afskrækkende eksempel på, hvordan en kulturbrydning og grænsekamp ikke skal føres.

Sten- og billedhugger *Hans Andreas Kleving* var af norsk afstamning ligesom Frederiksstads tapre forsvarer *Hans Helgesen* (1793-1858), generalmajor *Olaf Rye* (1791-1849), som faldt under et stort udfald fra Fredericia, *Frederik Schleppegrell* (1792-1850), der som generalmajor faldt under et rytterangreb ved Isted og højskolemanden og den folkelige strateg *Christian Flor* (1792-1875).

Kleving blev som dem en djærv og trofast dansk foregangsmand. Han blev født den 27. maj 1807 i Marie sogn i Flensborg. Faderen hed *Jonas Andreas Kleven* (således stavedes navnet, inden det blev germaniseret til *Kleving*) og var født i Trondheim 1768, og moderen *Ellen Margrethe f. Hansen*, var født i Ærøskøbing 1777. Faderen var

først i bagerlære og var dygtig til at modellere i dej, men da dej er noget ubestandigt, fik han lyst til at forme i et mere varigt materiale og gik i stenhuggerlære. Som selvstændig brolæggermester og stenhugger nedsatte han sig i Flensborg og oparbejdede en god forretning. Han virkede i Flensborg til sin død 1819. Moderen døde 1822, samme år som Hans Andreas blev konfirmeret, men svendene og de andre medhjælpere lovede at føre forretningen på Lillevej videre, indtil Hans Andreas var i stand til at overtage og lede den. Sit borgerskab erhvervede H. A. Kleving i 1825.

Kleving havde utvivlsomt evner til at blive kunstner, men han levede på en tid, da kunst var for de bemedlede og måtte derfor nøjes med at skabe »nyttige« ting af sten for at kunne klare dagen og vejen og senere – forsørge en stor familie. Hans håndværk var fundamentalt i bogstavelig betydning, for han fremstillede fortrinsvis talrige fundamenter til kunstværker, mindestøtter og gravmæler og gjorde det med fin sans for linjers og formers samspil.

H. A. Kleving giftede sig den 5. november 1824 med den purunge *Dorothea Christine Wacker* fra Thorsballe i Havetoft sogn på Angel og overtog selv ledelsen af stenhuggeriet i 1828. Da han i mange år var den eneste sten- og billedhugger i Flensborg, blomstrede hans virksomhed, hvilket vi senere skal vende tilbage til.

Indtil 1832 levede familien Kleving i travl, men stille og fredfyldt hygge. Så vågnede de liberale og nationale bevægelser i Sønderjylland som en genklang af bl.a. julirevolutionen i Frankrig 1830, der bredte sine ringe omkring i de store europæiske stæder og gav signal til liberale og nationale rørelser overalt.

Den liberale bevægelse i hertugdømmet Slesvig fik sin bannerfører i friseren *Uwe Jens Lornsen* fra Sild og den danske folkelige bevægelse – i bedste forstand også frihedens – fik sin varmhjertede og kloge talsmand i flensborgeren *Christian Paulsen*.

Lornsen, der var den mest pågående og aggressive, havde sat en agitation i gang rundt om i landsdelen, for at befolkningen skulle indgive et andragende til kong Frederik 6. om en fri, fælles forfatning for hertugdømmerne og disse skulle skilles fuldstændig fra



H. A. Kleving.

Danmark, så kun konge og fjende var fælles. I Flensborg vandt han advokat Bremer for sine planer, men fandt i øvrigt så stærk modstand i den kongetro by, at han mismodig vendte om og drog til staden Slesvig.

Den slesvig-holstenske bevægelses yderliggående agitation bragte uro, utryghed og ufred i Flensborg ved sin oprørske ånd, sine uvederhæftige påstande og forhånelserne mod den danske nation og der dannedes hurtigt en spontan dansk modbevægelse, som Hans Andreas Kleving uden betænkning sluttede sig til. Han kunne være stejl

og hård som et fjeld, men var altid fuld af vitalitet og harme, når det gjaldt om at stride for danskheden og kongen. Da hans huslæge og hidtil gode ven, dr. A. N. Hermannsen, en dag i marts 1848 forsøgte at få Kleving med i oprørsbevægelsen, svarede Kleving kækt og frejdigt: »Hvis De vedblivende opfordrer mig til at blive en forræder mod min retmæssige herre og konge, er vi færdige med hinanden.« Hermannsen kvitterede med at sige: »Vor retmæssige landsherre er hertugen af Augustenborg, Christian August«. Herefter lukkede Kleving sin port op med en klar henstilling til doktoren om ikke at vise sig oftere.

Mange dansksindede flensborgere foretrak at bøje af for at undgå åben strid, men Kleving blev hurtig klar over, at man måtte bekende kulør og tage konsekvenserne af det, ellers ville slesvig-holstenerne trække det længste strå. Det slesvig-holstenske parti havde ikke stor tilslutning hos borgerne i Flensborg til at begynde med og slet ikke blandt småårsfolkene og arbejderne. Foruden advokaterne Jürgen Bremer og Chr. Rönneknamp, der frygtede, at der måske kunne indføres dansk retssprog, hvor befolkningen var dansktalende, var der af tilhængere af hertugen folk som oliemøller Nane Jürgensen og nævnte læge dr. Hermannsen. Hertil kom en række mere eller mindre lunkne, som først tog klart standpunkt efter 1864, da de regnede med, at slesvig-holstenerne ville få afgørende indflydelse. Som bekendt regnede de forkert, idet preusserne nærmest negligerede separatisterne. Dr. Hermannsen forsøgte at oprette et slesvig-holstensk frikorps, men borgmester Callisen frarådede ham dette. Ligesom danskheden i Slesvig fra og med de to Skamlingsbanke-møder i 1843 og -44 i stigende grad fik moralsk støtte nordfra, havde slesvig-holstenerne det store tyske folk bag sig – omend ofte med en fejlagtig baggrundsviden eller manglende oplysning om kendsgerninger.

Det er en uimodsagt kendsgerning, at Flensborgs borgerskab i 1840'erne og 1850'erne var aldeles overvejende dansksindede eller i hvert fald loyale over for den danske regering og den danske konge, men det var også en kendsgerning, at et flertal af borgerne talte plat-tysk eller højtysk og udtrykte deres danske synspunkter på tysk.

Efter de slesvig-holstenske aktioner i Kiel og Rendsborg var en forsoning umulig. Det var en fornuftig og afbalanceret holstensk greve, *Karl Moltke* (1798-1866), der som minister for Slesvig i en skrivelse til den slesvigske stænderforsamling betegnede det, der skete i Kiel og Rendsborg i marts 1848 som »det skammeligste oprør, der nogensinde har fundet sted i nogetsomhelst land: et oprør, der blev forberedt ved de mest uforskammede løgne og bagvaskelser, påbegyndt med det sorteste forræderi, fortsat med mageløs hårdnakethed, hovmod og grusomhed og endt med nederdrægtighed«. Det er betegnende, at denne Karl Moltke er nævnt i »Flensburg - Geschichte einer Grenzstadt«, som udkom i Flensburg 1966, men ovennævnte kommentar er ikke citeret.

De loyale og kongetro flensborgere sluttede op om Borgerforeningen, der var stiftet i maj 1835. Dens formand var senator og sukker raffinadør Peter Nielsen. Blandt de mere fremtrædende folk kan nævnes medlemmerne: købmand A. P. Andresen, mægler H. Chr. Bahnsen, guldsmed Chr. Baltzer, vejinspektør Böttcher, købmand og skibsreder Andreas Christiansen, vinhandler A. E. Colding, fysikus J. F. Duseberg, deputeret borger F. N. Frederiksen, købmand A. G. Freudenreich, broskriver Christian Hansen jun., købmand Erich Hansen, hvalfanger H. C. Jensen, købmand J. W. H. Jochimsen, købmand Emil Koch, hjulmager C. P. Kruse, værkfører Johann H. Kruse, købmand Jørgen Petersen, deputeret borger P. A. Petersen, garver Jakob Plaetner, købmand Claus Schwennesen, kancelliråd og rådmand H. P. Schmidt og bagermester C. F. Tychsen, for blot at nævne nogle. Sprog og sindelag dækkede langt fra hinanden. Især blandt de plattysk-talende og det uafhængige borgerskab var sindelaget overvejende dansk. De fleste handlende, håndværkere, søfolk og arbejdere kunne dog også tale dansk, ligesom jævne folk i den nordlige bydel og skipperne og fiskerne ved havnen talte sønderjysk. Man holdt sig til Danmark nærmest for gammelt venskabs skyld, ikke så meget, fordi sproget og kulturen bandt, men loyaliteten over for den danske konge var ægte nok. Kleving havde mange diskussioner med sine slesvig-holstenske kunder og naboer. Han

havde læst sit bysbarn, professor Chr. Paulsens skrift fra 1831, om det danske sprogs stilling i Slesvig, i hvilket Paulsen holdt på, at der burde indføres dansk retssprog, hvor der var dansk kirke- og skolesprog og påviste sagligt Slesvigs statsretslige tilhørsforhold til Danmark, og da Kleving var godt orienteret og slagfærdig, kunne han uden vanskelighed imødegå slesvig-holstenernes vildledende påstande. Dette tirrede og hidsede dem op, så de blev »gale som tyskere«, ja, diskussionerne kunne i visse tilfælde udarte til håndgribeligheder. Ved møder i byen, hvor der drøftedes politik og nationalitet, kunne det også ske, at Kleving blev indblandet i voldelige sammenstød. Så lød råbene: »Haut ihn nieder! Tapfer angreifen ist halb gesiegt!« Der var nok skyld på begge sider, men hvis Kleving blev angrebet, forsvarede han sig naturligvis. Ved flere lejligheder var han med til at sætte slesvig-holstenerne på porten. Alt dette har han berettet levende og anskueligt om i sine utrykte erindringer. Ved stændervalget i 1841 vandt de danske kandidater i Flensborg. Agent Jensen og senator Nielsen blev deputerede og broskriver Kruse og kancelliråd Schmidt stedfortrædere. Sejren blev fejret med et stort optog gennem byen med musik i spidsen..

H. A. Kleving var sammen med sejl- og kompasmager Hans Chr. Korsholm, bødker Hansen, købmændene Hans Schwensen, Jørgen Petersen, finsmed Lorenzen, snedker Chr. Sinnerup, tømmer Rathge, fuldmægtig Hans Hansen, urmager Th. P. Rosendal, skibsfører Hans Bladt og købmand Jochimsen en slags ro- og ordensvagter, som greb ind, når der var opræk til optøjer, slagsmål eller provokationer. Slesvig-holstenerne kaldte dem »Rädelsführer«. På denne baggrund lyser med dobbelt glans navnene på de mænd, der urokkeligt og uforfærdet holdt fast ved gammel nedarvet kongetroskab og holdt stand, da nogle svigtede og andre vaklede.

I 1846 blev de danske stænderdeputerede genvalgt og slesvig-holstenerne tabte. Flensborg havde da ca. 15.000 indbyggere, hvoraf de $\frac{2}{3}$ talte dansk. Kong Christian 8. og dronning Caroline aflagde Flensborg et besøg i juli 1847 og blev venligt modtaget af flensborgerne og deltog om aftenen ved en fest i Borgerforeningen. Gaderne

var illumineret og befolkningen ærede kongeparret med et fakkeltog og et nifoldigt leve. Kleving deltog både i festen og fakkeltøget og satte som et fremtrædende og nidkært medlem af Borgerforeningen meget ind for den danske sag. Men senere måtte han også opleve forsmædelser og chikanerier.

Da det trak op til krig i 1848, opsøgte hans tidligere huslæge, dr. Hermannsen, ham igen og advarede ham: »Om få dage vil Flensborg blive omringet af tysk militær, og hvad vil og kan Danmark så stille op! Det er jo den ynkværdigste stat, der findes – og militær har den ikke. Slut hellere op om slesvig-holstenerne. Das ist das Gebot der Stunde!« Atter måtte Kleving kort vise Hermannsen vintervejen. Oprørshæren, der bestod af ca. 30.000 holstenerne, 12.000 preussere og 4.700 slesvigere, hvoraf de sidste var mere eller mindre tvunget til at gå med, nogle endda med en pistol i ryggen, var en kendsgerning. De ville have krig og fik det. I Kiel tændtes oprørsflammen den 24. marts og samme dag overrumpler officererne i fæstningen Rendsborg under påskuddet, at den danske konge ikke var fri. Han var i den københavnske pøbels vold!

Efter en hidsig fægtning ved Bov den 9. april 1848, blev oprørshæren, ledet af deserterede officerer, der kort forinden havde svigtet deres ed og fane, slået og drevet på flugt. Der blev taget over tusind fanger, blandt dem kielske studenter, »turnere«, holstenske friskarer, arbejdsløse fra Hamburg, som var hvervet til lejligheden og andre tilfældigt hvervede.

Uden flertallets viden og borgerskabets vilje havde den vankelmødige og svage borgmester, Christian Friedrich Callisen den 25. marts 1848 sørget for, at Flensborg anerkendte den provisoriske slesvig-holstenske regering, »die im Interesse der öffentlichen Ordnung liege«. Der blev overhovedet ikke indkaldt til noget borgermøde om sagen, hvilket Kleving og andre loyale borgere havde protesteret kraftigt imod, ligesom de naturligvis ikke kunne billige Callisens luskede fremgangsmåde. Kort efter kom en af Klevings venner og udbrød: »Kleving! Flensborg vrimler med friskarer!« Stillet over for denne kendsgerning vidste han, hvad han kunne vente sig og skyndte

sig hjem. Heldigvis vidste han også, at han kunne stole på de folk, han havde i sit brød, og de skiftedes til at holde vagt. Hos en god ven, finsmed Willemsen, fik Kleving fremstillet et brystpanser af stik- og skudsikkert jernblik, og det fik han senere brug for, da han måtte værge sig mod en attentatmand ved navn Theodor Retwisch, der forsøgte at stikke Kleving ned med en dolk. Snart efter kom Klevings folk dog, bevæbnede med skovle, spader, stokke og stænger og et vildt slagsmål fulgte. Provokatørerne måtte skyndsomt forlade valpladsen, efterladende 6-7 sårede, af hvilke en del måtte transporteres på sygehuset. Begge parter gik ind for sagen med både krop og sjæl.

Da Flensborg senere kom under slesvig-holstensk styre og von Krohn blev konstitueret som politimester, gik denne frem med hård hånd mod de dansksindede. Om modparten udtalte von Krohn – og sikkert med rette –, at de tysksindede udgjorde et forholdsvis ringe antal. Von Krohn havde engageret et antal »Polizeispitzel« = stikkere, blandt dem skomager Hans Chr. Hansen, den tidligere sergeant ved det von Tann'ske Frikorps, Mützel og en person ved navn Isensee.

Kleving blev mange gange udsat for trusler, så mange, at han i foråret 1848 og igen 1849 så sig nødsaget til at flygte, først til Als og senere til København, i alt i 16 måneder. Et stykke tid efter fulgte familien. Hans forretning i Flensborg stod stille, men det knækkede ikke Klevings mod. I stedet for meldte han sig til rådighed hos den danske efterretningstjeneste og gav hærens overkommando adskillige pålidelige meddelelser om fjendens bevægelser og styrker.

Fredericia-slagets sejrherre i 1849, general *Frederik Bülow* (1791-1858), som også udmærkede sig i slaget ved Bov, har skriftligt udtalt sin anerkendelse af Klevings dristige indsats under Treårskrigen. Kleving blev i 1849 angivet af en pibedrejer, Conrad Sachse, som var slesvig-holstensk sindet og angav Kleving for, at han straks efter våbenstilstanden havde båret den danske kokarde og hejst Dannebrog på Flensborg rådhus på kong Frederik 7.s fødselsdag den 6. oktober 1849.

Først efter den uomtvistelige danske sejr ved Isted den 25. juli 1850, slesvig-holstenernes forgæves storm mod Frederiksstad fra 29. september-4. oktober samme år og de danske soldaters jublende modtagelse i Flensborg, kunne familien Kleving vende tilbage og genoptage deres sysler. Kleving blev af sine flensborgske landsmænd valgt til at være borgerrepræsentant, og denne post beklædte han samvittighedsfuldt, til krigen igen udbrød i 1864. I 1855 lod Kleving bygge en statelig vindmølle på sin grund på Lillevej. Den indrettedes til at kunne save, slibe og polere granit og sandsten. Den har muligvis ikke virket efter hensigten. Vindkraft kan jo være lunefuld, og nogle år efter solgte Kleving møllen til glasfabrikant Hans Jensen.

Men tilbage til 1864. Søndag den 7. februar kl. 6 om morgenen forlod de sidste danske tropper byen og kort efter red de første preussiske husarer og ulaner ind i gaderne, og ved kirketid kom den preussiske garde.

Kleving tog atter til København, hvor han oprettede et sten- og billedhuggeri. I begyndelsen af oktober 1864 var en sønderjysk deputation med Kleving som ordfører rejst til Paris for at anmode Frankrig om hjælp, og under medvirken af den senere så berømte *Jules Hansen* (1828-1908), der opholdt sig i Paris som presseattaché, var det virkelig også lykkedes at opnå audiens hos den franske udenrigsminister. Deputationen fik det svar, at den politiske situation i Europa vel ikke tillod kejseren i øjeblikket at gøre noget for de danske slesvigere, men at der muligvis kunne findes en lejlighed senere. Denne lejlighed kom ved Prag-freden af 1866, i hvilken Napoleon 3. fik indført den såkaldte paragraf 5, i følge hvilken der skulle afholdes en folkeafstemning i de nordlige distrikter af Slesvig om en evt. afståelse til Danmark i tilfælde af dansk flertal. Men denne paragraf fik Bismarck slettet i 1878. I 1868, da forholdene i Flensborg var blevet noget tryggere, vendte Kleving tilbage. Da »Flensborg Avis« begyndte at udkomme i 1869, var det en selvfølge, at Kleving blev abonnent af og annoncør i avisen. Allerede i 1862 havde kong Frederik d. 7. hædret Hans Andreas Kleving med ridderkorset for sine fortjenester for danskhedens sag.

I 1874 fejrede Kleving og hustru deres guldbryllup og de blev i dagens anledning udnævnt til æresmedlemmer af Borgerforeningen og foreningen »Enigheden«. De danske skibe i havnen havde hejst Dannebrog (som de eneste, der måtte). På Lillevej, hvor Kleving havde sit hjem og værksted, samt i Mariegade og store dele af Nørregade og Storegade var vinduerne festligt oplyst med levende lys.

Kleving var nu kommet i den alder, da kræfterne aftog. Derimod aftog hans troskab mod Danmark ikke. Det danske parti i Flensborg havde endnu haft flertal ved valget i 1867, nemlig 52,7%, og året efter meddelte slesvig-holsteneren Heinrich Tiedemann, at 90% af befolkningen i Flensborg ingen sympatier havde for kong Wilhelm 1. (1797-1888). H. A. Kleving døde i sin fødeby Flensborg nytårsdag 1879 og blev begravet på den gamle kirkegård ved Stuhrs Allé, som han selv havde været med til at smykke med sine mange smagfuldt udførte gravminder og marmortavler.

Kleving efterlod sig foruden hustruen seks døtre: Anna Marie Frederikke, gift Matthiesen, Christiane Margrethe Georgine, gift med kammerråd Christian Laurits Ewers i København, Dorothea Cathrine, gift med lærer Ernst Wilhelm Enking i Kiel, Andrea Cathrine Vilhelmine, gift med bankassistent Jens Christian Kragelund, Johanne Marie, ugift, og Frederikke Caroline Christiane, gift med skibskaptajn Gustav Frederik Svanøe i Bergen, Norge. Skolebestyrer og organist A. C. C. Holdt (1821-90) viede Kleving et smukt mindedigt i »Flensborg Avis« den 10. januar 1879, hvor der i et af versene står:

»Så mangt et navn du i stenen skar,
men aldrig bedre du mejslet har
end dem på Højskamplings tinde.
Der grov din griffel en folkerøst
i hårdens granit til tak og trøst,
de kæmper og dig til minde.«

Og dermed er vi inde på det, der næst efter Klevings danskhed er værd at mindes ham for: hvad han skabte med sine hænders virke.

(fortsætter i næste almanak)

M. Skolehistorie.

hans for 1. del 1914

De afbrækkede lærere

Syv Tønder-seminarister med brudt løbebane

Af Troels Fink (1914)

Under det preussiske styre i Nordslesvig fra 1864 til 1918 havde det danske sprog trange kår. Skolen blev gradvis fortysket, og det eneste dannelsesinstitut, der gik ud over folkeskolen, den danske afdeling af seminariet i Tønder, blev lukket i 1884. Ikke nok med at den nordslesvigske folkeskole fra 1. april 1889 blev helt fortysket, myndighederne forlangte også af lærerne, at de aktivt tog del i fortynningsbestræbelserne. Særlig markant kom det til udtryk i et cirkulære af 10. marts 1898, rettet til alle embedsmænd i de sprogligt blandede områder. Statens tjenestemænd fik at vide, at de skulle fremme den politik, der gik ud på at styrke og vedligeholde den preussiske nationalfølelse. Ordret hed det: »Hvor lejlighed dertil bydes, skal de undgå kølig afsondrethed og deltage i alle berettigede anstrengelser til fremme af det tyske fælles velfærd, af tysk dannelse og tysk kultur«. Som virksomme midler til at nå dette formål nævntes patriotiske foreninger og selskabelige samvær.

Dette blev for adskillige dansksindede lærere den dråbe, der fik bægeret til at flyde over.

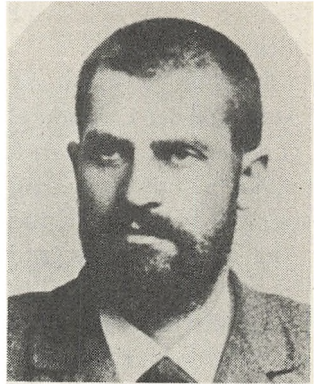
Konflikten mellem deres danske sindelag og statens krav om aktiv deltagelse i fortynningen blev uudholdeligt. Der var sådan set ikke noget nyt i dette krav, allerede i de foregående årtier efter 1864 var adskillige lærere brudt ud af den preussiske spændetrøje. Til held for en del lærere og til gavn for danskheden var der god brug for dem både inden for den danske presse og i foreningsarbejdet. De havde et dannelsesgrundlag, der gjorde det naturligt for dem at være vej-

ledende for deres landsmænd. De lærere, der afbrød deres karriere i den offentlige skole, blev kaldt de »afbrækkede« lærere, på sønderjysk »a'brækket«. I det følgende skal en del af disse personligheder præsenteres.

Matthias Andresen

Først i rækken har vi Sprogforeningens formand gennem mange år, Matthias Andresen. Han blev født i 1858 i Bojskovskov ved Gråsten, og fik sin eksamen i 1880. Efter nogle mellemstationer var han indtil 1887 andenlærer i Ravsted, men blev så afskediget af nationale grunde. En kort overgang var han derefter leder af bladet »Dannevirke«'s filial i Aabenraa, men blev så i 1889 indvalgt i Sprogforeningens bestyrelse og året efter, med redaktør Jens Jessen som modkandidat, blev han leder af foreningens bogudvalg. Det var en central post, fordi foreningens talrige lokale bogsamlinger sorterede under dette udvalg. Matthias Andresen forstod umiddelbart, at Sprogforeningens arbejde måtte have størst mulig bredde. Det gjaldt om at få flest mulige børn til at lære at læse og skrive dansk, nu da skolen svigtede, men Matthias Andresen slap ikke for kritik. Den meget sønderjysk interesserede lektor H. V. Clausen i København fandt under indtryk af tidens dannelsesbegreber, at Matthias Andresen ikke var egnet til at udvælge den rette litteratur. Men H. P. Hanssen tog ham i forsvar. Det var ikke litteraturens ypperste værker, det gjaldt om at udbrede, men bøger, som det jævne folk ville læse.

Foruden at anskaffe jævn tilgængelig litteratur til bogsamlingerne forstod Matthias Andresen også, at et børneblad ville være et velegnet pædagogisk hjælpemiddel i bestræbelserne for fortsat at gøre børnene fortrolige med det danske skriftsprog. I 1890 begyndte han at udgive Illustreret Børneblad for Nordslesvig. Det blev trykt i Kolding, og fulgte en gang om ugen med samtlige sønderjysk-danske aviser som tillæg. Man kan skønne, at oplaget var ca. 20.000 med stigende tendens. Gennem bladet blev der udskrevet stileopgaver; stilene blev rettet af unge studenter i København. Uanset hvor mange fejl, der måtte forekomme, fik hvert barn en bog som præ-



M. Andresen.

mie. Alene det at ville skrive en dansk stil blev belønnet. Rigsarkivar A. D. Jørgensen, der stammede fra Gråsten, forstod så lidt som H. V. Clausen, at man måtte arbejde så stærkt i bredden. Han var bange for, at børnene blev forvænte, når de alle fik præmie uanset præstation, men Matthias Andresen var helt på rette vej, og det var bestemt ikke forkælelse, han var ude på, han havde blot en klar forståelse af, hvor vigtigt det var også at få de svageste grupper med.

Gennem stilskrivningen kunne man få øje på gryende talenter. En af de første, der blev opdaget ad denne vej, var flensborgdrengen Ernst Christiansen, den senere redaktør af Flensborg Avis. Det var H. V. Clausen, der opdagede en stil, han indsendte i 1892, 14 år gammel. Her var der tale om kvalitet, det var lige noget for H. V. Clausen. Han henledte Matthias Andresens opmærksomhed på drengen. Ernst Christiansen havde drømme om at blive forfatter. Han havde sine unge år til trods skrevet en elskovsnovelle, men i så henseende slog hans 14 års erfaringer ikke til, og Matthias Andresen måtte afvise novellen. Han rådede ham til at søge uddannelse som typograf, med mulighed for senere at blive journalist.

En anden, der blev »opdaget«, var Adolf Svensson; han sendte et digt ind til børnebladet og kom derved i kontakt med Matthias Andresen. Adolf Svensson var først ved landbruget, kom senere på

dansk højskole og begyndte 1903, 23 år gammel, som journalist ved Flensborg Avis.

Matthias Andresen var også en af fædrene til Spogforeningens Almanak, den begyndte at udkomme i 1894. Den blev hurtigt meget populær. Den kan snart fejre 100-års jubilæum.

Samme breddevirkning som børnebladet og almanakken havde Den blå Sangbog. De første udgaver var kommet, inden Matthias Andresen blev sekretær for Sprogforeningen, men det var ham, der fik bogen moderniseret og tilpasset det særlige sønderjyske behov.

Stilskrivning og bogpræmier havde kunnet foregå, uden at myndighederne blandede sig i sagerne, men Den blå Sangbog blev genstand for den mest hensynsløse forfølgelse. Matthias Andresen stod som forlægger og udgiver; det var især ham, der måtte stå for skud.

Kampen mod »Den blå« begyndte i oktober 1897. Ved et møde i Rødding havde H. P. Hanssen opfordret forsamlingen til at synge Bjørnstjerne Bjørnssons sang »Jeg vil væрге mit land«, som sønderjyderne havde taget til sig. H. P. Hanssen blev nu anklaget for at udbrede ophidsende sange og han blev i tre instanser dømt, fordi retten ikke ville anerkende, at det var en norsk sang, og dommeren mente, at der med linjen »ifra grænsen og ud til drivende garn« blev hentydet til de danske øer. Også andre sange blev ramt af forbud.

Der herskede stor usikkerhed om, hvad der var tilladt og ikke tilladt. Matthias Andresen forsøgte at gardere sig ved i det følgende oplag af sangbogen fra 1899 at markere med stjerner 24 sange, der af myndighederne blev anset for ikke-tilladte i henhold til en politiforordning af 1865 imod ophidsende sange af nationalt indhold.

Den 11. juni 1902 holdtes et vælgermøde i Nybøl i Sundeved. Lederen af mødet, P. Philipsen, opfordrede forsamlingen til at synge Hostrups sang »Høje Nord, Friheds Hjem«. Efter sangen trådte gendarm Cummerow frem og fik mødet opløst. Årsagen var sangen »Høje Nord«. Der blev straks klaget, fordi mødet kun kunne opløses, når der blev fremsat forslag til en strafbar handling.

For at få sagen for en domstol, meldte redaktør Jens Jessen, der skulle have talt ved mødet, sig som »medskyldig«, idet han havde

sunget med på sangen. Ved retten blev Philipsen frikendt, fordi det ikke var bevist, at han havde sunget med, men Jessen blev dømt. Sagen gik så til næste instans, hvor Jessen kunne godtgøre, at sangen var politisk uangribelig. Men retten erklærede: »En sang kan oprindeligt, i digterens, lærerens eller sangerens mening, være helt uangribelig, men kan ved et eller andet ydre tilfælde eller ved en anden udtydning af enkelte udtryk, uden at der forandres noget som helst ved ordlyden, få et helt nyt indhold, så at den nu bliver en national kampsang... det kan ikke komme an på, hvad digteren kan have ment, men hvad de, som synger sangen, vil udtrykke, og det var en opfordring til kamp mod tyskheden«, og dermed var sangens nationalt ophidsende indhold slået fast. Forholdene var vanskeliggjort ved, at man ikke på forhånd kunne være sikker på, om en sang blev betragtet som ophidsende eller ej. Forbudet mod at synge danske sange stammede fra 1865 fra overgangstiden, før Slesvig blev indlemmet i Preussen. I 1866 var forbudet af 1865 blevet suppleret med et andet, rettet mod afsætning af danske sange af fornærmeligt eller ophidsende indhold i politisk henseende. Det var det juridiske grundlag for det nye stød, der derefter blev rettet mod Den blå Sangbog. Man tog ikke hensyn til, at pressefriheden var indført i 1867.

Den 6. maj 1905 blev sangbogen beslagnet i en række boghandlere i landsdelen. Der blev rejst sag mod boghandlerne og mod udgiveren, Matthias Andresen, og han fik i første omgang 50 mark i bøde.

I Haderslev blev den meget danskfjendtlige lektor ved gymnasiet, Nis Schrøder, anvendt som »sagkyndig« i sagen mod den lokale boghandler Christensen. Nis Schrøders udtalelser var samtalestof i lange tider. Om »Kong Christian stod ved højen mast«, sagde han: »Så snart der her i Nordslesvig er tale om danske og Danmark, virker det ophidsende«, og anklageren supplerede: »Ja, og de som synger slikt, må føle sig som kong Christians undersætter«. Boghandler Christensen indvendte: »Ja, men sangen handler dog om kampen mellem Danmark og Sverige i gammel tid. Det ved enhver, som kender sangen«. Schrøder svarede: »Ja, det ved De og jeg, som er mere dannede«. Christensen: »Men der er dog udtrykkelig tale om »go-

ten«. Schrøder: »Goterne opfattes som tyskernes forfædre, og det kommer jo an på, hvad de syngende mener og tænker«.

Schrøders konklusion var: »Denne sangbog er det farligste agitationsmiddel, danskerne ejer«. 48 sange anså han for at være ophidsende, og dertil en lang række andre som betænkelige eller farlige. »I sne står urt og busk i skjul« f.eks. fordi der står »Giv tid, giv tid, den nynner glad«. Brorsons »Her vil ties«; det angribelige var linjen »Trange tider langsomt skrider«. I »Lær mig, o skov, at visne glad« var det kriminelle punkt: » lær mig, du lette sommerfugl, at sønderbryde tunge skjul, som nu min frihed tvinger«. Og sådan kunne man blive ved.

Men ved næste instans havde domstolen dog så megen sund sans, at den fastslog det princip, at sanges tilblivelsestid før eller efter 1864 var afgørende; altså: hvad digteren havde ment, og ikke hvad man ved fortolkningskunst kunne lægge i ordene. Efter det princip kunne kun fire sange forbydes:

Th. Thaulow: Slesvig, vort elskede omstridte land.

Karsten Thomsen: Skal Sønderjylland skilles for åltids frå sin mor?

C. Hostrup: Er skolen for andre end pilt og pog.

Paludan-Müller: Brat af slaget rammet.

Men dermed var sagen ikke forbi; det måtte yderligere undersøges, om sangbogen var blevet afsat af boghandleren; det kunne ikke bevises; det eneste vidne var en politibetjent fra Haderslev. Han ville bevidne, at boghandler Carl Nielsen ved at sælge sangbogen havde ophidset befolkningen. Dommeren spurgte: »Ved De noget om, at Nielsen har solgt Den blå Sangbog?« Vidnet: »Ja«. »Til hvem da?« Vidnet: »Til mig!« »Til Dem! Hvad ville De da bruge den danske sangbog til?« Vidnet: »Jeg købte den efter ordre«. »Vidste boghandleren, at det var til politiet, bogen blev købt?«. Vidnet: »Ja, det fortalte jeg ham«.

Med en sådan vidneførsel kunne det selv i den tids Preussen kun blive frifindelse.

Den blå Sangbog udkom i et nyt oplag; titlerne på de forbudte

sange var taget med, men uden tekst. Et hvidt blad indbød indehaveren til selv at skrive ordlyden. Det var en meget vigtig sejr, der her var vundet. Det var Matthias Andresen, der frem for nogen havde båret byrden i den langvarige strid.

Kort før århundredskiftet var Matthias Andresen blevet gift med Margrethe Junggreen, født Aarøe. Hun var enke efter indehaveren af Junggreens Tobaksfabrik, og Andresen overtog ved ægteskabet denne virksomhed. Sine rejser i Sprogforeningens ærinde forenede han med sine besøg hos kunder og på fabrikkens regning. Han var en yderst sparsommelig mand, men en flittig annoncør i Sprogforeningens almanak. En annonce kunne have følgende ordlyd:

Når intet andet i verden vil smage,
er Junggreens JUMA stadig tilbage. (Det var en skrå.)

Sprogforeningen havde i 1900 erhvervet forlystelsesstedet Schweizerhalle i Aabenraa. Det blev nu omdøbt til Folkehjem. Her havde foreningen sit hovedsæde. Den gamle keglebane blev indrettet til boglager. Forholdene blev snart for trange, men Matthias Andresen og hans venner kom i 1910 ud i et indrepolitisk stormvejr i anledning af planerne til en nybygning til Folkehjem. Der var almen forståelse for, at Sprogforeningens boglager måtte have en bedre ramme, men der opstod megen kritik over, at der til Folkehjem skulle bygges en stor sal, der, som man sagde, skulle tjene til forsamlingshus for Aabenraa og omegn. Der var i Aabenraa indsamlet et ret stort beløb til byggeriet, men ikke nok. Da bestyrelsen ikke fremlagde de økonomiske overslag med tilstrækkelig åbenhed, fik kritikken i andre egne af Nordslesvig vidt spillerum. Det var en vanskelig sag. Alt for stor åbenhed om foreningens forhold ville give den tyske modstander oplysninger, han ikke burde have, men kun fuld åbenhed kunne modvirke kritikken. Nu bagefter kan det ses, at byggeriet var sat i gang, uden at man havde gjort sig tilstrækkelig klart, hvor meget det til syvende og sidst ville koste. Kritikken blev med megen skarphed ført frem af redaktør A. Svensson, der i 1907 havde overtaget Sønderborg-bladet Dybbølposten. Bestyrelsen reagerede ved at nedlægge sine mandater og indkalde til en ekstraordinær generalfor-

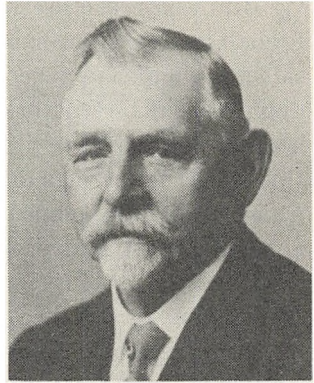
samling; her fik bestyrelsen det nødvendige tillidsvotum, og byggeriet blev afsluttet. Bygningen blev indviet den 17. april 1911, og det blev snart klart, at Folkehjem var langt mere end et forsamlingshus blot for Aabenraa og omegn. Bygningen blev et centrum for det danske arbejde i Nordslesvig som helhed. Det rimelige og fornuftige i udvidelsen blev snart anerkendt fra alle sider. Men kritikken havde rørt ved et ømt punkt; at alt dansk arbejde dengang måtte gøres i tillid til de personer, der stod i spidsen, fordi det var nødvendigt at stå sammen udadtil.

Matthias Andresen fortsatte som formand for Sprogforeningen til sin død i 1916. Han oplevede ikke at se resultatet af sin manddomsgerning, genforeningen i 1920, men det var hans store fortjeneste, at det danske kulturarbejde fik en bredde, som det aldrig før havde haft. Et sprog må plejes i toppen som i bunden for at kunne overleve. I tiden fra 1889 til 1920 var det i Sønderjylland fremfor alt bunden, der måtte dyrkes. Det lykkedes i imponerende grad, og æren herfor tilkommer ikke mindst Matthias Andresen. Han kom faktisk til at fortsætte sin lærergerning, omend i en hidtil ukendt form.

J. H. Schmidt

Den næste i rækken er J. H. Schmidt, Vojensgaard. Han arbejdede mere i det stille, men hans indsats som praktisk leder af det, man dengang kaldte Jordkampen, bar rig frugt.

Nordslesvig blev i udlændinghedstiden 1864-1920 kendetegnet som en bonderepublik; frie selvstændige bønder sad på deres gårde, og dem havde myndighederne svært ved at ramme. Men gårdene blev omsat i handel og vandel, og myndighederne kunne forsøge ved opkøb at ændre den nationale balance. Da talrige unge, især i de nordlige egne, efter 1864 havde valgt dansk statsborgerskab og andre unge udvandrede for at undgå tysk militærtjeneste, var der en stor risiko for, at ejendomme, når forældregenerationen måtte afløses, ville gå fra dansk til tysk hånd. De politiske signaler blev ændret i 1880'erne, de unge valgte nu at blive, men før en ny dansk ungdom



J. H. Schmidt.

var parat, oplevede man i 1890'erne nogle kritiske år. Det var her skolelæreren fra Snogbæk, J. H. Schmidt, sprang til. Han var egentlig fra et nationalt blandet hjem i Bylderup. Da han kom på Tønder seminarium, var han ikke særlig bevidst som dansk, men da myndighederne begyndte at svække den danske afdeling til fordel for den tyske, krænkede det hans retsbevidsthed og han gik klart til dansk side. Han fik afgang fra seminariet i 1878 og havde derefter embeder forskellige steder i landsdelen.

Sit sidste embede havde han i Snogbæk i Sundeved. Gården Nørremølle hørte til skoledistriktet, og her lærte han H. P. Hansen at kende og fik stor respekt for ham. Som lærer måtte Schmidt udadtil være meget tilbageholdende. Det ovenfor omtalte cirkulære fra 1898 fik i hans tilfælde betydning, fordi han ikke ville gå med til festen i anledning af kejser Wilhelms fødselsdag den 27. januar 1899. Derved kom han i konflikt med cirkulæret. J. H. Schmidt fik valget mellem forflyttelse til Angel eller afsked. Han valgte det sidste og stod nu ledig på torvet. Hurtigt fik han et tilbud fra lektor H. V. Clausen, om han ville overtage det praktiske arbejde i forbindelse med Foreningen af 5. oktober 1898.

Foreningen med dette neutrale navn havde hjemsted i København og den havde til formål at støtte unge danske landmænd i Nordsles-

vig, der ønskede at erhverve en ejendom. J. H. Schmidt havde aldrig før haft med ejendomshandel at gøre, men han viste sig at være i besiddelse af eminente evner på dette felt. Officielt var han nu »ejendomsmægler«, »Hypothekenmakler«, som det hed. Pengene gik fra komitéen i København til den danske Haderslev Bank, der formelt stod som långiver, men det var snart en offentlig hemmelighed, at pengene kom fra Danmark. Med stor behændighed opererede J. H. Schmidt således, at det ikke kunne bevises.

Mange troede, at brygger Carl Jacobsen (Carlsberg) havde stillet 12 millioner til rådighed. Amtsforsander Thiermann i Rødning havde en medarbejder, der spurgte en dansksindet bekendt, om det havde sin rigtighed med Carl Jacobsens penge. Han svarede: »12 millioner? Nej, det er faneme 25 millioner!«

I realiteten var der samlet ca. 750.000 kr. Pengene blev udlånt til lav rente, men afdragsfristen var kort, så beløbene cirkulerede hurtigt; der var tilmed gode konjunkturer, så der blev opnået store resultater med små midler.

Lånene skulle tinglyses. I Rødning grundbogskontor kom det til følgende replikskifte mellem sekretæren og J. H. Schmidt:

Sekretæren: »Sind Sie Vertreter der dänischen Bank?«

JHS: »Nein, ich bin Hypothekenmakler«.

Sekretæren: »Sie machen Geschäfte nur mit dänischgesinnten Leuten!«

JHS: »Ich mache Geschäfte mit wem ich kann«.

Sekretæren: »Dann darf ich wohl auch einen Mann an Sie senden, um Geld zu leihen«.

JHS: »Das dürfen Sie gerne. Kann ich Geschäfte mit ihm machen, tue ich es mit Vergnügen«.

Så kom Amtsdommeren: »Es ist dänisches Geld«.

JHS: »Herr Amtsrichter, ich bin Hypothekenmakler und habe das Geld aus der Haderslebener Bank. Woher die Bank das Geld hat, weiss ich nicht«.

Dommeren: »Sie sind ein abgesetzter preussischer Volksschullehrer«.

JHS: »Nein«.

Dommeren: »Sie sind doch entlassen«.

JHS: »Ja«.

Dommeren: »Beziehen Sie Pension?«.

JHS: »Nein«.

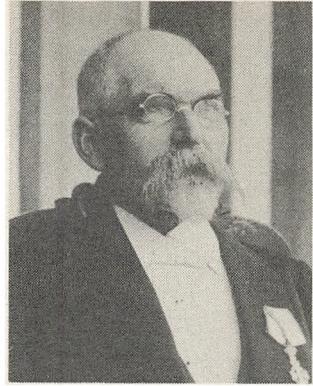
Dommeren: »Warum nicht?«.

JHS: »Das wird die Regierung Ihnen am Besten sagen können«.

Samtalen fortsatte i samme stil, men lad denne smagsprøve være nok. Det lykkedes aldrig myndighederne at komme Foreningen af 5. oktober 1898 til livs. Dens virke fik stor betydning, også indirekte ved den optimisme, der fulgte i kølvandet. Udlånene byggede på tillid til de unge landmænds dygtighed og flid mere end på deres økonomiske udgangsposition. Dvs. de mange ansøgere måtte vurderes nøje; nogle blev fundet for lette, og hos dem og deres familie opstod der ofte bitterhed. Den blev specielt rettet mod J. H. Schmidt, og kritikken tog til, da han på egen regning og risiko overtog den store »Vojensgaard«. Den tidligere ejer var tysksindet. Da det viste sig umuligt for ham at finde en egnet køber, sprang J. H. Schmidt selv til, men mange anså det for at være forkert, at foreningens egen sekretær med foreningens hjælp selv overtog en gård. J. H. Schmidt var en hædersmand til fingerspidserne, og man kunne intet sige ham på, men sladderen løb alligevel. I 1910 oprettede sønderjyderne en dansk kreditforening, der skulle give lån imod anden prioritet. J. H. Schmidt blev sammen med Marten Refslund Poulsen direktør for Kreditforeningen. Pengene fra Foreningen af 5. oktober 1898 gled ind i det nye kreditinstitut.

Hans Lorenzen

Som M. Andresen tog sig af Sprogforeningen og J. H. Schmidt af jordkampen, var Hans Lorenzen fra Ballum optaget af afholdssagen. Også den var en torn i øjet på myndighederne, men den blev ikke anset for at være helt så farlig, så H. Lorenzen kunne blive læn- gere i sit embede end de andre. Han var født i Stubbæk ved Aabenraa i 1862 og døde først i 1956 i Ballum. Hans svigerfader Jens Andersen



Hans Lorenzen.

Jenssen havde haft embedet før ham, men havde under tidernes tryk i 1890 søgt pension. Hans Lorenzens kone, Hansigne, havde litterære evner og skrev under pseudonymet Sven Tange en række romaner, der bl.a. beskrev de vanskeligheder, en dansksindet lærer havde som preussisk embedsmand. Den mest kendte af hendes bøger har titlen: »Der kæmper et folk«.

Hans Lorenzen var virksom i Nordslesvigs Afholdsforening. Som nævnt så myndighederne skævt til den. Det blev forbudt præsterne at tale ved foreningens møder, og det var formentlig et planlagt foredrag i kroen i Bylderup i december 1908, hvor Hans Lorenzen skulle tale, der for hans foresatte fik bægeret til at løbe over. Mødet blev rigtignok forpurret, men i juni 1909 fik Hans Lorenzen besked om, at han skulle tvangsforflyttes til en skole i Ditmarsken. Da han spurgte om grunden dertil, nægtede hans overordnede ham svar, og han søgte derpå sin afsked. Han havde gudskelov en gård i Ballum at falde tilbage på, og han kunne nu frit arbejde for de danske interesser. Hans hjem blev et dansk kraftcenter på Vesteregnet.

Jens Jessen

Fra Vesteregnet stammede også den mest kendte af de »afbrækkede« lærere, redaktør Jens Jessen, der i 1874 fik afgangseksamen



Jens Jessen.

fra seminariet i Tønder. Han var derefter i nogle år privatlærer, indtil han i 1881 blev knyttet til den danske realskole i Haderslev. Men denne skole ville myndighederne have nedlagt. Lejligheden kom, da den tidligere leder ønskede at træde tilbage. Jessen var udset til at efterfølge ham, men fik ikke den nødvendige koncession. Formelt skød skoletilsynet sig ind under, at Jessen ikke havde den såkaldte rektorateksamen; den tog han imidlertid i foråret 1882, men koncessionen blev stadig nægtet ham. Hans stod nu ledig på torvet, dog ikke ret længe, for redaktøren af Flensborg Avis, Gustav Johannsen, var i 1881 blevet valgt til medlem af den tyske rigsdag. Avisen havde brug for en ny kraft, og det blev Jens Jessen. Hans gerning ved Flensborg Avis er ofte beskrevet og berømmet. Her skal især omtales det pædagogiske sigte, han foruden det politiske også havde med sit bladforetagende.

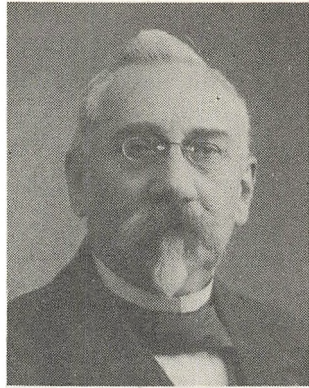
Men først til belysning af forholdene på seminariet et lille erindringsglimt, som fremkom i Flensborg Avis 3. juni 1883. Anledningen var, at de danske seminaristers forening i Tønder, »Enigheden«, i 1883 blev lukket af seminarieforstander Castens. Forbudet fremkaldte hos Jens Jessen en erindring om foreningslivet, den gang han gik på seminariet.

De danske seminaristers sammenkomster havde ord for, skrev

han, at de ikke udartede til sviren og optøjer, og det var ikke de danske seminarister, hvem man så ofte om natten imellem lørdag og søndag kunne høre syngende og råbende komme hjem fra sammenkomsterne. Det var da heller ikke nogen dansk seminarist, der for et par år siden en aften på åben gade kyssede en af byernes første øvrighedspersoners kone. Kort sagt: de danske seminarister indlod sig ikke på denne slags kulturmission, men forholdt sig rolige og stille og samlede en gang om måneden på hotel »Stadt Kopenhagen« til en lille fornøjelig sammenkomst, der i almindelighed var til ende kl. 22-22.30.

Efter dette lille sidespring et par ord om den pædagogiske side af Jens Jessens virke. Hans blev ganske særlig udfordret, da det i december 1888 blev meddelt, at det danske sprog fra april 1889 helt skulle fortrænges fra de danske skoler (bortset fra fire timer i religion). Det betød, at hjemmene nu måtte træde til, hvis det danske sprog skulle gå videre til næste generation, mente han. Som en hjælp til hjemmene udsendte Jessen en lille dansk ABC og ligeledes kom der en lille bog med danske sange og viser beregnet for børn. Sangbogen blev spredt i et oplag på 1200, men den nidkære øvrighed var der straks. Kredsskoleinspektørerne fik ordre til at skride ind, og lærerne fik besked på at fratage skolebørnene disse sangbøger, hvis de tog dem med i skolen eller på skolevejen. I Højer skred et par lærere allerede til aktion, før regeringen havde givet ordre dertil. Nogle drenge, der havde sangbogen i lommen, blev angivet til lærerne af nogle kammerater; sangbøgerne måtte udleveres og de blev puttet i kakkellovnen. De børn, der havde sangbogen hjemme, blev sendt af sted for at hente dem, nogle parerede ordre, og disse sangbøger kom så ligeledes i kakkellovnen. Flensborg Avis skildrede hændelsen med det resultat, at de to lærere anlagde sag mod avisen. De fik medhold i retten; de havde været i deres gode ret til at kræve bøgerne udleveret, da disse ville berøve børnene deres patriotiske sindelag.

Bedre held havde han med stovebogen. Den blev udbredt i 9000 eksemplarer. Den var absolut upolitisk, så den udfyldte sin mission. Hjemmeundervisningen tog et opsving som aldrig før.



R. P. Rossen.

R. P. Rossen

Foruden Jessen virkede i en årrække ved Flensborg Avis en anden »afbrækket« lærer; det var Rasmus Peter Rossen, der ligesom Mathias Andresen var udgået fra den danske afdeling på Tønder Seminarium i 1880. Han holdt ud i et par år ved skolen i Kløjeng i Nørre Løgum sogn, men blev så lærer ved Juhlers privatskole i Aabenraa. Den var lige så lidt velset af myndighederne som de andre danske privatskoler.

Da Juhler døde i 1883, var Rossen udset til at efterfølge ham, men han fik ikke tilladelse til at blive skoleleder, og så blev han medarbejder hos sin svoger, redaktør Jessen ved Flensborg Avis. Her blev han til 1901, da han kom til Tønder som direktør for den nyoprettede Tønder Landmandsbank. Rossen havde historiske interesser; det prægede mange af de bidrag, han leverede til Flensborg Avis, og til Nordslesvigsk Søndagsblad, som han udgav i en årrække fra 1880.

M. C. Mathiesen

Blandt de »afbrækkede« lærere, der gik til pressen, skal endnu nævnes M. C. Mathiesen. Da han var færdig på seminariet i 1874, samme år som Jens Jessen, fik han en stilling som lærer ved den danske realskole i Haderslev, og blev der til skolen blev lukket i 1881.

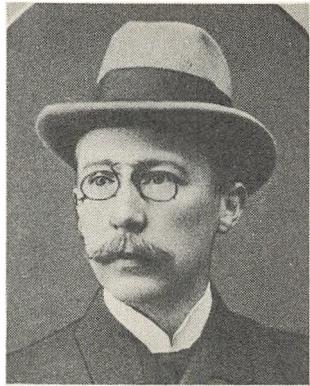
Han fik derefter i 1882 en stilling som medarbejder ved bladet Dannevirke, der dengang blev redigeret af J. J. Bjørnshauge.

Da denne døde i 1891, blev Mathiesen redaktør af Dannevirke under kontrol af den afdøde redaktørs broder, dyrlæge J. H. Bjørnshauge, som ejede bladet. Han var en af de få, der svigtede i Køllerpolitikens dage. Han søgte kontakt til de tyske myndigheder, og i december 1899 fik M. C. Mathiesen ordre til at optage en artikel i bladet, der opfordrede til at opgive den politiske kamp for danskheden. Da sagde M. C. Mathiesen stop. Som ny redaktør antog J. H. Bjørnshauge en kongerigsk dame, fru v. Wildenradt-Krabbe, der i forståelse med de tyske myndigheder ledede bladet på den ønskede måde. Abonnenterne faldt fra i stribevis, og damens rolle var hurtigt udspillet. M. C. Mathiesen blev så knyttet til bladet Modersmålet indtil 1904.

Nicolai Svendsen

Den sidste i rækken af »afbrækkede« lærere, som her skal omtales, er Nicolai Svendsen. Han gik på Tønder Seminarium efter at den danske afdeling var lukket, og han var altså klar over, at en gerning i hjemstavnen var udelukket, hvis han ikke ville afsværge sit danske sindelag. Han har i sit erindringsværk »Sønderjysk skæbne« bd. I, givet en charmerende beskrivelse af Tønder i begyndelse af 1890'erne. Han giver også en afvejet beskrivelse af undervisningen på seminariet, bl.a. fremhæver han vejledningen i teknisk undervisningsfærdighed som god, men ellers var der lidet at hente. En oase for ham var biblioteket, hvor de danske bøger endnu var bevaret. »Man vil vanskelig kunne tolke med hvilken glæde, jeg hver lørdag middag hentede to til tre støvede bind, hvis indhold fyldte så godt som hele min fritid i den følgende uge«. Biblioteket blev bestyret af seminarielærer Chr. Peter Dethleffsen. »Han var alsinger af fødsel og vist nok dansk hjemmefra. I sit stille sind, tror jeg, han følte med mig. Men i sin stilling måtte han følge tysk trit og retning. Han var et fint menneske, og der fandtes ingen vej udenom«.

Da Nicolai Svendsen søgte embede, drog han sydpå, først under-



Nicolai Svendsen.

viste han i Brodersby i Svansen, senere i en forstad til Hamborg, men han brød ud af det, han følte som en spændetrøje. Han søgte til København, hvor han til at begynde med fik en stilling ved den tyske St. Petri skole, men formålet var at få en solid uddannelse i dansk sprog og litteratur, og det fik han på Lærerhøjskolen, hvor dengang professor Hans Olrik var chef.

Den næste station blev Aabenraa, hvor Nicolai Svendsen i 1899 blev redaktør af »Hejmdal«. I 1904 flyttede han til Haderslev som redaktør af »Dannevirke«, og i 1920 fik han chancen for at vende tilbage til den pædagogiske gerning, han var uddannet til, idet han blev amtsskolekonsulent i Tønder, en post, der ved overgangen fra dansk til tysk skole stillede store krav. Med indlevelsessevne og mild myndighed klarede han mange skær. Han døde i 1966 93 år gammel. Han var den eneste af de »afbrækkede« lærere, der kunne genoptage karrieren.

Det kan være vanskeligt for den nulevende generation at forstå de vilkår, hvorunder det danske sprog måtte klare sig i den preussiske tid fra 1864 til 1918. Store omvæltninger har siden fundet sted, både efter den første og den anden verdenskrig, og frem for alt er det nationale modsætningsforhold nu afløst af en rimelig form for samliv.

Men det, de danske før 1914 drømte om, det var netop den gensi-

dige nationale forståelse, respekten for det enkelte menneskes ret til at leve på sine egne folkelige præmisser. Det var disse forestillinger, der lå bag den mindretalsordning, der blev gennemført i 1920.

Det må gerne fastholdes i erindringen, at de normer, der nu gælder, har haft deres pris. De »afbrækkede« lærere betalte deres del deraf, men set på langt sigt var de også med til at skabe det grundlag, der nu næsten har fået selvfølgelighedens præg.



Navne påvirker os – de er meningsdannende

Af Sigfred Andresen, Bredsted

(17)

I den senere tid er der blevet skrevet meget om navnes betydning i forhold til, hvem vi mener, vi er. Diskussionen har særlig stået om navnene Sønderjylland, Slesvig, Nordslesvig og Sydslesvig. Andre navne, der er med i meningsdannelsens spil er Slesvig-Holsten og Nordfrisland.

Frisland er et meget gammelt navn. Hvornår det kom til at hedde Nordfrisland, ved jeg ikke, men da landskabet skulle samles i større »regeringsenheder«, fik Sydslesvigs vestlige amt navnet Nordfrislands Amt (Kreis Nordfriesland). I det område bor ikke kun frisere, men også sønderjyder og gennem århundrederne tilvandrede tyskere. For dem alle gælder, at der om dem bliver sagt: Nå, du er friser (eller nordfriser). Om en bil, der kører med NF på nummerpladen, siges der, at den kommer fra Nordfrisland.

Disse udtalelser er sande, og samtidig er de usande. Nordfrisland er kun den vestlige del af Nordfrislands Amt – Ja, hvad skal man tro? – Det er ved at være således, at folk fra hele amtet kaldes Nordfrislændere til forskel for dem, der er Nordfriser, altså virkelige frisere. – Hvor er det svært at finde ud af, hvem man virkelig er.

Det er ikke så mærkeligt, at mange bare kører med på vognen og kalder sig for nordfrislændere. De finder her en hjemstavnsidentitet. Enkelte bliver fanget af navnemagien og giver sig til at lære frisisk for at være identisk med den oprindelige befolkning.

Slesvig-Holsten er navnet på landet vi bor i. Det er den stat, der giver os de love, der styrer vort samfund. Borgere i Slesvig-Holsten

må efter de almene regler være Slesvigholstenere. Altså er vi alle – tyske, danske, frisere – slesvigholstenere. Men det er noget ungt og nyt.

De første slesvigholstenere var en tysk-national-præget gruppe, der i 1800-tallets nationale vækkelse, ønskede oprettet en stat Slesvig-Holsten. Af slesvigholstenere findes der derfor to slags. En gang er der den nationale gruppe, der kæmpede og stadig kæmper for en sammensmeltning af det danske hertugdømme Slesvig og det tyske hertugdømme Holsten, og så borgerne i landet i dag. Som borgere i staten er vi danske også slesvigholstenere, men på den anden måde er vi det ikke, for vi arbejder bestemt ikke for en sammensmeltning, for vi er danske kulturborgere. Det er slet ikke så let at finde ud af alle disse »enslydende forskelle«, så derfor kan det en gang imellem knibe at finde sin identitet.

Sønderjylland (= Sydjylland) er det gamle navn på hertugdømmet Slesvig. Fordi Sønderjylland fra 1864 til 1920 (for den sydlige del til i dag) hørte til det tyske statsområde, begyndte man at kalde området nord for Sønderjylland for Sydjylland. I dag bliver disse dele af Jylland ofte nævnt som Syd- og Sønderjylland. Ordene syd og sønder betyder det samme, men alligevel er de hver for sig en del af navnet på to naboer.

Sønderjylland kom som hertugdømme til at hedde Slesvig (Schleswig) – altså to navne for samme område, og det holdt til adskillelsen fra Danmark i 1864, hvor dele af Sønderjylland blev ved Danmark. Resten fortsatte nu i den ny Stat som Schleswig.

Befolkningen i Sønderjylland (Slesvig) var borgere i Danmark, danske statsborgere. I mange århundreder gælder det også for Holsten – befolkningen der var borgere i den danske stat. Det ændredes for begge parter efter 1864, hvor de blev borgere i den prøjsiske stat. »Musspreusse« har både dansk- og tysksindede kaldt denne situation.

I 1920 blev Sønderjylland delt i en statslig dansk og tysk del, men stadig er alle beboere i begge dele sønderjyder. Nogle sagde, at de var slesvigere, men da de to navne dækker det samme, så er der ingen forskel. Slesvig var også opdelt i Nordslesvig, Mellemslesvig og

Sydslesvig. Denne deling er næsten glemt, så vi kender kun Nord- og Sydslesvig. Grænsen fra 1920 sætter skellet mellem disse to.

Sydslesvig er den del af Slesvig, der under navnet Schlesvig, er en del af staten Schleswig-Holstein. Nordslesvig blev ved amtsammenlægningen til Sønderjyllands Amtskommune, i daglig tale kaldt Sønderjylland. – Det vil sige, at vor tids Sønderjylland + vor tids Schlesvig er lig med det gamle Sønderjylland (Slesvig). Den ligning forstås da uden vanskelighed.

Der er altså ingen forskel på en sønderjysk og en slesvigsk identitet, og den vil altid være en dansk identitet eller?

Det kommer nok an på, hvorledes man betragter tingene. Vigtigt er nok, hvilken kulturkreds den enkelte føler sig mest bundet af. Er det den tyske, den danske eller den frisiske. Geografisk er vi stadig alle indbyggere i Sønderjylland (Slesvig), men nutidens navne påvirker så stærkt, at de fleste mener, at sønderjyder kun findes nord for og slesvigere syd for grænsen. På begge sider er der danske og tyske kulturborgere, dertil kommer frisiske kulturborgere på den sydslesvigske vestkyst.

Det er slet ikke så indviklet, som nogle mener, men det kan alligevel nok en gang imellem være vanskeligt at finde ud af det, og hvis man skal bygge sin identitet på det, kan det nok være svært, og det er der jo nogle, der mener, at man skal. Nærmest ville det nok være at finde frem til rene simple linier og dele identiteten op mellem dansk, frisisk og tysk.

Mange hænger sig i, hvilken statsborger den enkelte er. I vor tid er staten blevet til et service-apparat for mennesker for mange forskellige kultursamfund. Vigtig er derfor ikke hvilken statsborger, men hvilken kulturborger den enkelte er.

Jul i marsken

Af Per Jespersen, Randrup

Den store marskslette strakte sig næsten så langt øjet rakte. Langt borte lyste horisonten med en rødlig efterglød af den sol, der netop var gået ned på sin vej om kloden. Den flade slette lå og lyste på denne juleaftensdag, der som sædvanlig var uden sne. Tværtimod var græsset stadig grønt og voksede en smule trods den lette nattefrost, der ofte kunne komme på disse kanter.

De visne græsstrå fra sommerens frodighed lyste svagt gult og lå som en drømmende spænding over marsken. Himlen mørknede mere og mere, mens de store stæreflokke næsten lydløst strøg over rummet på vej mod nattesæde i rørene derude ved diget.

Mørket sænkede sig, og kulden krøb op fra grøfter og bække – først som en kold tåge, siden som rimet ånde. Juleaftensdag gik på hæld, og man fik travlt i de forskellige huse og store gårde med at forberede den højtid, man stadig holdt trods samfundets misforståelse af højtidens kerne. Det var mere en hul tradition end en hellighed, der prægede hjemmene. Det oprindelige budskab om fødslen så langt borte var efterhånden gået tabt, og mennesker havde forlagt deres energi til mere materielle ting. Sådan var det langsomt blevet, selvom mange inderst inde vidste, at det var forkert. Den enkelte magtede ikke at kæmpe imod strømmen, men fulgte med i den bølge af materialisme, der gik over hele Vesten.

På gården Holt var man i fuld gang. Køkkenet summede af aktivitet, og i stuerne gik Jens og pyntede den kønne stue i al hemmelighed. Også Jens vidste, at det var blevet en hul tradition alt dette for-dækte hemmelighedskræmmeri. Han gjorde det dog alligevel, for

ingen turde se virkeligheden i øjnene og slippe traditionen. Og for at komme rimeligt godt om ved det hele, sagde Jens altid, at traditioner er til for at holdes og for at mennesker har noget at være sammen om. Han vidste, det var noget sludder, men han sagde det alligevel. Den moderne verdens tomhed var kommet til marsken.

Marie havde det ligesådan. Alt hvad hun foretog sig i sit køkken i ugen op til jul var præget af samme tradition, som hun ikke turde stryge. Alle de kager, der blev bagt og lagt i dåse, lige fra klejner til knepkager, bar på denne tradition, og hun kunne gribe sig selv i at glæde sig over, at hun stadig holdt fast ved det gamle. Hvad jul havde med småkager at gøre, skænkede hun aldrig nogen tanke, og hun og Jens talte aldrig om det.

Julen i år skulle være, som den plejede. De unge kom hjem, som det var tradition, og Marie glædede sig til gensynet med de børn, hun havde slidt sådan for. Dennegang kom Malene endda med budskabet om, at hun var gravid. Det havde Marie ventet længe på, men unge mennesker blev så underlige af det moderne samfund – der skulle først være tid til karriere, forretninger og luksusrejser, før man kunne sætte børn i verden. Hendes anden datter Jachel havde ovenikøbet hævdet, at hun overhovedet ikke ville have børn. Denne verden er ikke skabt for børn, sagde hun altid. Så derfor vil jeg ingen have. Så er der da ét barn mindre!

Hans, der boede i Norge, var ungarl og agtede ikke at gifte sig. Han holdt på friheden, den menneskelige frihed. Den var for ham vigtigere end alt andet. Han følte, at han styrede det meste af verden gennem sit arbejde i den norske oliebranche. Det gav en kildrende fornemmelse af at sidde tæt ved bestemmelserne, sagde han ofte.

Marie tumlede med stegen, mens tankerne på hendes børn løb igennem hende. De var slet ikke faldet ud, som hun havde håbet. Ikke kun fordi ingen af dem ville have gården – det gik endda, for landbrug var bestemt ikke den rene fest længere. Men fordi de havde en livsform, hun slet ikke kunne kendes ved. De var så underligt grebet af 80'ernes hektik – alt skulle ske på menneskets præmisser – alt skulle ske i en fart, og de elskede at være medbestemmende og styre



De store vidder i det flade marsklandskab.

tingene. De havde alle tre den idé, at de bestemte mere, end de rent faktisk gjorde.

Marie tænkte mere over dette for hvert år, der gik. Og slog sig til tåls med, at det var hendes og Jens' alder, der gjorde at de ikke kunne følge med længere. De nød deres mørke vinteraftner i januar og februar, inden forårsarbejdet begyndte. De nød at sidde stille og høre blæsten tude udenfor. Så læste de, oftest beretninger fra gamle dage. Hun vrdsede, at det var nostalgi – men nød det alligevel og tænkte ind imellem på sine børn, der var så langt væk og levede så helt anderledes, end de var opdraget til. En lille bitterhed kunne undertiden kile sig ind i hendes tanker – men hun jog den bort, for var der noget, hun ikke ville være, så var det bitter.

Jens var færdig med træet og kom ud i køkkenet. Forsigtigt listede han hen og tog hende om livet og sagde: Åh, denne velsignede jul!

– Mener du det, tænkte Marie, men sagde ingenting. Gav ham blot et smil og så til stegen.

– Det er ikke rigtigt julevej, sagde Jens.

– Det er det aldrig.

– Det burde sne ganske sagte og stille og tyst – i det mindste juleaften.

– Det er noget, du har fra Nøddebo Præstegård, sagde Marie og fortrød i samme sekund. Du har ret, Jens. I dag har det nærmest virket forårsagtigt. Sådan var det ikke i min barndom.

– Heller ikke i min.

Deres barndom var den samme, for de var vokset op på nabogården og havde leget sammen fra ganske små og havde leget alle de hemmelige lege i lysthuset og havde været forelsket i hinanden siden de var tolv.

– Hvis jeg skal være helt ærlig, sagde Marie. Så længes jeg tilbage.

– Også jeg, sagde Jens. Men det tabte kommer aldrig tilbage. Vi må se frem, tilføjede han med eftertryk. Vi drømmer for meget om fortiden, du og jeg.

Marie lyttede. Det var første gang, Jens sagde sådan noget.

– Måske skulle vi tage på en rejse til vinter.

Marie blev helt stum. Hvorfor nu det, Jens?

– Åh ikke for noget. Har du en kop kaffe?

Marie skænkede og tog selv en kop. Hvorfor Jens?

– Åh jeg synes, vi sidder og visner væk her på gården.

Marie skyndte sig at se til stegen. Nu blev Jens for direkte. Hvad var der sket med ham? Jens, sådan noget plejer du da ikke at sige.

– Nej, Marie – men jeg gik og pyntede træet, og så var der ligesom noget, der sagde mig – jeg ved ikke – det er så tomt det hele.

– Børnene Jens – de kommer hjem – om en halv time er de her. Glæder du dig ikke? De har ikke været her siden i sommers.

– Jo selvfølgelig. Jeg forstår dem bare ikke. Jeg forstår knap nok, det sprog de taler sammen.

Marie nikkede. Sådan har jeg det også.

– Derfor spørger jeg mig selv, om vi ikke sidder og visner herude i marsken.

– Her er dog så skønt.

– Er her – jo, det er der vist. Man ser det ikke så meget, når man har boet her altid. Marie satte sig. Jens, hvad er det, der trykker dig. For der er noget andet, ikke?

Jens fandt cigarerne i lommen og tændte. Han sad længe og lod den blå røg bølge ud i køkkenet og blande sig med lugt af steg og sovs og rødkål. Nej, det kan vi snakke om, når børnene er rejst.

– Lad mig nu høre, Jens.

– Åh, det var konsulenten. Han var her igår.

– Han er så rar.

– Vi skal have gensplejsede kalve, siger han. Det er lige noget for en stald af vores størrelse. Marie – først blev jeg begejstret, for det var en ros til vores måde at drive stald på. Men da han var gået, fik jeg nogle tanker, som jeg ikke rigtigt kan blive færdig med.

– Gensplejsede kalve, sagde Marie. Jeg ved knap, hvad det er.

– Nej, sagde Jens, men jeg kan høre børnene. De vil sige – ja, Hans vil sige: Endelig sker der noget nyt. Endelig kommer fremskridtet til Holt.

– Ja, lo Marie. Sådan vil han svare.

– Og Malene vil højlydt udbryde, at man altid skal prøve det nye. Marie lo igen. Men hun mærkede, at der var mere, Jens ville ud med.

– Og så tog jeg min beslutning, sagde han. I nat.

– Var du oppe?

– Det meste af natten, ja. For jeg kunne ikke blive færdig med det her. Jeg vil ikke!

– Hvad vil du ikke?

– Have de kalve.

– Jens, hvis det letter dig dit arbejde, og hvis vi kan holde samme indtægt – hvorfor så ikke?

– Fordi det er ulovligt.

– Det er det da ikke.

– Nej, men jeg bryder en eller anden lov, som jeg ikke har ord for. Jeg tror ikke på, at det er rigtigt, at mennesket laver dyr ved gensplejsning. Der er noget, der siger mig, at det er – ja, imod julens budskab.

Marie rejste sig. Nu forstår jeg. Jeg ved ganske vist ikke, hvad det gensplejsning er for noget – men jeg tror, at jeg forstår dig.

– Jeg ville føle mig som en djævel bare ved at gå ud i stalden. Mennesker skal ikke pille ved den slags ting.

Marie kikkede ud af vinduet mod nord for at se, om bilen med de unge var på vej, men der var intet at se. Jens, har du gået oppe hele natten?

– Det meste af den.

– Jens, kan du huske de svin, vi havde for en halv snes år siden. Det var en særlig god race, der var lavet ved mange krydsningsforsøg.

– Ja, det gik godt med dem. Man havde krydset både med Duroc og Yorkshire. Jo, og vi var de første her, der fik tilbuddet. Jeg blev ligeså stolt i dag, da konsulenten foreslog mig de nye kalve.

– Det jeg ville sige var – at så var de krydsninger ligeså forkerte som det med de gensplejsede kalve.

– Ja, det var ligeså forkert. Nej, ikke ligeså forkert – men på vej til det. Vi kan ikke blive ved at lege med naturen, Marie. Jeg har beslut-

tet mig. Jeg vil ikke have dem – alene fordi det er imod et eller andet dybt i mennesket og Gud og alt muligt.

Jens havde aldrig talt sådan før. Han havde virkelig været meget igennem sidste nat. Marie havde medlidenhed med ham, men kunne ikke rigtigt sige noget, for hun vidste, at hun vidste for lidt om de sager. Alligevel prøvede hun: Hvis det nu havde været i vores unge år – dengang vi virkelig manglede penge – ville du så have taget dem?

– Det er det forfærdelige, sagde Jens. For det ville jeg. Jeg ved, at jeg ville. Jeg ville have gået sådan ind for det, at andre var kommet med. NU kan jeg pludselig se, at det er umoralsk.

En bil standsede foran døren.

– Det er dem, råbte Marie. Nu har jeg holdt øje med dem i den sidste halve time, og så nåede jeg alligevel ikke at se bilen komme kørende.

Jens pulsede på cigaren. Marie! Han tog hendes hånd. Jeg er så tryk ved, hvad jeg har besluttet mig til. Og så skal vi ud at rejse til vinter, ikke?

Marie nikkede. Jo, Jens – og så skal vi tale mere om det her.

Hoveddøren gik op og de unge strømmede ind. Glædelig jul og tag lige min frakke og lad nu være at kikke sådan på pakkerne, det er ikke noget særligt. Så stod de i stuen allesammen og så hinanden i øjnene og glædedes ved gensynet.

– Hvor ser du godt ud, far, sagde Malene.

– Åh tak – jeg ser vel ud, som jeg plejer.

– Nej, sagde Malene. Du ser helt ungdommelig ud!

– Far har taget en meget stor beslutning, sagde Marie. Men det kan vi tale om senere.

– Det har jeg også, sagde Jachel.

Marie stirrede. Jachel!!! Du er gravid! Er det virkelig sandt?

– Ja, lo hun. Om fire måneder. Men det var nu nærmest en fejltagelse.

Jens listede sig langsomt hen mod Jachel. Så tog han om hende og sagde: En fejltagelse! Det er fejltagelserne, der gør de store forskelle, og uden forskelle kommer vi ingen vegne!

Jachel lo. Tak far – jo, du er virkelig blevet yngre!

– Ja, sagde han – jeg har pludselig forstået julens budskab. Det har du også, kan jeg forstå.

Og mens den lykkelige familie samledes om julen, sad de tusinde stære i tagrørene ved diget. Tusinde små varme kroppe med hver deres anlæg og hver deres tilbøjeligheder. Og dog er de stære allesammen. Og vi elsker dem, fordi de er stære og ikke noget som helst andet. Vi elsker dem, fordi de bringer os bud om våren, når den ruller over marsken og sætter liv i alting.

For af forskelligheden kommer fællesskabet, og uden fællesskabet er vi ingenting.



Q. Samfundet

Det skete på den gamle pontonbro!

Af lokalhistorikeren Hans N. Terp, Notmark (F, U)

Vi lever i bilernes tidsalder, og bilerne er blevet et uundværligt transportmiddel for os. Men af og til sker der en trafikulykke på vore veje, og i forbindelse dermed hører vi ikke sjældent udtryk som: Uha, ja de biler – de biler!

Tænker jeg tilbage på min barndom og ungdom indtil først i 1920-erne – da så vi kun ganske få biler på vore veje, men også med hesteforspand kunne der ske uheld og ulykker.

Jeg husker en dejlig vinterdag med nyfaldet sne på vore veje. Vi var blevet budt over for at besøge min bror og hans kone i Ragebøl, og vi besluttede da at benytte lejligheden til en slædetur. Vor gode nabo, der tillige er en god ven af familien, stillede slæde og hest – en rigtig løber – til rådighed med ham selv som kusk.

Det gik dejligt ud ad landevejen til Sønderborg. Men på den lille skråning ved nedkørslen til den daværende pontonbro over Alsund, der tillige var meget glat, blev farten for voldsom, og med ét sagde kusken til min bror: »Vil du itte nok hjælp?« »Hjælp – æ kan itte hold hesten!« Min bror greb den ene tømme, og med alle deres kræfter søgte de at få hold på hesten, men ved det kraftige hold i tømmen hev de tværtimod slæden med større kraft ind mod hestens bagben, og den var helt ustyrlig, da vi gungrede ind på Pontonbroen.

Og – o skræk – broklappen var slået op, fordi et skib skulle igenem, og der var spærret for al trafik midt på broen. Foran spærringen stod vel en tyve mennesker, som ventede på at komme videre.



Der jog tanker som disse igennem vore hoveder: Hvis nu hesten....ja, hvis og hvis. Værre blev det næsten, da også naboens tømme brast. Så sprang vor svigerinde med et lille skrig ud af slæden og trimlede et par gange rundt i sneen, og da naboen indså det unyttige ved at blive siddende uden tømme, sprang også han!

Min rolige og besindige bror fik lidt efter med den ene tømme manøvreret hesten ind til siden, så slædens ene side kom til at skure ind imod fodgængerstiens skinnekant. En ung cyklist kom derved i klemme og blev kastet ind på fodgængerstien, dog tilsyneladende uden at lide skade, men vi så ham senere stå lidt betuttet ved sin cykel, hvis forhjul var slemt forvredet.

Manøvreren havde den gavnlige virkning, at slæden i det glatte føre svingede ind på kørebanen, hvor den et øjeblik næsten stod på tværs af vejen. En behjertet mand sprang da til, greb hesten i bidslet og fik den standset, og da hestens ejer lidt senere kom til, blev den nogenlunde beroliget. Buggjord og bremsestroppe i hestens seletøj blev

spændt strammere, og med sammenbundet tømme fortsatte vi turen til Ragebøl, hvor vi på »Skovbækgård« blev hjerteligt modtaget af vor bror og hans kone.

Vi fortalte naturligvis om vor farefulde slædetur – noget, som også bl.a. blev uddybet lidt senere, da vi sad ved et veldækket kaffebord.

Turen står for mig endnu, som var det kun et par år siden, og før vi lagde os til ro den aften, måtte jeg takke Vor Herre, fordi vi var blevet forskånet for en ulykke.



Sønderjyden A. D. Jørgensen *1840-97*

Af fhv. landsarkivar, dr. phil. Harald Jørgensen, Frederiksberg.

1989 markerer 100-året for to begivenheder, som gør det naturligt påny at mindes sønderjyden og historikeren A. D. Jørgensen.

30. marts 1889 havde Christian IX i statsråd underskrevet en ny arkivlov, hvis væsentligste nyskabelse var oprettelse af 3 centrale arkivinstitutioner, senere kaldet landsarkiver. De fik hver sit geografiske område at virke indenfor, og de havde til opgave at indsamle bl.a. lokale embedsmændenes arkivalier, som hidtil havde været opbevaret på de eksisterende embedskontorer. ADJ's initiativ på arkivfronten medførte, at der tilførtes historieforskningen et rigt og hidtil nærmest utilgængeligt dokumentmateriale, som i det lange løb også skabte mulighed for, at amatørhistorikere i stort tal kunne dyrke lokal- og personalhistorie. Det lykkedes ham ligeledes at skaffe de fornødne bevillinger, således at de nye landsarkiver kunne rykke ind i bygninger, specielt indrettet til arkivbrug. Arkivloven skabte endvidere en nødvendig centralisering af det offentlige arkivvæsen, og som rigsarkivar kunne ADJ ikke alene påbegynde udarbejdelsen af oversigter over centrale arkivsamlinger, men også udgivelsen af betydningsfulde kildesamlinger. Arkivloven af 1889, som ADJ var fader til, er da også blevet mindet både i 1939 og i 1989, og dens grundprincipper er stadig fundamentet for den danske offentlige arkivforvaltning.

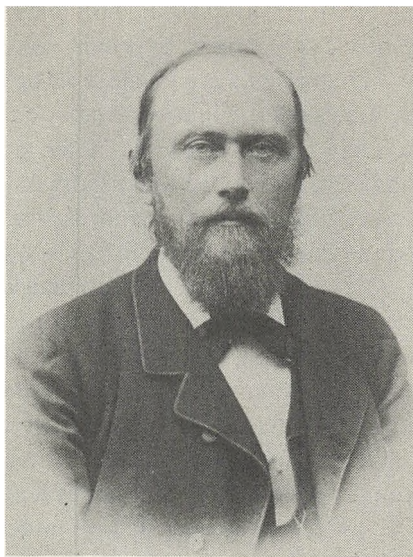
Den anden begivenhed, som i år kan fejre 100-årsjubilæum, indtraf på initiativ ikke alene af historikeren og rigsarkivaren, men også

sønderjyden A. D. Jørgensen. I foråret udsendtes 1. hefte af det lokalhistoriske tidsskrift »Sønderjyske Årbøger«.

I 1882 havde ADJ publiceret sit mest populære historiske skrift under titlen »40 Fortællinger af Fædrelandets Historie«. Bogen skildrede i 40 adskilte afsnit Sønderjyllands historie fra de ældste tider indtil Wienerfredens brutale adskillelse i 1864 af den danske del af Sønderjylland fra moderlandet. Det varede ikke mange år, inden bogen stod på boghylden i de fleste danske hjem syd for Kongeåen. I 1886 fik ADJ den idé, at der måske også kunne være interesse for et historisk tidsskrift, hvor lokalhistorisk interesserede sønderjyder kunne få optaget mindre artikler af speciél lokal interesse. Også bidrag på folkemål kunne måske komme i betragtning, f.eks. af underholdende karakter, foruden korte meddelelser om aktuelle spørgsmål af national interesse. I 1886 henvendte han sig til red. Jens Jessen i Flensborg og udviklede sine ideer for ham. Samtidig spurgte han, om det ikke var en opgave, som han kunne tænke sig at tage op. Der kom ikke noget ud af denne henvendelse. Efter at ADJ havde lært den unge gårdmandssøn H. P. Hanssen fra Nørremølle at kende, genoptog han sit gamle forslag, og i maj 1889 udkom 1. hefte af »Sønderjyske Årbøger« med H. P. Hanssen som lokal hovedredaktør. Som indledningsartikel havde ADJ skrevet en artikel om Gråstens historie. I dag udgives tidsskriftet af »Historisk Samfund for Sønderjylland«, som også står som udgiver af »Sønderjysk Månedsskrift«, som i udstrakt grad har optaget de særlige opgaver, som var »Årbøgernes« i den ældste periode. Det beskedne frø, som ADJ for 100 år siden lagde i jorden, har udviklet sig til et stort og smukt træ, som syner godt i den moderne frodige skov af livskraftige lokalhistoriske tidsskrifter.

A. D. Jørgensens livsgerning

I denne oversigt vil ADJ's betydning for nationalitetskampen efter 1864 være hovedemnet, men for at kunne forstå baggrunden herfor vil en kort skildring af hans livsgerning være nødvendig.



A. D. Jørgensen.

Han var født i Gråsten, og både på fædrene og mødrene side havde slægten i århundreder levet og virket i Sønderjylland. Hans fader, farversvend Markus Adolf Jørgensen, var uddannet i Flensborg og havde overtaget farveriet i Gråsten efter overenskomst med farverenken Bahnsen, hvis datter han ægtede. I ægteskabet var 3 sønner, hvoraf ADJ var nr. 2. Han blev født 11. 6. 1840.

Sin barndom og første skolegang tilbragte han i det afsides beliggende, men idylliske Gråsten med sit hvide hertugslot, den blanke sø og sine store stille skove. Barndomshjemmet glemte han aldrig. Heller ikke det stærke indtryk af de slesvig-holstenske oprørssoldaters gennemmarch i 1848. Fra da af talte man kun dansk i farverhjemmet, og faderen blev i de kommende år en ledende og initiativrig skikkelse indenfor de danske i Gråsten og omegn. Utvivlsomt har faderens klare bekendelse til danskheden og hans senere virksomhed indenfor den danske bevægelse været en kraftig inspiration for sønnen under hans videre udvikling. Faderen døde i 1883 og blev begra-

vet på Adsbøl kirkegård. Hans ældste søn Asmus førte farveriet videre. Også han hørte til egnens danske støtter.

ADJ gik først i den lokale skole og fortsatte sin skolegang i den efter Treårskrigen renoverede latin- og realskole i Flensborg, fra hvilken han tog realeksamen i 1859, den eneste eksamen han nogen sinde fik. Skoletiden i Flensborg havde en betydelig indflydelse på den velbegavede unge mand, og fra sin tidligste ungdom drev han selvstændige historiske, litterære og filosofiske studier, der snart gjorde ham fortrolig med både danske og tyske forfattere. Samværet med ligesindede kammerater medførte livlige og udviklende diskussioner, og en af skolens fremtrædende lærere, der førte den ærværdige titel »Kollaborator« d.v.s. overlærer, nemlig C. F. Monrad, fik stor betydning for hans åndelige udvikling. Efter overstået eksamen tillod faderens økonomiske forhold, at den videbegærlige søn kunne opholde sig en række år i København. Han bidrog dog også selv til sit ophold ved at give undervisning på forskellige skoler. Årene i København anvendtes iøvrigt til fortsat frie studier, der nu også omfattede nordisk mytologi og religion. Snart vågnede også hos ham en stærk trang til at nedfælde det læste på papiret. Mange af disse tidlige litterære udkast bærer præg af et ungdommeligt sværmeri, men vidner også om en begavet ung mands ønske om at kende sig selv og trænge ind i menneskelivets alvorligste problemer.

Under opholdet i hovedstaden gjorde han bekendtskab med flere af tidens fremtrædende personer. En af de mænd, som tidligst fik øje på hans fremtidsmuligheder var departementschef Th. A. Regenburg, som anbefalede sin gode ven, overlærer Monrad, at tilbyde den unge sønderjyde en lærerstilling ved skolen i Flensborg. Til Monrad skrev han: »Der slumrer mere end een Mulighed hos denne Yngling«. Fra 1. marts 1863 vendte ADJ tilbage til Sønderjylland som lærer ved sin gamle skole.

Virksomheden her blev kun af kort varighed. 15. 11. 1863 døde Frederik VII på Lyksborg slot, og som mange andre Flensborgborgere så ADJ »Kongeskibet« stå ud af Flensborg fjord med en elsket konges bære om bord. Flensborg havde været Frederik VII's fore-

trukne sønderjyske by. Man værdsatte hans joviale optræden, og man forstod, at han følte varmt for den danske sag. Derfor så man også med stor bekymring den nærmeste fremtid imøde. Det varede da heller ikke mange måneder, inden de forenede tyske stormagters overlegne militær invaderede Holsten og rykkede ind i Sønderjylland. I løbet af få dage opgav hæren Dannevirkestillingen, og sammen med andre Flensborgere tog ADJ imod de trætte soldater og hjalp dem videre nordpå. Skolen blev lukket og indrettet til lazaret. Efterhånden som Sønderjylland blev besat, overtog den preussiske civilforvaltning administrationen af bl.a. de eksisterende skoler, og ADJ fik tilbudt at fortsætte sin lærergerning under de nye forhold. Det ønskede han imidlertid ikke. 7. 3. 1864 tog han toget til Hamburg og videre til Lübeck, hvor han indskibede sig til Malmø og herfra til København. Det var der også mange andre sønderjyder, der gjorde, og for de fleste var det en tung beslutning. ADJ håbede imidlertid, at landflygtigheden kun skulle blive af kortere varighed. Det skulle imidlertid ikke blive tilfældet. Fra foråret 1864 og indtil hans død i 1897 forblev København hans fremtidige opholdssted. Ved flere lejligheder kunne han give ret så følelsesladede udtryk for savnet af det tabte barndomsland og ytre tvivl, om han nu også havde handlet rigtigt ved at drage i frivillig landflygtighed.

I København genoptog han sine tidligere frie studier, som nu mere og mere samledes om historiske emner. Han hørte forelæsninger på universitetet og satte sig ved selvstudium ind i den moderne historiske kildekritik. Nogen systematisk uddannelse underkastede han sig ikke, og i mange år ernærede han sig ved undervisning. Hans interesse for historiske studier medførte, at velyndere anbefalede ham til en beskeden assistentstilling i »Kongeriget Arkiv«. Han hævder selv - måske ikke helt uden et vist koketteri - at han ikke anede, hvad et arkiv var. Opgaverne her interesserede ham imidlertid, og under vejledning af ældre kolleger tilegnede han sig hurtigt de færdigheder, som behøvedes. Hans medfødte administrative evner og ry som historiker medførte, at man fra 1. jan. 1883 udnævnte ham til øverste chef for de to eksisterende centrale arkivinstitutioner med titel af

gehejmearkivar. Som sådan blev han grundlægger - som kort omtalt foran - af det moderne offentlige arkivvæsen, og arkivgerningen måtte nødvendigvis også stimulere hans historiske produktion og lette hans adgang til og benyttelse af utrykt arkivmateriale.

Som aktiv historiker var han trådt frem allerede i 1868 med en videnskabelig afhandling om de sønderjyske strandfriseres foregivende selvstændighed i middelalderen. Herefter fulgte i de følgende år afhandling på afhandling omhandlede mange forskellige emner fra dansk og nordisk oldtids- og middelalderhistorie. I 1871 samledes disse i en publikation på 300 sider med titlen »Bidrag til Nordens Historie i Middelalderen«. Bogen vakte fortjent opmærksomhed, og han fremstod allerede her som en ung og meget lovende forsker. Selv lagde han også vægt på at iklæde sine afhandlinger en sådan sproglig dragt, at de kunne læses uden vanskelighed af interesserede udenfor de lærdes lav. Efter de spredte studier samlede han sig i de følgende år - opfordret af kirkehistorikeren H. F. Rørdam - om en bredt anlagt fremstilling i to digre bind af den nordiske kirkes grundlæggelse og første udvikling. Også her gik han til de originale kilder, og redegørelsen viste også, at han beherskede den almindelige europæiske kirkehistorie.

På titelbladet findes et citat fra bogen, som bedre end mange ord giver en karakteristik af forfatterens syn på fortiden: »Et folk kan blive gammelt, men det ældes ikke, sålænge det hævder sin plads i verdens udvikling, og det kan ikke dø, sålænge det bliver sig selv tro«. Citatet kan nok også tages som et vidnesbyrd om forfatterens usvigelige optimisme med hensyn til de danske sønderjyders mulighed for at bevare deres nationalitet trods den igangværende preussiske undertrykkelsespolitik.

Med sin særlige personlige baggrund og med sin dybe forståelse også af de positive værdier i tysk litteratur og åndsliv i det hele taget følte han det som et personligt kald til ham som historiker at give en nøgtern og realistisk skildring af den historiske udvikling i Sønderjylland og på baggrund heraf at prøve at fastslå de virkelige årsager til den nationale katastrofe i 1864. Fra slutningen af 1870'erne kon-

centrerede han sine studier om Sønderjyllands historie fra de ældste tider, baseret på en gennemgang af de originale kilder. Andre påtrængende opgaver medførte en vis afbrydelse, men opfordringen til at bidrage til det store nationale værk »Danmarks Riges Historie« med en skildring af Danmarks historie i perioden 1814-64 medførte, at han påny tog spørgsmålet om baggrunden for den ulykkelige fred i Wien op til ny behandling. Han var ganske klar over, at hans vurdering af den forfejlede nationalliberale politik i årene 1848-64 var en væsentlig årsag til katastrofen. Hans vurdering af de tidligere så for-gudede nationalliberale førere ville utvivlsomt fremkalde megen kritik, men det skulle dog ikke hindre ham i at tilkendegive sine upopulære synspunkter. Han regnede med, at når denne vigtige opgave var løst, ville hans gerning som dansk historiker være afsluttet. Et alvorligt sygdomsanfald i sommeren 1897 førte til hans uventede død 5. 10. 1897, og hans påbegyndte afsnit af Danmarkshistorien måtte afsluttes af den unge historiker Niels Neergaard.

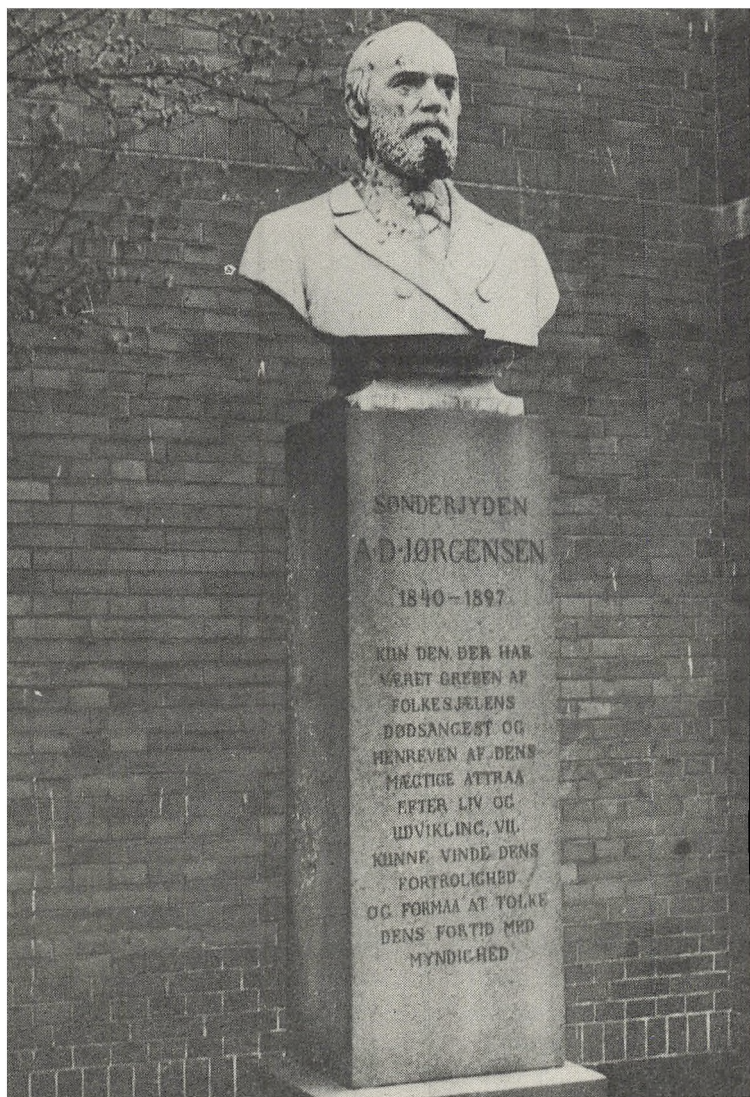
Man vil få et skævt billede af ham som videnskabsmand, hvis man alene skildrede ham som Sønderjyllands historiker. Han havde mange strenge på sin bue, og han forfattede bl.a. en række personskildringer af fremtrædende danske kulturpersonligheder, og en lang række specialafhandlinger om vidt forskellige emner. Efter hans død samlede og udgav hans nære medarbejder, rigsarkivar C. F. Bricka disse afhandlinger i 4 tykke bind. Det var ofte en tilfældighed, som vakte hans interesse for en person eller en historisk begivenhed. Lynhurtigt slog han ned på emnet, koncentrerede sig om at fremdrage de nødvendige kilder og gjorde på meget kort tid undersøgelsen færdig. Han førte en flydende pen, og han beherskede til fuldkommenhed det danske sprog. Som en af tidens mange fremragende og yderst produktive historikere mestrede han også at udtrykke sig i meget patetiske vendinger, uden at det virkede kunstigt på læseren. Med god grund flankerer han sammen med digteren Edv. Lembcke »den højbårne jomfru, en ædel kongebrud«, som på det kendte mindesmærke i Skibelund krat, umiddelbart nord for Kongeågrænsen, symboliserer »Modersmålet«. Også af andre

grunde føles det naturligt, at man har rejst et minde om ham på dette sted. Det ligger Askov højskole nær, som i denne periode var en foretrukket skole for danske sønderjyder. Man kan også vove den påstand, at ADJ havde sine mest trofaste læsere i højskoleverdenen.

Træk af A. D. Jørgensens indsats i nationalitetskampen

Selv om ADJ fra foråret 1864 tog ophold i København, betød det ikke et endegyldigt farvel til hjemstavnen. De stærke oplevelser i den meget modtagelige barndoms- og ungdomstid havde gjort et så stærkt og varigt indtryk på ham, at han stedse følte sig som sønderjyde. Hans håb om engang at vende tilbage og optage en livsgerning her levede formodentlig i lange tider i hans sind som en skøn drøm. Han glemte heller aldrig bitterheden mod de landsmænd, som i 1848 kaldte Berlin til undsætning for at nedkæmpe de danske tropper, som var rykket ind i Sønderjylland for at hævde landsdelens århundredgamle forbindelse med det danske kongerige og forsvare den danske befolknings naturlige rettigheder som dele af det danske folk. Bitterheden mod de slesvig-holstenske ledere og medfølelsen med de danske landsmænd, som måtte lide under følgerne af deres forræderi, kommer fra tid til anden til udtryk i hans breve. Således skrev han i 1883 til sin norske kollega og ven Michael Birkeland: »Mit livs tilskikkelse er bleven den, hver dag i det mindste engang at føle brodden af mine særlige landsmænds tunge lod«. Under besøg i hjemstavnen følte han det som en brand i hjertet, når »hans barndoms træer havde smykket sig troløst for et fremmed folk, og at søn er lige frisk og lige skøn omkring en tysk orlogsmand, som den var før«. De lidenskabelige udtryk findes i et brev til Frederik Barfod, dat. 11/1 1880. Længe håbede han, at Bismarck ville opfylde løftet i Pragerfredens § 5, hvor der var lovet en folkeafstemning i Slesvigs nordlige distrikter om landsdelens fremtidige statslige tilhørsforhold. Da dette håb brast, begyndte ADJ at tvivle på, om han havde handlet rigtigt, da han forlod hjemstavnen for i København at afvente den lovede afstemning.

Det var kejser Napoleon III, der i datiden var den klareste tilhæn-



SØNDERJYDEN
A. D. JØRGENSEN
1840 - 1897

KUN DEN DER HAR
VÆRET GREDET AF
FOLKESJÆLENS
DØDSANGEST OG
HENREVEN AF DEN
MÆGTIGE ATTRÅ
EFTER LIV OG
UDVIKLING, VIL
KUNNE VINDE DEN
FORTROLIGHED
OG FORMÅ AT TOLKE
DEN FORTID MED
MYNDIGHED



Ida og A. D. Jørgensen på hyggefoto i haven på Lindevej 10.

ger af princippet om folkenes selvbestemmelsesret. Nye grænser skulle trækkes også med hensyntagen til de omstridte grænseegnes nationale ønsker. Dette var det princip, som kejseren fik indført i § 5, og som Bismarck i 1878 fik slettet efter aftale med den østrigske regering. I Nordslesvig havde man naturligvis kendskab til Napoleon III's synspunkter. Allerede i foråret tog den unge ADJ, ledsaget af en anden ung nordslesviger, den senere generalauditør H. C. Steffensen, den opgave på sig at rejse Nordslesvig rundt for at indsamle underskrifter til et bønneskrift til kejseren om at lægge sin indflydelse i vægtskålen for de danskes interesser i Nordslesvig. Da § 5 var blevet til virkelighed, foretog de to unge Nordslesvigere en ny rejse i det tabte land for at samle underskrifter på en henvendelse til den preussiske konge om hurtigt at føre løftet i § 5 ud i livet. En dansk delegation fra landsdelen søgte foretræde i Berlin, men blev ikke modta-

get. Der var derfor ikke andet at gøre end at vente og håbe på, hvad fremtiden ville bringe. ADJ's aktive deltagelse i indsamlingen af underskrifter viser, at han fra den allerførste fase af nationalitetskampen var rede til at gøre en personlig indsats. Senere i 1860'erne bestod hans indsats i at medvirke aktivt indenfor de forskellige sønderjyske samfund, hvor han mødtes med andre sønderjyder, der også var gået i frivillig landflygtighed. Man samledes her til selskabeligt samvær og gensidig opmuntring, og her gjorde ADJ sine første erfaringer som foredragsholder for sine lidelsesfæller. Da det trak ud med opfyldelsen af løftet om en folkeafstemning i Nordslesvig, tog han fat på den ovenfor omtalte granskning på basis af de originale kilder om Sønderjyllands historie. Han håbede, at når disse studier kunne offentliggøres, ville det bidrage til hans nære landsmænds forståelse af deres særlige historiske baggrund og desuden tjene til at vedligeholde den kongerigske offentligheds interesse for det tabte land. Han måtte jo til sin store bekymring konstatere, at den stærke kongerigske medfølelse med sønderjydernes tunge skæbne i 1864 hurtigt lod sig fortrænge af voksende interesse for specielt kongerigske politiske og økonomiske problemer. Situationen blev endnu vanskeligere, da håbet om en snarlig genforening fortonede sig ved meddelelsen om § 5's hævelse.

Der måtte nu tages ganske anderledes målbevidst fat. Man måtte organisere sig både kulturelt og politisk. Udvandringen fra Nordslesvig måtte bringes til ophør, og den mandlige ungdom måtte af tjene den forhadte 3-årige preussiske værnepligt for at kunne sikre sig ret til at bo og bygge i hjemstavnen. Endvidere burde man opgive den hidtil førte protestpolitik og indtage sin plads i den preussiske landdag for her at forfægte danske synspunkter. Når ADJ blev en central skikkelse i de kommende års kongerigske støtte til nationalitetskampen, skyldtes det først og fremmest, at han var en realiteterens mand. Som forholdene nu tegnede sig, var smidighed og bøjelighed i kampen mod en overmægtig modstander at foretrække fremfor en gold protestpolitik.

ADJ nærede fuld tillid til, at den generation i Nordslesvig, som

havde gået i dansk skole før 1864 og havde valgt at blive i hjemstaven, ikke ville svigte den danske sag. Men hvorledes skulle det gå den ungdom, som måtte søge en skole, der blev mere og mere tysksproget, og hvor den mandlige ungdom var nødsaget til at aftjene en langvarig preussisk værnepligt? Ville den være i stand til at bevare sit danske sindelag! Det danske arbejde måtte i fremtiden først og fremmest tage sigte på at bevare og styrke kommende generationer i forståelsen af deres danske arv. Her kom ADJ til at spille en fremtrædende rolle.

I 1880 havde en række fremtrædende danske nordslesvigere, bl.a. overlærer C. F. Monrad, rigsdagsmand Gustav Johannsen og tobaksfabrikant J. P. Junggreen i Åbenrå, stiftet »Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse i Nordslesvig« med det formål at oprette biblioteker ud over landsdelen, således at lædig dansk litteratur kunne spredes ud i vide kredse. På denne måde håbede man at modvirke fortyskningen af folkeskolen og at styrke kendskabet til dansk sprog. I 1881 fik ADJ en opfordring til at udarbejde en Sønderjyllands historie, bestemt for de tusind hjem i det tabte land. Brygger J. C. Jacobsen, Carlsberg, stillede de fornødne midler til rådighed, således at bogen gratis kunne uddeles gennem Sprogforeningen. ADJ påtog sig opgaven, og i 1882 udkom »40 Fortællinger af Fædrelandets Historie«, udsendt af »Udvalget til Folkeoplysnings Fremme«. I 40 enkeltkapitler skildredes Sønderjyllands historie fra oldtiden og indtil skæbneåret 1864, og forfatteren lagde vægt på dels at påpege Sønderjyllands årtusindgamle skæbnefællesskab med det danske rige dels at fremhæve de specielt sønderjyske bidrag til den danske historie. Bogen blev modtaget med både interesse og taknemlighed, og dens betydning for at bevare og underbygge kommende slægters forståelse af deres danske rod er uomtvistelig.

ADJ havde altid søgt at bevare og udbygge sine forbindelser med hjemstaven, ikke blot med familien i Gråsten. Den store udgave af hans breve fra 1939 indeholder adskillige vidnesbyrd om hans nære kontakt med ledende danske personligheder i landsdelen. Desværre eksisterer deres svarbreve til ham ikke mere. En enkelt undtagelse

kan dog noteres, og det må siges at være en stor lykke. Det drejer sig om talrige og meget indholdsrigt breve fra nordslesvigernes kommende leder, den unge gårdmandssøn H. P. Hanssen fra Nørremølle. Han opsøgte i 1887 ADJ i hans hjem på Lindevej på Frederiksberg for at bede om råd og vejledning til et planlagt studium af sønderjysk historie. ADJ fattede straks en dyb interesse for den unge Sundevedbo, og gennem H. P. Hanssen kom ADJ i forbindelse med en række yngre akademikere og sønderjyder, som i de følgende år kom til at indtage en fremtrædende plads i det nationale arbejde. I 1887 deltog ADJ i et møde med medlemmer af en af det radikale Studentsamfund oprettet sønderjysk fraktion, som gik under navnet »Studentsamfundets sønderjyske Samfund«, for nemheds skyld kaldet »4 S«. Professor Harald Høffding var formand, og blandt de menige medlemmer kan nævnes de to unge historikere H. V. Clausen og Johan Ottosen, begge nære venner af H. P. Hanssen. I 1888 oprettedes indenfor den konservative Studenterforening en tilsvarende sønderjysk forening med den højt ansete højesteretsadvokat S. Nellesmann som formand. Blandt initiativtagerne til denne forenings oprettelse var den senere rektor H. P. Hansen. ADJ blev anmodet om at indtræde i bestyrelsen, og på hans forslag tog den ny-stiftede forening navnet »To Løver«. Medens »4 S« opløstes efter Genforeningen i 1920, fortsatte »To Løver« sin støtte til danskheden i Sønderjylland. Efter 1920 koncentreredes indsatsen fortrinsvis om det danske mindretal i Sydslesvig. Rektor H. P. Hansen efterfulgte 1915 Nellesmann som formand for »To Løver« og blev senere formand for den i 1920 oprettede »Grænseforeningen«. Foreningen fejrede sin 100-årsstiftelsesdag i efteråret 1988 med udsendelse af et lille festskrift, hvor interesserede kan finde yderligere oplysning om »To Løver«s virksomhed før og efter Genforeningen i 1920.

Som medlem af bestyrelsen af »To Løver« kom ADJ til at yde et væsentligt bidrag til den kongerigske indsats i nationalitetskampen. Hans stilling som født sønderjyde og anerkendt historiker gjorde det muligt for ham at samle akademikere, der med hensyn til kongerigsk indenrigspolitik stod i hver sin lejr, om en fælles aktiv indsats

i den sønderjyske sag. Han foreslog og fik gennemført oprettelsen af et fælles arbejdsudvalg med lige mange deltagere fra hver forening, hvor man diskuterede alle aktuelle nationale initiativer. Længe gik samarbejdet gnidningsløst. Der skulle imidlertid ikke hengå mange år efter hans død, før de to fløje tørnede sammen, og det tidligere så frugtbare samarbejde svækkedes afgørende.

En væsentlig forudsætning for at øge støtten til det danske arbejde i Sønderjylland var naturligvis, at man kunne skaffe de fornødne økonomiske midler. Også på dette område øvede ADJ en positiv indsats. Midlet var bl.a. oprettelsen af lokale filialer omkring i provinsen, som organiserede indsamlinger blandt interesserede borgere. Endvidere afholdt man foredrag og arrangerede koncerter, hvor man opkrævede entréindtægter og bagefter delte indtægten mellem foreningerne i forhold til deres respektive bidrag til fællesudgifterne. »Løverne« var de mest velhavende. ADJ's hovedinteresse var fortsat aktiv støtte til Sprogforeningen, og han deltog i diskussionen om oprettelse af et dansk centralbibliotek, som bl. a. kunne foranstalte udlån til de mange sognebiblioteker. Biblioteket indrettedes efter nogen diskussion i Gustav Johannsens villa »Margrethes Minde« i Flensborg og med hans datter Alexandra som leder. I 1889 fik ADJ fællesudvalgets tilslutning til det lokalhistoriske tidsskrift »Sønderjyske Årbøger«, som man i hvert fald, så længe initiativtageren levede, ydede fortsat økonomisk hjælp. Der synes også at være almindelig forståelse for værdien af dets budskab, selv om man nok kunne ønske nogle flere faste abonnenter i Nordslesvig. Under en diskussion herom, udtalte gårdejer J. N. H. Skrumbsager de lidt nedslående ord: »Bønder køber ikke bøger«. Udgivelsen fortsatte dog. Som lokale redaktører virkede i de første mange år H. P. Hanssen, Gustav Johannsen og gårdejer P. Skau-Bukshave, medens ADJ påtog sig hvervet som anonym kongerigsk redaktør. Når han så helhjertet støttede dette særlige sønderjyske tidsskrift, var det også, fordi han havde den opfattelse, at redaktørgerningen ville bidrage til at befæste hans unge ven H. P. Hanssen-Nørremøllers stilling blandt de danske i Nordslesvig.

Da den nordslesvigske skoleforening blev oprettet i 1892 med det formål at yde støtte til børn og unge, der ønskede en supplerende dansk uddannelse på kongerigske efterskoler samt høj- og landbrugsskoler, var det også en vigtig national opgave, som ADJ på forskellig måde interesserede sig for. Det samme var tilfældet, da man åbnede mulighed for, at nordslesvigske gårdmandssønner også skulle have mulighed for deltagelse i kortvarige praktiske besøg på danske landbrugsskoler, ligesom han gav støtte til et af H. P. Hanssens fremsatte forslag om at give nordslesvigske husmænd mulighed for at deltage i danske husmandsorganisationers regelmæssigt tilbagevendende markvandring.

En opgave, han fandt overordentlig nyttig, vedrørte hjælp til unge nordslesvigere, som ønskede støtte til ophold på tyske universiteter og andre videregående højere læreanstalter. Det drejede sig om studerende, der forberedte sig til en gerning som advokater, notarere, læger, dyrlæger o.lign. En betingelse for at opnå støtte i form af legater, eventuelt billige lån, var naturligvis, at modtagerne forpligtede sig til at nedsætte sig i Nordslesvig, således at lokalbefolkningen kunne blive betjent af danske advokater, læger m.m.

Et centralt og yderst vigtigt spørgsmål blev aktuelt i løbet af 1890'erne, nemlig jordspørgsmålet. Til opkøb af danske landbrugsjendomme stilledes der betydelige tyske midler til rådighed, og det blev nødvendigt at igangsætte egnede modforholdsregler. I denne som i så mange andre sager af betydning for danskhedens overlevelse var ADJ rede til at diskutere fornødne kongerigske støtteforanstaltninger. Han hævdede også, at man måtte forvente, at de lokale kræfter bar deres del af byrden.

Der kunne nævnes andre sager, som ADJ interesserede sig for, men afslutningsvis skal nævnes et af hans mest værdifulde initiativer, som opnåede almindelig tilslutning. Allerede i et fællesmøde i 1890 foreslog han, at man skulle arrangere såkaldte »Forårsmøder«, hvortil man skulle anmode Nordslesvigerne om at sende repræsentanter til København for at deltage i fortrolige drøftelser om tilrettelæggelse af foreningernes nationale initiativer. Det er karak-

teristisk for hele hans indstilling, at han fandt det nødvendigt at få Nordslesvigernes vurdering af de forslag, som fremkom i kongeriget. Der er bevaret ret udførlige referater af disse møder i »To Løver«s forhandlingsprotokol, som viser, at man fra Nordslesvigs side tog ideen op, og at antallet af deltagere voksede betydeligt i årene efter 1890. De fortrolige drøftelser afholdtes, så længe ADJ levede, i Rigsarkivet, og han var den naturlige leder. Efterhånden blev det skik og brug, at de ansvarlige for de store nationale foreninger i Nordslesvig afgav udførlige beretninger, som kunne give anledning til megen debat. Foruden de saglige drøftelser arrangeredes som regel også selskabelige sammenkomster med forberedte taler og fest-sange. Af og til deltog også damer i afslutningsmiddagen, som på god akademisk vis afsluttedes med et animeret punchesold. Her kunne Johan Ottosens nordslesvigske kampsang fra 1890 (Det haver så nyligen regnet), blive afsunget med begejstring.

Ved de fortrolige forhandlinger i Rigsarkivet lyttede ADJ i høj grad til, hvad de indbudte lokalfolk havde at fremføre, og det var ham sikkert ikke ukært, at H. P. Hanssen lidt efter lidt indtog pladsen som den centrale nordslesvigske tillidsmand. Det bør dog nævnes, at det var på initiativ af ADJ, at man til forårsmødet i 1897 inviterede den indflydelsesrige Flensborgerredaktør Jens Jessen. Han modtog indbydelsen, men deltog kun lidt i de fortrolige drøftelser.

Forårsmødet i 1897 blev det sidste, som ADJ kom til at deltage i. Som sædvanlig ledede han drøftelserne i Rigsarkivet og gav sin mening til kende om de mange spørgsmål, som stod på dagsordenen. Nogle måneder senere døde han. Hans uventede bortgang følte som et smerteligt tab, og ingen ramte dette hårdere end H. P. Hanssen, som aldrig blev træt af at fremhæve den afdødes ønske om at opretholde så nære kontakter med de lokale tillidsmænd som muligt, lytte til deres synspunkter og støtte og opbygge deres position.

A. D. Jørgensens tanker om en fremtidig grænse

En redegørelse for ADJ's deltagelse i det praktiske arbejde for danskhedens sag kan vanskeligt afsluttes, uden at man prøver at an-

tyde hans syn på en mulig fremtidig grænseændring mod syd. Der kan dog kun skitseres nogle grundprincipper, men de synes også klare nok. De er nemlig et resultat af han livslange beskæftigelse med Sønderjyllands historie, og de ædruelige og realistiske konklusioner han drog af dette studium. Desuden nærede han et brændende ønske om at nå frem til en ordning, som kunne skabe varig fred mellem de to beslægtede nationaliteter, som hidtil havde bekriget hinanden. Disse grundsynspunkter og denne målsætning blev han ikke træt af at docere for sine unge venner, når de besøgte ham i studereværelset på Lindevej på Frederiksberg. H. P. Hanssen har i sine erindringer givet et smukt billede af hans og H. V. Clausens besøg hos ADJ. De tilegnede sig deres læremesters synspunkter, således at de, da tidspunktet var inde, kunne forelægge et konkret forslag til den nye grænse (Clausen-linien) og gøre den afgørende indsats for at realisere forslaget. Dette må være en tilstrækkelig begrundelse for at betragte dette som et vigtigt bidrag fra ADJ i nationalitetskampen.

ADJ synes aldrig at have tilkendegivet sit syn på det lokale forløb af en fremtidig dansk-tysk grænse, men han kunne kun tænke sig en deling af Sønderjylland og en ny grænse mod syd trukket i overensstemmelse med den bosiddende befolknings ønske. Han tog bestemt afstand fra den gamle historiker Frederik Barfods hævde af, at Danmarks grænse lå ved Ejderen. Skulle det blive muligt, udtalte ADJ, ved forsynets hjælp, engang i fremtiden at flytte rigets skel, er det nødvendigt, at vi gør os klart, hvad vi betragter som vort fremtidsmål. Vort ønske må være, at rigets skel sættes der, hvor folket har sin grænse. Ethvert folk, argumenterede han videre, beholder ligesom ethvert menneske sin fri selvbestemmelsesret, enhver anden adkomst kan tabes. Den historiske Ejdergrænse er en statsretlig grænse, som kan tabes ad statsretlig vej, hvilket skete i 1864. Ejderen har aldrig været det danske folks grænse, og det er Kongeågrænsen heller ikke. Hans udtalelser må tolkes på den måde, at han ønskede en folkeafstemning lagt til grund for den nye grænse.

I forlængelse af polemikken mod Barfod, som også kom frem i et

privatbrev til den gamle Ejderpolitiker, kan citeres de bevægende slutningsbemærkninger i hans Sønderjyllands historie fra 1882. Om katastrofen i 1864 udtaler han her: »Tiderne skifter og Menneskets Sind forandres, vi kan ikke slippe det Håb, at det danske Sønderjyllands Skæbne engang vil formildes, at den Afgørelse, som mislykkes i 1864, endnu vil kunne opnås som en endelig Afslutning af dette Lands omskiftelige Historie. Den bør da kunne blive et pant på varig Fred og god Forståelse mellem de beslægtede Folk nord og syd for den nationale Grænse, der er sat af Aarhundreders Udvikling, og som det ikke er vor sag at gå i rette med«.

Det er muligt, at man under de fortrolige drøftelser mellem ADJ og hans to unge venner, i hvis lod det skulle falde 1918-20 at gennemføre den nye grænse mellem Danmark og Tyskland, kan have diskuteret ganske konkret, men helt hypotetisk, hvor man kunne tænke sig en grænse trukket på basis af de forudsætninger, som den fødte sønderjyde og kyndige kender af den historiske udvikling i den omstridte landsdel ville lægge til grund. Men herom vides intet. Man kan også formode, at det vanskelige spørgsmål om den nationale udvikling i Flensborg er blevet drøftet. For ADJ var Sønderjyllands gamle hovedstad uløseligt forbundet med dyrebare ungdoms- og skoleminder. Men herom vides heller intet. I stedet for at fremsætte løse gisninger, er der mere grund til at citere H. P. Hanssens udtalelser i erindringsværket om de bitre angreb, han blev udsat for under grænsestriden 1918-20. Når angrebene blev hårde, fortæller han, betragtede jeg det billede af ADJ, som siden hans død havde stået på hans skrivebord. »Det forekom mig da, at billedet nikkede til mig og sagde: »Stå kun fast«. Intet gav mig større Tryghedsfølelse under de voldsomme Angreb, jeg var udsat for, end Bevidstheden om, at jeg handlede i hans Aand og udførte de Tanker, han havde indprentet mig«. Det omtalte fotografi gik i arv til H. P. Hanssens svigersøn, amtmand Refslund-Thomsen og fik plads på hans skrivebord. Med stor bevægelse viste han mig det under et besøg hos ham ganske kort før hans død i 1960.

Det håb, som ADJ havde udtrykt i 1882, at en grænse, trukket

med respekt for den nationale udvikling i det omstridte land, ville blive et pant på varig fred og god forståelse mellem de beslægtede folk nord og syd for denne, må siges at være gået i opfyldelse. Der var mange, der i 1918-20 bekæmpede forslaget, og også siden er der blevet fremsat ønske om at få grænsestenene flyttet enten længere syd på eller mod nord, men endnu står grænsestenene, hvor de blev anbragt i 1920. I 1990 er det 70 år siden det skete.

Der er ingen tvivl om, at det ville have været en enestående oplevelse for A. D. Jørgensen, hvis han som 80-årig havde været i stand til at møde op i afstemningslokalet 10. febr. 1920 i sin elskede barndomsby og afgive sin stemme for Danmark. Denne lykke skulle ikke blive ham beskåret.

Hvor Borggade deler sig i Ahlefeldvej og Skolegade i det vestlige Gråsten, afsløredes i 1932 en bronzebuste af Gråstens store søn, historikeren A. D. Jørgensen, skabt af billedhuggeren G. Hammerich. Mindetalen blev holdt af H. P. Hanssen i nærværelse af A. D. Jørgensens enke og andre familiemedlemmer.

Harald Jørgensen



Et godt tyk styk pap

Af Sigfred Andresen

Julle Baghe haj en søn, dæh vå mye studée. Han jett Christoffer, men di koldt ham Stoffe – Stoffe Baghe, å det vå han godt tefrejs mæ.

Stoffe haj oltins vætt lidt få sæ sjell, å vinjne en injt vidst bæh, så kunj en en gång æmell snart tro, te han haj temle svar ve å tæhl te tre. Men han snøe – å han brught det, hvo han kunj. Folk måt gern tro, te han vå lidt tossego.

I æ baghes nafelav tot di injt, te det vå mærkle, te han begunjt å studée te skomste øve åh æ Seminarium i Tynjne. Anjne tænjt: Kanj han no å det? Han kunj, men det hæ enle slenjt nave å gøe mæ det, æ vihl fâtæhl.

Julle Baghe bohj i Uphusum. Do væhr nok dæh i æ næhée a Brarp, lidt synjnen æ græns fra Tynjne.

I oll den tid Stoffe gik åh æ Seminarium, brught han flite sit hjul, få å kom hen å tebagh. Han skuld jo hjem mæ vask. Det sørt sin moe – Ankatrin Baghe få. Hun vihl danjt ha, te han skuld gâh skirn å uornle i æ ty mel'l oll di anjne studée. Nej, hun passet ham godt, å han tav så nave té mæ te hinjd. Enle måt han slenjt ha det mæ, men æ toller haj injt opdavet, te han, da det knéf mæ plads i kuffe, benyt æ sajltask, hvo dæh ejzen skuld væh løghle å læpsaghe. Han haj en stoe pak té mæ te sin moe væ gång – å té blev dæh drukken mye ah, dæh i æ væhsten.

Åh æ Seminarium røgh di mest cigarette enjde pihf, å Stoffe lø sæ te å brugh beghes, å det vå mye billighe i Uphusum som i Tynjne. Dæhfå tav han mæ, hva han måt. Men det slav slenjt te, få venne å nafer – ja, I væhr jo nok vunjt det æ. Å studente hæ knap mæ skil-

linge, så dæh kunj jo á væh lidt á téhn. Stoffe haj oltins vætt go te á regn á te á regn den righte ue.

Den jenj'n synjde hen æmoe avten fik han en go idé. Han skáh et styk tyk pap terett, så det passet nyv i æ kuffe. Så lø han, hva han haj køjt a tobak i et javnt lav i æ kuffe, lø æ pap øve, á så kom olt, hva sin moe haj tohj á strághen, ovenáh. Det knéf lidt mæ á fáh æ dækkel lutt, men han fik tesidst det hele presset sammel, á æ lás sneppet i. Da han så haj fát æ nahr, sø han farvel á tak á køe a stej. Det vá en køhn sommeavten. Han kunj væh i Tynjne injnen det blev mørkt.

Æ tue gik godt, han haj æ blæst fra synjvæhsten. Det gøe helt godt á kom ah á stræk æ ben, da han kom te æ told. Dæh gøe han, som han skuld i di tie. Han tav æ kuffe á den lille task mæ kagh á anjt godt, som sin moe haj gihn ham mæ, mæ injd i æ told. Æ toller kégh née i æ task á brummet lidt, men ladt det gáh. – Det æ no ánjt oltins næhmt á vée, hva en má ha mæ. – Så kom æ tue te æ kuffe.

- Hva æ dæh i den, spue æ toller áh tysk.
- Ren vask, sø Stoffe.
- Má æ se?

Det mátt han da gern, så Stoffe trykket áh æ sneppe á æ dækkel løjt sæ. Æ toller begynjt á løjt æ ty hæh á så dæh, så stuk han æ hánjd née ve æ kanjt á má væh stødt áh nave, han injt vá tefrejs mæ. Vá æ bånjd i æ kuffe injt fast nok. Han begynjt á pak ue. Stoffe stav lisárolle á kégh intressée te. Da det sihst ty lø áh æ skrank, løjt æ toller op i æ pap, á dæh lø æ tobakslághe righte á stráhl. – Cigarette á pakke tobak glinse a reklame, sorn æ det jo. Æ toller kégh lidt skjæv te Stoffe. – Nå, do hæ doffelt bånjd i din kuffe, så vi injt ska finjd din smughlevare. Det æ det stoe straf áh – han mátt kigh i æ pass – Herr Christoffer Jensen, sø han áh tysk mæ stoe boghstave. – Æ baghe hjer nemle Jensen, ska æ si jæh, men det brughe di injt i Uphusum.

– Smughlevare – doffelt bånjd? Stoffe kégh áh æ toller. – Doffelt bånjd, nej det æ det injt – æ hæ da bar lø det dæh pap æmell, så mit nytøhj klæh injt ska kom te á stjynk a tobak – sorn vih min moe ha det.

Æ toller vidst injt, hva han skuld tro. – Men do hæ mye mée mæ, som do må ha. –

Det kunj Stoffe injt si mye te, å æ toller hæ nok kunj se åh ham, te det injt vå så lânjt kommen mæ ham. – Mærkle enle te sorn en tokkenok kanj studée, tænjt han. Han ladt ham gâh, men æ tobakvare beholdt han – å Stoffe blev meldt få smughleri, sø han.

Hva mée æ dæh å fâtæhl. Di beholdt æ tobak å æ cigarette, så det gesjæft blev injt te nave få Stoffe, men mée kom dæh ånjt ue a det. Vunj det gik mæ æ smughleri dæhætte, hæ æ injt høe om, men I kanj væh helt sikke, Stoffe blev ve i oll sin uskyllehée.



85-årige Anni Sønnichsen fra Sønderborg var med til at overrække dannebrog til kong Christian den 10. i 1920 på Dybbøl (S)

Af Arne G. Larsen

Et besøg hos 85-årige Anni Sønnichsen i Sønderborg hører til en af undertegnedes absolutte oplevelser i 1989!

Anni Sønnichsen var den ene af de fire danske piger fra Sønderborg, der den 11. juli 1920 i overværelse af en umådelig menneskeskare på Dybbøl overrakte kong Christian den 10. et stort dannebrog. En uforglemmelig stund for alle, der oplevede det gribende øjeblik.

Fire unge piger fra Sønderborg

Under besøget i Sønderborg fortæller Anni Sønnichsen:

- En særlig festkomité udtog de fire unge piger, der skulle overrække dannebrog til kongen. De fire skulle alle være fra danske hjem i Sønderborg. To var 20 år, og vi andre to var 16 år.

Det var jo en stor ære at blive udtaget, og vi blev nøje instrueret i, hvordan vi skulle bære os ad. Vi fire piger var Marie Margr. Schmidt f. Eriksen, hun bor nu i Skærbæk - Anne Marie Laursen f. Jessen, der bor her i Sønderborg og Elly Pedersen f. Dau, hun er død. Mit ungpigenavn var Staugaard.



Det store øjeblik, da de fire unge Sønderborg-piger 11/7 1920 overrakte dannebrog til kong Christian d. 10.

Jeg erindrer tydeligt, at Marie Margrethes far, sparekassedirektør Eriksen, holdt generalprøve med os! Eriksen var høj og rank som kongen, og Eriksen stod øverst på en trappe, som vi fire piger skulle gå op ad for at overrække ham flaget, mens vi nejede – og vi lærte grundigt at neje dybt!

Den 11. juli 1920!

– Hvordan på selve festdagen?

– Det står for mig, som var det i går!

Den 11. juli 1920 blev vi alle fire kørt i bil direkte til tribunen på Dybbøl sammen med den 85-årige veteran fra krigen i 1864, Hans Thomsen, Sundsmark.

Det var et ganske specielt dannebrog, der skulle overrækkes til kongen, nemlig det sidste dannebrog, der blev strøget i Sønderborg i 1864. Flaget tilhørte den kendte Reimers-familie, og nu skulle kongen have det som et synligt minde her fra Sønderjylland.

Det var ordnet sådan, at vi to yngste, Marie Margrethe og jeg, gik forrest og de to andre bagest. Da vi gik op på tribunen med danne-

brog udfoldet, spillede orkestret: Slumrer sødt i Slesvigs jord. Det føltes så gribende, at vi unge slet ikke kunne stå for det.

Da vi var kommet op på tribunen over for kongen, holdt Hans Thomsen en lille velformet tale, og så fremsagde han desuden tre vers udenad – med høj og klar røst, så jeg tror, at hver eneste på Dybbøl kunne høre alle ordene.

De tre vers var:

Danmarks konge er vor konge, og i dag
flyver mod dig fra vor mast dit riges flag.
Men vi har et andet flag, vi gemte på,
i et halvt hundred år, det ikke dagen så.

Nu, da det igen kan vaje stolt og frit,
beder vi vor konge: Tag det, det er dit!
Vi har elsket det, men vore hjerter led,
hjerter brast, men ikke deres kærlighed.

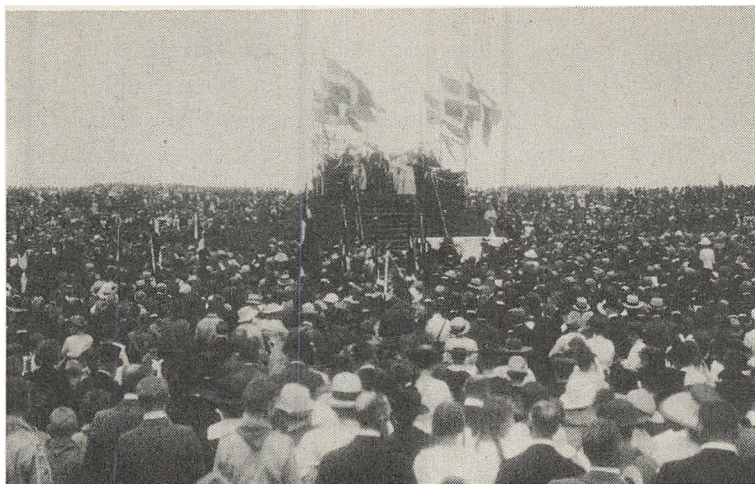
Den fik vore børn i arv, og med vort sprog
har vi givet dem at elske dannebrog.
Ved dets dug svor nye slægter faneed,
tag vort gamle flag, og tag vor trofasthed.

Med bevægede hjerter!

Så overrakte vi flaget til kongen, der var dybt bevæget, og med tårer i øjnene sagde han:

»Jeg modtager Eders og vort flag, og idet jeg kysser den gamle dug, kysser jeg Eders trofasthed. Det er med bevægede hjerter, at vi alle nordfra står her blandt jer sønderjyder«, sagde kongen, og der var naturligvis kolossal begejstring hos de måske 100.000 mennesker, der var forsamlet på Dybbøl.

Vi fire piger var imponerede – vi var rørt til tårer både over kongens tale, men også over Hans Thomsen. Han kunne versene udenad, og han kunne klare fremsigelsen med fast stemme.



En uoverskuelig menneskemængde var samlet på Dybbøl den 11/7 1920.

I 1921 blev vi alle fire sammen med Hans Thomsen malet til Frederiksborg Slots Museum i Hillerød af maleren Hans Nikolaj Hansen.

Tysk hudlæge måtte ikke vide...

- Er der ellers nogle enkeltheder, De kan huske fra den bevægede tid?

- Der er mange. Jeg var i øvrigt nær slet ikke kommet med på Dybbøl! Jeg havde fået børnesår i ansigtet. Heldigvis var der et par uger til festdagen. Mor rejste med mig til en hudlæge i Flensborg. (Der fandtes ingen hudspecialist i Sønderborg dengang). Lægen var tysk, og han måtte ikke vide, at jeg skulle med på Dybbøl, så vi fortalte en lille nødløgn, at jeg skulle til et stort bryllup og være brudepige, og sårene skulle gerne heles hurtigt.

Lægen var meget dygtig og forstående. Han viste min mor fremgangsmåden. Hver aften skulle sårene pilles af med en tilspidset tændstik, og så skulle der smøres en helbredende salve i såret. Det gjorde meget ondt, men jeg gav ikke et kny fra mig. Om natten lå



Da de flotte franske soldater kom til Sønderborg februar 1920!

jeg med en lærredsmaske for at beskytte ansigtet. Ellers kunne jeg komme til at kradsse mig i søvne, men da den 11. juli oprandt, kunne lidt pudder udslutte sporene, og jeg kom med til den store begivenhed, fortæller Anni Sønnichsen, der også tydeligt husker modtagelsen af de franske soldater i Sønderborg og siden de danske soldaters ankomst til byen. Da skete der noget, og franskmændene var flotte fyre, tilføjer Anni Sønnichsen med et glimt.

De tyske flag blev slidt i stykker!

– Den 10. februar 1920 husker jeg bl.a. på grund af stormen, fortæller Anni Sønnichsen, der tilføjer: Men vi unge morede os nu over den forfærdelige storm, for den sled alle de gamle tyske flag i stykker. Derimod var der jo mange nye dannebrog, og de kunne for det meste stå for stormen, mens de tyske flag blev blæst i stumper og stykker!

I 1920 var Marie Margrethe Eriksen og Anni Sønnichsen mellem de første danske pigespejdere i Sønderborg. Det var vanskeligt at

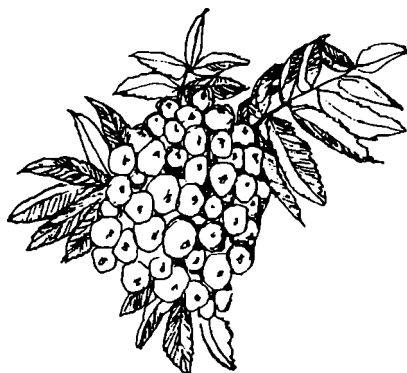
skaffe uniformer til os, men det lykkedes til sidst, og vi var alle stolte, siger Anni Sønnichsen, der også nævner, at i 1922 var hun og Marie Margrethe elever sammen på Holte husholdningsskole, og forbindelsen er siden holdt vedlige i alle de mange år.

De to ældre damer med de mange fælles minder har det begge godt, er glade og tilfredse og klarer sig selv i deres egne hjem.

Kys til flag eller piger!

- Er der et lille træk til sidst?

- Da vi gik ned ad tribunen på Dybbøl, husker jeg, at en af de »høje herrer« fra København sagde til sin sidemand: Ja, havde jeg været kongen, havde jeg nu hellere kysset de unge piger end flaget!



D. 1860

Sønderjylland og krigen 1870-71

(N)

Tidligere mangeårig førstelærer i Simmersted, Karl Lund, har i nogle år været stærkt optaget af den fransk-tyske krig 1870-71 og sønderjyske soldaters skæbne i denne forbindelse.

Karl Lund har udført et enormt registreringsarbejde, idet han om indledningen hertil skriver:

»Kan du ikke finde ud af, hvor mange sønderjyder der faldt i krigen 1870-71?« Sådan lød det spørgsmål, som en god bekendt engang stillede mig.

I N. P. Jensens bog: »Den Fransk Tyske Krig 1870-71« er opgivet følgende tyske tabstal:

Faldne og døde af sår: 30.191.

Døde af sygdom: 14.298.

Sårede: 85.714

Ukampdygtige i alt: 129.714.

Så var mit arbejde jo bare at finde ud af, hvor mange af disse, der var sønderjyder!

Landsarkivet i Aabenraa præsenterede mig for de officielle tabslister (248 lister fra 4 til 12 sider med mellem 130 og 150 navne på hver side.

Først blev alt, hvad der havde med Slesvig og Holsten at gøre kopieret. Det var i alt 42 sider A4-format.

Dernæst blev alle de andre gået igennem, da der var en del sønderjyder i de forskellige garderegimenter og i regimenter fra bl.a. Schlesien, Rheinland, Hessen osv.

I tabslisterne er mændene opført med fødested i stedet for bopæl. De nordiske person- og navnlig stednavne har voldt regimentskriverne besvær, f.eks. Indewath eller Jündeweck (Jyndevad), Scholm (Soholm), Wuspidam (Wesbydam). Ellers er beskrivelserne nøjagtige nok. De går lige fra en granatsplint i hovedet til bortskydning af et led på en lillefinger.

Desværre omtaler tabslister ikke dem, der døde af sygdom, skriver Karl Lund, der fortsætter:

Næste kilde var kirkebøgerne. Over 100! Der blev slæbt kilovis af kirkebøger frem fra arkiverne. I de fleste af bøgerne nævnedes ikke sognets ofre. Andre havde nævnt sognets døde med omtale af, om det var krigshandlinger eller sygdom, der var skyld i døden. Enkelte beretninger er endog meget udførlige – f.eks. Hjordkær.

De faste minder, mindetavlerne i kirkerne, både de, der er der endnu, og de, der er fjernet, giver oplysninger om alle de døde fra kirkesognet. Meget værdifuld var listen med de 89 navne fra det daværende Tønder amt. Listen fik jeg fra byarkivet i Tønder.

Sønderborg Avis fra 1870 og 1871 har givet mange oplysninger om personer, som ikke stod i tabslisterne, eller som blev fundet i listerne på grund af oplysninger i avisen. Også mange små stykker dagligdag lod avisen os se.

Mange oplysninger fra kirkebøger og sognearkiver o.l. har jeg fået fra besøgende og personalet, der vidste, hvad jeg interesserede mig for.

Men der er meget endnu!

De mange landsrådsarkiver, som findes i Aabenraa. De er dog meget svært tilgængelige på grund af skriften.

Aviser fra 1870-71, som må findes en del steder i landsdelen. Mange sønderjyder gik over grænsen for at slippe for krigen. De havde svært ved at komme tilbage. Hvordan gik det dem?

Karl Lund er i besiddelse af et yderst omfattende materiale fra denne »den glemte krig«, som den ind imellem er blevet kaldt – men han er fortsat interesseret i at supplere navneoversigter, beskrivelser m.v.

Således oplyser han, at der er eller har været opsat mindetavler i følgende kirker: Bjolderup, 3 navne, Bov, 4 navne, Haderslev, 6 navne, Hjordkær, 1 navn, Højer, 2 navne, Løgumkloster, 1 navn, Ravsted, 3 navne, Sommersted, 1 navn, Ubjerg, 4 navne og Aabenraa, 6 navne.

Nogle steder er mindetavlerne helt væk – og der kan være kirker med mindetavler, som er Karl Lund ubekendt. I så fald hører han gerne herom på adressen: Simmersted Byvej 6 a, Simmersted, 6500 Vojens, tlf. 74 50 61 78.

To avisomtaler!

I det følgende gengiver Karl Lund to af de mange avisomtaler, han er stødt på i sit arbejde med krigen 1870-71:

Krigen 1870-71. Dens ofre fra Rødding kommune.

Lorenz Göttge, søn af Pastor Göttge, Rødding. (Se også Ubjerg sogn. Tønder).

Andreas Beck af Skudstrup, Skodborg sogn.

Hans Matzen Nörgaard, Brøstrup, Hygum sogn.

Heinrich Thiel af Rødding, Rødding sogn.

Sønderborg Avis, 05.10.70. Nr. 102.

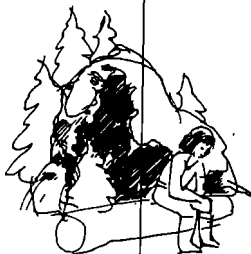
Fra Rødding skrives til Nordschlesw.Tid.: Blandt de Nordschleswigerere, som i Krigen mod Frankrig har fundet Heltedøden, ere her i Distriktet, altsaa det nordligste Hjørne af vort Fædreland, fire, nemlig Lorenz Göttge, Søn af Herr Pastor Göttge her i Rødding. Andreas Beck af Skudstrup. Hans Matzen Nörgaard af Brøstrup og Heinrich Thiel af Rødding. I Bevidstheden om den Sags Retfærdighed, for hvilken de skulle kæmpe, ilede de villigt til Fanerne, da man kaldte dem, og i Krigens frygtelige Tummel, hentede de sig det Banebaar, hvorved de beseglede Pagten med vort kjære Fædreland.

Naar Lorenz Göttge i Listerne over de Døde og Saarede er opført som Tambour, saa har her indsneget sig en Feil, thi han stod som Musketeer og med Vaaben i sin Haand kæmpede han for Fædrelandets Ære og Ret og døde truffet af en fjendtlig Kugle i Hovedet, Ærens Død på Slagmarken.

Sønderborg Avis, nr. 102 (Fortsat)

Hvor mange af vore Nordschleswigiske Landsmænd stode ikke overfor Fjenden beredte til at ofre Liv og Blod for Fædrelandets Vel-færd, og hvor manges Blod er ikke allerede flydt? Skal da alt dette regnes for Intet? Kan der endnu være Tale om at prisgive os for frem-med Vold, at føre os tilbage under det Aag, hvor under vi saa længe sukkede? Vi leve i fuld Fortrøstning om, at dette ikke vil skee.

Ogsaa her i Norden have Indsamlingerne til de saarede og syge Krigere havt god fremgang. Rödning By har saaledes alene ydet et Bidrag af langt over Hundrede Thaler, hvilket for vore Forhold maae ansees for ret godt, ligesom ogsaa Samlingen af Linned Intet lader tilbage at ønske. Ogsaa heraf formene vi at maatte slutte, at den Sympathie, som man heri Norden nærer for vort Fædreland, er i Til-tagende, thi om end Ydelsen af et Bidrag i det nævnte Øjemed maae tilsidesætte al Politik, saa er det dog faktisk, at den som vil gjælde for at være Dansk, tilvisse ikke giver det Mindste til Tyskerne. Her stod, naar fraegnes et Par Agitatorer, Ingen tilbage for at yde deres Skjærv og Ingen lod sig to Gange sige til at udøve denne menneske-kjærlige Handling.



D. 1940-45

1. januar -

»Men immer det dages dog påny...«!

Grundtvig. (Nr. 234 v. 6 gl. højsks.)

Af Hans Sahl, Kværsløkke

(3)

15/11

Vor generation har haft den skæbne at skulle opleve 2 krige!

Den første 1914-18 blev heldigvis afviklet fjernt fra vor hjemstavn.

Den næste 1940-45 blev vi også – på et hængende hår – skånet for takket være en lykkelig skæbne!

Mens der er skrevet meget om de 5 onde år, så oplevede vi på gården her, den første tid efter kapitulationen. Ting som ikke kan glemmes af os, der var med i det!

Som bekendt blev Danmark befriet af engelske tropper!

Mellem den engelske overkommando og den slagne tyske – såkaldte værnemagt – blev der aftalt en praktisk afvikling af tilbagetrækningen af de tyske tropper.

Der blev aftalt, at alt det tunge materiale de tyske tropper medbragte skulle færdslen foregå på hovedvej 10. Det lettere, gående, cyklende, lette køretøjer skulle tilbagetrækningen foregå på de veje som løber parallelt med hovedvej 10.

For os her medførte det, at sidstnævnte bøjede fra ved Sdr. Hostrup over Felsted, Kværsløkke Kvær, Tørsbøl, Høkkerup for at slutte ringen på hovedvej 8 ved Kruså, hvor aflevering af alt medbragt våben, materiale etc. blev smidt i én stor dyngel!

Denne trafik medførte, at vi her på gården fra sognefogden fik ordre til at skulle indkvartere nogle af disse tropper for en nat eller mere, med alt hvad dette indebar! – Hold 1 var her i 2 døgn.



Slagne tyske soldater i maj 1945 på vej mod SYD! Her ved Grand Hotel i Åbenrå.

Sognefogden mødte personligt med denne ordre! Han betonedede, at han ingen mulighed havde for at oplyse, hvornår disse tropper indfandt sig. Det var også højst forskelligt.

1. hold

Det første hold bestod af ca. 150 mand. De var cyklende, havde gode forsyninger med, og kunne nemt holdes ude af stuehuset, de kom allerede ved 15-tiden. Da vejret var smukt foretrak mange at overnatte i medbragte telte. Med et underlag af halm – som uden videre blev hentet i laden – havde de det meget hyggeligt!

Af egne forsyninger af smør og sukker lavede man en art karameller. Vore 2 småpiger på knapt 5 og 3 år kunne vi slet ikke holde inde! Mange af soldaterne, som sikkert havde småbørn hjemme, bar dem på armen, alt imens de kraftigt trakterede dem med disse bolsjer (som var en sjældenhed for vore børn.)

Da min kone og jeg om aftenen var ude for at se på »Menageriet« var der en underofficer, som ikke kunne dy sig for en besk bemærkning. »In zwei Jahren sind wir wieder da«! sagde han!

Han var da nu også den eneste, der tog situationen på den måde! Min kone tudede af arrigskab! Har manden da ikke fået nok af 5 års krig?

2. hold

Det næste hold bestod af de berygtede SS'er, grønne uniformer. Der var nok ikke flere end 50 stk. Men bevar mig vel sikke herrer!!! Kørende med hesteforspand i prærievogne!

Jeg kiggede ind i én af vognene – 8 dritler smør. (Det har sikkert gjort ondt, da disse skulle afleveres ved grænsen!)

De kom først ved 2-tiden om natten!

Jeg havde tændt lys i stalden og lukket porten op. – Men de må jo have troet, de skulle modtages! For de gjorde deres entre ved at banke hårdt på hvert vindue, indtil de fandt, hvor vi sov!

Jeg lukkede vinduet op og sagde, at de blot kunne gå ind i laden. De holdt på, jeg skulle vise dem til rette!

Jeg gentog, det var tydeligt, hvor de skulle være – og gik igen i seng!

Stor var min forbavelse næste morgen, da jeg skulle hente kørerne ind til malkning. Kobåserne, hvor der skulle malkes, var fyldt med heste!

Nu var det min tur til at tage på vej! Og tyskerne var ikke meget villige! Søvntrukne som de var. Omsider tog de hestene ud og bandt dem ved vognhjulene på deres prærievogne.

Jeg havde stort besvær med at få kørerne gennet ind! De kunne lugte, der havde været fremmede. Hvad unægteligt var tilfældet!

Hvor det første hold gennemgående var venlige, men dog præget af, hvad der næste dag forestod: Våbenaflevering, og nu en uvis fremtid i et krigshærget fædreland med afbrændte byer. Og allermost, hvad flere gav udtryk for: Familien og hjemmet bombet, ud-slettet!!

De vidste det i forvejen! Hvad havde de at vende hjem til? – så var SS-holdet ordknappe, arrogante, utilnærmelige!

Vi havde heller intet at tale med dem om.

Det var let at holde os på afstand!

3. hold

Det 3. hold kom også om eftermiddagen, godt trætte efter en marchtur helt fra Hoptrup. Dette hold bestod af ikke mindre end 347 mand! De fortalte, de var udskibet fra Stettin. Under turen over Østersøen var deres medfølgende forsyningskib bombet og gået tabt. Derfor var deres situation dobbelt håbløs!

Flere af dem var under 18 år (sagde de, med strengeste forbud mod at fortælle det).

Trætte, forhutlede, sorte under øjnene, elendige at se på. – I løbet af et øjeblik var der soldater alle vegne (ikke mærkeligt med det antal).

Få minutter efter ankomsten stod der soldater i køkkenet og forlangte noget at spise!!

Jeg gjorde gældende overfor kommandanten, at stuehuset skulle friholdes for soldater!

Så kom der vagt ved trappeopgangen til køkkenet! Men han mere end antydede, at han ikke kunne garantere for sine folk, hvis de ikke fik noget at spise. Nogle stod i malkerummet og blandede mel og vand sammen til vælling.

Jeg ringede så til bylederen i Gråsten og forklarede sagen.

Svaret var, at såfremt der opstod problemer kunne vi blot ringe til dem!

Hertil svarede jeg, at vi ikke turde gå natten imøde, hvis ikke soldaterne fik noget mad!

Jeg spurgte så, om vi måtte køre til Tombøl mølle med byg i bytte med gryn.

Herpå blev der svaret undvigende! –

Enden på samtalen blev, vi måtte bytte, men det blev udtrykkelig betonet, at det var på eget ansvar!

Jeg svarede, at det ansvar var let at bære i den stilling, vi stod i!

Vi fik gryn med hjem! Nu blev 2 gruekedler fyret op. (En på gården og en hos min mor og ugifte søster, der var D.K.B. lotte i Kruså, samtidig) alle disponible gryder begge steder kom også i brug.

Da grøden var færdig, indfandt holdets kok sig (såkaldt Spiess) i egen person!

Han manglede nu ingen kalorier!

Da han smagte på grøden sagde han: »Hier soll mehr Salz rein«!

Men her kom han til kort, for samtidig kom min mor tilstede!

Hun var både ret myndig, absolut ikke mundlam og talte tysk perfekt! Med store armbevægelser og ditto stemmeføring fik hun ham fortalt, hvor lille vor månedlige ration salt var, hvis den skulle have været brugt, var det kun som en dråbe i havet.

Og dette gjorde indtryk! –

I stedet for var der en anden soldat, der sagde, at når man er sulten smager alting godt.

Han var også tysker – blot af en anden karat!

Da grøden skulle fordeles, foregik det helt på militærisk vis – i række og geled!

Alle havde deres »Kochgeschirr« i hånden, og nu gik man frem efter tur til »Herligheden«. Den færdige grød var øst op i militærets egne gryder.

Alle fik en stor klat (med en stor, rund opøser) og hertil ca. ½ liter nymalket mælk.

Al vor nymalkede aftenmælk medgik hertil.

Om de blev mætte, tror jeg ikke, men adskillige havde svært ved at tåle det (kunne ses dagen derpå).

En lille tildragelse skal med: Da soldaterne var stillet op i rækker for at få udleveret grøden, var der én, som ikke kunne vente, han brød ud af rækken og stillede sig op foran. Det så en underofficer – 25 gange ned på maven og op igen – og så vente til hans tur!

Man kan undres over den disciplin – endnu i behold – efter alt, hvad de har gået igennem!

4. hold

Det 4. hold bestod af en specialafdeling med amfibievogne under oberst Friedrichs.

Hans adjutant henvendte sig straks, om »Staben« kunne anvise et værelse i stuehuset. Jeg svarede, at stuehuset var privat og kunne ikke anvendes til militær beboelse!

Hvor Staben så overnattede, ved jeg ikke. Obersten var ellers en tiltalende mand, stærkt chokeret af sin militære situation!

Han fortalte, hans afdeling var begyndt med 37 amfibie/kampvogne, nu var der kun én tilbage. Var født på et gods i Nedersachsen, hvor arvefølgen var, at den først fødte overtog godset, var der flere sønner, gik de officersvejen.

Da han var nr. 2 i rækken, blev hans lod militæret – ikke sært, han var chokeret!

Holdet bestod af ca. 150 mand med eget feltkøkken. »Spiessen« spurgte mig, om der kunne købes svin? Jeg svarede – hvad sandt var – at vi havde leveringspligt til andelsslagteriet og måtte kun slagte til eget brug. Og dette her var jo ikke eget brug!

Så spurgte han, om der måtte slagtes her, hvis de købte et svin andre steder. Det ville jeg ikke nægte.

Kort efter kom man med et svin »andet steds fra«.

Der var nu ikke den store renlighed!

Da suppen var kogt færdig, (i gruekedlen) kom han og spurgte min kone, om hun havde lyst at smage?

Stolt fremviste han suppen, men her svømmede både lunger, milt + en masse hår, så hun frabad sig »smagsprøven«.

Da holdet dampede af, efterlod de forskellige ting. For eks. fandt vore unge karle 2 revolvere + en stor kasse med ammunition gemt i vort tærskværk.

På høloftet fandtes 1 sæt mørkerøde trækgardiner (med monogram) mrk. Missionshotellet, men ikke noget bynavn. – Desuden forskelligt dameundertøj, for i skumringen kom der besøg af det andet køn!

Våben, ammunition etc. blev afhentet af byledelsen i Gråsten.

5. og sidste hold

Det sidste hold bestod af mandskab fra flyvevåbnet under Hauptmann von Freisleben. De kom kørende i forskellige mandskabsvogne.

Straks efter ankomsten om eftermiddagen, blev alle samlet på gårdspladsen. Adjudanten blev sendt ind efter »Meister«. Det måtte være mig. Vi fulgtes ad ud – og straks blev der kommanderet ret. Han kom i møde, hilste med håndtryk idet han sagde sin grad og navn.

Jeg sagde mit navn (uden grad!)

Så begyndte han med at sige, at det gjorde ham ondt at måtte ulejlige os, men det var krigens vilkår.

Han fortalte, hvilke instrukser hans folk havde fået bl.a. ingen adgang i stuehus og haven for militær. Der ville blive stillet bøtter op til papir og forskelligt affald, der ville blive etableret en latringrube.

Efter kl. 22 fuldstændig ro, alle (herunder også befalingsmænd) har fået ordre til at optræde høfligt og korrekt!

Skulle nogen overtræde disse instrukser, bad han mig indberette det til ham.

Og som det fineste ved dette hold – Hauptmann von Freisleben sov sammen med sine folk i laden!

Se, sådan en ledelse skaber respekt!

Det er næsten overflødigt at nævne, at intet blev overtrådt!

I »Hejmdal« havde vi læst, at Montgommery, ørkenrotten, ville ankomme til Kruså, dato og klokkeslet angivet.

Bodil og jeg cyklede over Høkkerup til Kruså, dels for at følge de tyske tropper »til dørs«, men mest for at se Ørkenrotterne – vore befriere!

På vor tur i det skønneste forårsvejr mødte vi af og til tyske tropper på vej mod grænsen. Det var et sørgeligt møde! Håbløshed stod prentet i de flestes ansigt!

Vi mødte dog et syn, som skal med – ikke for at hovere – for den enkelte soldat kan ikke klandres for deres håbløse situation!

Det ansvar skal placeres højere oppe!



Det statelige stuehus på Kværsløkke 20, hvor Hans Sahls søn, Hans Ove Sahl, siden 1974 har boet. Hans Ove Sahl er nu 8. generation på gården. Billedet er fra omkring 1914.

Dette syn bestod af 4 tyske soldater, som havde ranet en barnevogn. Det øverste havde de smidt væk. Ovenpå understellet var lagt et par brædder. Og her ovenpå havde de så stablet deres kluns fastsurret med »bindegarnsstrikk«!

Uheldigvis var det ene hjul brudt sammen! Men i nødens stund skabes opfindsomhed!

Med et stykke reb gjort fast på akslen, hvor hjulet havde siddet og så hevet op over skulderen, bar den ene soldat sin ¼ part af »vognens vægt«!

— — — Tilgiv mig! — — —

Når man nu husker den 9. april 1940! – og her så vi med egne øjne resultatet af anstrengelserne!

Hånden på hjertet: Der skal overnaturlige kræfter til at undertrykke et smil!!!

Vi nåede Kruså. – Og vi oplevede Ørkenrotternes ankomst!

Igen blev vi overraskede! Slet ikke det, vi forventede. Vi havde regnet med at se barske, hærdede gutter!

I stedet så vi friske, velklædte, soignerede, unge mennesker, der så ud, som om de allerhelst ville sige: Undskyld vi kom!

Dr. Jørgensen, Felsted – militærlæge på Søgård kaserne – vor huslæge – gik rundt og soled sig!

Vi traf ham flere gange, og hver gang sagde han »Jeg skal hjem til mine patienter«!

Vi cyklede over Søgård hjem.

Da vi passerede kasernen, skulle vi lige se ind, hvordan her nu så ud!

Vi blev igen overrasket! Hvem sad ved indgangen? 2 tyske soldater!! De forlangte at se »Ausweis« for at passere! Englænderne havde efter aftale overladt dette arbejde til tyskerne for en kort tid!!!

Mens vi stod lidt og funderede over dette »Ausweis«, kom dr. Jørgensen igen!

Uden at standse gik han lige igennem, og på tyskernes råb om »Ausweis« sagde han blot: »bruges ikke mere«!!!

Meget vand er løbet til havs siden!

Dette her kan betragtes som et lokalhistorisk bidrag til en periode af historien, som eftertiden kan læse om, hvis det har interesse.

~~Diverse~~

4. Folkebetragtning

Vær med i laget – og hejs flaget!

Af Jens Lampe

I årene efter Genforeningen var der i Sønderjylland næsten altid en flagstang uden for hvert dansk hjem og den blev brugt, så snart der var lejlighed til det. Hos mange blev flagstangen fornyet i de bevægede majdage 1945, men siden er der blevet længere og længere mellem flagstængerne. De er blevet afløst af bilgarager, carporte, swimming-pools, fuglevoliérer og andre af velfærdssamfundets statussymboler.

Enhver krig betyder altid sjælelige rystelser, tab af idealer, illusioner og drømme, omvurdering af menneskelige værdier, normer og holdninger og det varer – for mange – længe, inden de kan finde et fast ståsted i tidens strømme og en styrket samhørighedsfølelse med landsmænd.

Kaj Munk sagde engang: »Det, der gør et folk til et folk, er folkets sind, noget usynligt, noget ufravristeligt, som kun det selv kan sætte til.« Viljen til at værne vor danske arv må ikke svækkes. Vi kan ikke lade hånt om vor fortid og vi kan ikke være ligeglade med vor fremtid. Selv om vi er uenige om mangt og meget, må vi være enige om at bevare og styrke det, der binder os sammen som ét folk: vor fælles historie og kultur, retsstaten, det parlamentariske folkestyre, det danske sprog og det danske flag, Dannebrog. Alt dette bør fortsat æres og agtes og ikke være en hindring for et internationalt samarbejde, tværtimod. Jo mere man værdsætter sit eget og forædler sin nationale følelse, jo bedre kan man gå ind i en forædlet internationalisme og ære andres respekt for deres land og kultur.

Dannebrog er ikke blot det danske folks samlingsmærke, men også et symbol (sindbillede), som poeten Poul Sørensen (1906-73), der selv var stærkt engageret i sin samtid, jævnt og stilfærdigt har forsøgt at forklare med stroferne:

»Hvad er et flag? Et mærke, som skal samle.
Forbinde egn med egn og før med nu.
Et tegn, som siger: Du er ikke ene,
millioner andre vil og tror som du.
Det samler fælles kraft i fælles vilje
og hele folket til én stor familie.«

Vi danske er måske mere uformelle og formløse end f.eks. vore nordiske brødrefolk. Alt for stive og stramme former, ceremonier, ritualer og regler ser gennemsnitsdanskeren almindeligvis på med ligegyldighed eller direkte foragt (dog ikke, når det drejer sig om at udbringe skåler). Men vi glemmer blot, at formløshed let kan udarte til sjuskethed, mangel på respekt og tolerance for ikke at tale om direkte uhøflighed eller mangel på dannelse.

Så forskellige folk og flag end kan være, er de regler, der gælder for flagning, ret ensartede verden over. De søfarende nationer har nok her tjent som eksempel for værdig flagning overfor de andre nationer. Dannebrog bør naturligvis aldrig misbruges til reklame eller andre kommercielle formål. At bruge Dannebrog kosmetisk ved landskampe er forhåbentlig et misbrug, som nu er et overstået modelune, der ikke dukker op igen.

Dannebrog har været det danske folks samlingsmærke siden slaget ved Lyndanisse i forbindelse med Valdemar II's Sejrs togt til Estland i 1219. Det ældste vidnesbyrd om Dannebrog stammer fra Valdemar IV Atterdags tid, men først fra Erik VII af Pommerns tid har det været anvendt som rigsflag.

Ifølge kgl. anordning af 1748 føres Dannebrog som *splitflag* (orlogsflag, statsflag, kongeflag) og som *stutflag* (nationalflag, handelsflag). Det sidste er af dybrød farve med hvidt kors. Korsets bredde er $\frac{1}{7}$ af flagets højde ved stangen. Felterne ved stangen er kvadrater med sider på $\frac{3}{7}$ af højden. Længden af de yderste felter



er $1\frac{3}{4}$ gange de indre felters. Sædvanligvis sættes flagets smalside til $\frac{1}{5}$ af flagstangens højde.

Enhver, der anskaffer flag, bør sikre sig, at proportionerne er rigtige og at flaget er af god kvalitet, da det danske klima er blæsende og regnfuldt. I handelen findes der desværre af konkurrencemæssige grunde flag, der har forkerte dimensioner (for lange eller for korte, fordi de er fabrikeret i udlandet). Gode flag er syede af helulden flagdug, der vajer bedst. Billige flag af bomuld krøller og er mere matte i farven. Vimpler skal have korset ført helt ud til spidsen. Deres længde kan sættes til halvdelen af stangens længde. Vimplen anvendes på beboet ejendom dag og nat, i modsætning til flaget, der kun må vises, når solen er oppe og aldrig må hænge og slaske om natten. Det er på landjorden forbudt at flage med andre nationers flag med mindre statsministeriet har givet en dispensation herfra.

Flaget hejses kl. 8, men ikke før solopgang og forbliver vajende til solnedgang. Skal flaget vaje for halv stang, hejses flaget til reglementeret tid til tops, for derefter at blive firet »på halv stang« (dvs. egentlig således, at flagets overkant er ca. 1/3 stanglængde under flagknappen). Nedhalingen ved solnedgang foregår ved, at flaget føres til tops, hvorefter nedhaling finder sted.

Flaget er kun på halv stang, medens begravelsen eller mindehøjtideligheden finder sted, men hejses til tops bagefter. Hejsning og nedhaling bør altid foregå langsomt og værdigt. Flaget bør aldrig røre ved jorden for at undgå tilsmudsning. Iturevne, falmede og snavsede flag bør ikke benyttes. Det lægges sammen, så det hvide kors er beskyttet af den røde dug. Ved ophejsning bør man sørge for, at ophalerlinen er stram, nedhalerlinen løs, så flaget frit kan vaje ud fra stangen, hvorved flaget skånes i stærk blæst.

Ved tom flagstang eller med vimpel bør flaglinen snos 2-4 gange løst om stangen, for at hindre linen i at klapre mod stangen i blæst. Nye flag bør først vaje en 7-8 gange i tørt vejr, før det er farvefast. I meget fugtigt vejr kan helt nye flag lade den røde farve smitte af på det hvide kors. Flaget bør aldrig lægges sammen i fugtigt vejr. Lad det først tørre, inden det bliver lagt sammen.

Private bestemmer naturligvis selv, hvornår de vil flage, men officielle flagdage er: nytårsdag, langfredag(på halv stang), påskedag, Kristi himmelfartsdag, pinsedag og juledag, afstemningsdagen den 10. februar, dronning Ingrid's fødselsdag den 28. marts, Danmarks besættelse den 9. april (halv stang til kl. 12.02), dronning Margrethe den 2.s fødselsdag den 16. april, Dybbøldagen den 18. april, Danmarks befrielse den 5. maj, kronprins Frederik's fødselsdag den 26. maj, Grundlovsdag den 5. juni, prins Henrik's fødselsdag den 11. juni, Genforenings- og Valdemarsdag den 15. juni, prins Joachim's fødselsdag den 7. juni. Yderligere oplysninger om flaget ved begravelser, flagning sammen med andre landes flag, flagning til søs, flaget som udsmykning, faneindvielser osv. kan søges i pjecen »Sådan bør man bruge Dannebrog«, udgivet af Danmarks-Samfundet, Idrættens Hus, 2600 Glostrup.

Sådan var det i begyndelsen...

Af Ellen Ullman

Mange nyere medlemmer af Dansk Kammermusik Forbund tror måske, at alt altid har været, som det er nu – med fuldt overtegnede stævner og hundredvis af medlemmer. Ellen Ullman fra Broager var med i begyndelsen, da Henning Svendsen startede DKF. Her er hendes muntre beretning om de første år:

Hvordan jeg oplevede kammermusik-forbundet fra starten.

Jeg må have set en avisannonce af omtrent følgende indhold: Der søges medlemmer til en nystartet kammermusikforening; henvendelse til Henning Svendsen (Holte).

Det år var jeg blevet enke, og jeg styrtede mig ud efter sammenpil, musikuger i Fristad, Fargelande, Trelleborg – og hvilke muligheder lå der mon nu i kammermusikforbundet?

Jeg greb telefonen og fik en god samtale med Henning Svendsen. Tilfældigvis skulle jeg netop besøge mine søstre i Nordsjælland – så jeg måtte da endelig afse et par timer til en visit hos foreningens formand, Henning Svendsen.

Jeg blev uhyre venligt modtaget; fik en hyggelig snak med hr. og fru Svendsen og en dejlig kop kaffe.

Derefter fordybde vi os i den fælles glødende violinspilinteresse. Navnlig fandt jeg mig uegnet som medspiller i kammermusik, fordi jeg trods visse anstrengelser gennem 15 år endnu ikke magtede vibrato-teknikken – den dirrende tone, der giver spillet sjæl.

»Joh, ser De«... »Sådan og sådan« og jeg lyttede, beundrede, abede efter – så længe, at vi begge glemte, hvad klokken var, så min bus var »pludselig« gået. »Pyt, jeg kører Dem naturligvis til Deres søstre«. Det blev en tur på adskillige kilometer, og jeg fik tid til at melde mig ind i foreningen.

Medlemmerne skulle mødes som strygekvartetter, og det første møde skulle være på herregården Store Restrup vest for Aalborg. Til alt held havde jeg virkelig en kvartet igang. Vi spillede første tirsdag hver måned i mit hjem: Jeg bidrog med lokale og kaffe; 2. violinspil i Smøl. 1. violinisten kom fra Aabenraa og tog violoncelspilleren med – en ung mand fra Haderslev. Fra Broager kom bratschen.

Efterhånden spillede vi både Haydn og Mozart til stor glæde for os selv. – Det lød jo meget interessant, hvad jeg fortalte min kvartet om kammermusikforeningen: Man kunne selv vælge sit program og øve det godt igennem; derefter skulle man mødes med – andre kvartetter – spille en uge, og den sidste aften i ugen spille kvartet efter tur for hele forsamlingen! Hvor festligt! Men ak; der kom så mange forhindringer i vejen.

Jeg måtte rejse alene til Store Restrup. Der kom ialt 9 elever: 2 kvartetter og 1 arme 2. violinspiller – Ellen Ullman, der ynkeligt savnede sin kvartet!

– Desto flottere så det ud med lærerstaben: 4 habile specialister kom pr. fly fra hver sit verdenshjørne:

Professor Wang fra Cardiff (1. violin) – Guido Vecchi fra symfoniorkestret i Gøteborg (violoncel) – Freddy fra London (bratsch) og Åke Johansson fra Lund (violin).

Det viste sig snart, at jeg på ingen måde trak det korteste strå: Jeg fik besked på at følge professor Wang under hele kurset, og det var jeg meget vel tjent med. Allerede den første aften, da vi fik anvist rummelige lokaler med god akkustik – og god afstand mellem de to kvartetter, så vi ikke forstyrrede hinanden, var jeg fuldtud tilfreds med min specielle situation: Lyttende til professor Wangs kvartet hyggede jeg mig med det pågældende partitur i hånden og en overdådig klase vindruer inden for rækkevidde.

Da jeg efter et par dages forløb havde lyttet særligt til 2. violinens stemme, fik jeg lov til at dublere denne på min egen violin.

Alle var så optaget af musikken, at der ikke blev tid til udflugter på egnen; men under hele kurset var der lys og munter stemning, glæde over fælles interesse og videre udvikling af ens musikalske forståelse.

Det var vist året efter, at der blev holdt musikuge i Århus. Min kvartet i Smøl havde udskiftet to personer – på grund af flytninger – så vi var ikke godt sammenspillede, men mødte dog op og fik godt udbytte af kurset.

Et andet år var der stævne i Slagelse; nu var der vel 4-5 kvartetter med.

Endelig har jeg været til kammermusikstævne i Lillehammer. Der var det igen min skæbne at rejse alene – uden kvartet, men jeg fik atter lov at dublere 2. violinen i en af kvartetterne, så rejsen var ikke uden udbytte.

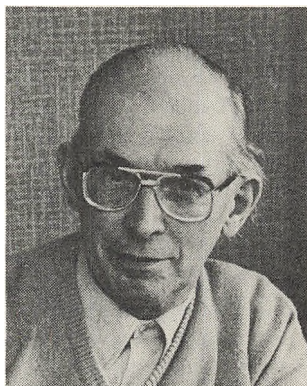
Gennem årene mange lærerige episoder, lyse, festlige stunder – gode minder.

Til sidst et par ord om en uforglemmelig lys nat – et sted i Sverige – hvor vi under ledelse af Åke Johansson spillede Mozarts »Eine kleine Nachtmusik« på den åbne mark ved midnatstid – midt i koncerten fandt fru Johansson elskværdigt på at styrte ind i huset efter stearinlys, og de få, der ikke spillede, stillede op bag musikanterne med hver sit tændte lys.

– Alt i alt en uforglemmelig stemning.

† MINDEORD †

G.



Olav Jørgen Bonefeld **Snogbæk**

Olav J. Bonefeld blev født den 16. februar 1910 i Øster Sottrup på Sundeved og døde i Snogbæk den 27. april 1989, 79 år gammel, efter et langt virke som gårdejer og lokalhistoriker. Det kom ikke overraskende. Han havde i nogen tid lidt af en uhelbredelig sygdom, inden han lukkede sine øjne. Hans død er et stort tab for alle, der stod han nær og for det lokalhistoriske arbejde på Sundeved.

Olav Bonefeld besøgte endnu folkeskolen i tysk tid, men nåede de sidste år at opleve den danske skole, dels i Øster Sottrup og dels i Sønderborg, hvor han meldte sig ind i spejdertroppen og deltog i en parade på Sandbjerg ved besøget af kong Christian 10. og dronning Alexandrine den 11. juli 1920 i anledning af genforeningen.

Efter høj- og landbrugsskoleophold blev han gift med Cathrine, sammen med hvem han i 1935 overtog Vestergård i Vester Snogbæk. Bonefeld var en dygtig landmand og drev gården i mange år, indtil hans søn, Hans Peter, overtog den. Siden da boede ægteparret i en nyopført aftægtsbolig i nærheden af gården.

Han deltog aktivt i sognets liv og fik adskillige tillidshverv, bl.a. var han formand for Sundeved Andelsfoderstofforening og dens afløser og formand for skolekommissionen i Sottrup sogn samt i bestyrelsen for en række lokale foreninger.

Bonefeld blev kendt som en mand, der kendte sine pligter og fulgte det

kald, der var ham givet, og i årenes løb fik han lejlighed til at øve en indsats af væsentlig betydning for den sag, der havde hele hans hjerte: historiens tale til nutids mennesker. Disse interesser gav sig udtryk i, at han i en år-række var formand for Historisk Samfunds Sønderborg amtskreds til 1980 og fortsatte som bestyrelsesmedlem til 1982.

Olav Bonefeld var i foråret 1941 med til at danne en lokalhistorisk studie-kreds i Sottrup sogn, som på grund af besættelsen måtte tilpasse sine aktiviteter efter forholdene, men som fik sin endelige form i 1981-82 med oprettelsen af Lokalhistorisk Forening for Sottrup Sogn og udgivelsen af et lødigt årsskift, som har høstet anerkendelse både fra fagfolk og læsere i sognet. Bonefeld var formand for foreningen 1981-85, men fortsatte som æresmedlem, redaktør og flittig bidragyder lige til det sidste.

Hans store viden og kritiske dømmekraft kom ham her til gode. Foreningen havde i 1987: 572 medlemmer i sognet. Desuden var Bonefeld medlem af bestyrelsen i Nydam-Selskabet.

Som en interesseret samler af antikviteter, især mønter og medaljer, var han kendt både nord og syd for grænsen og fik også betroede hverv blandt græn-selandets numismatikere.

Olav Bonefeld blev landskendt gennem TV-serien »Kvit eller dobbelt«, hvor han deltog med succes om emnet Trankebar-mønter. Han fik også tid til artikler i »Sønderjyske Årbøger«, »Sønderjysk Månedsskrift« og bogen »Episode på Femern«, som han skrev 1969 sammen med redaktør Kai Edvard Larsen, Sønderborg.

Selv om Bonefeld som retsstatsmand gik ind for fred og forsoning mellem nationerne, var han klar over, at nok er krig en skændsel, men slaveri er værre. Derfor deltog han en periode i Hjemmeværnet, så længe helbredet tillod det.

Vi, der har kendt ham, satte pris på ham som et elskeligt menneske, præget af god gammel bondekultur, stilfærdig og fordringsløs i al sin færd. Olav Bonefelds indsats vil sætte ham et smukt og varigt minde og efter-mæle. Han bestræbte sig på at leve op til nedenstående strofer:

»Det gælder om at så en ædel sæd
på vandrigen gennem verden,
at give det bedste, som bor i én
til dem, som vi møder på færd.
Det gælder at åbne for hjertets dyb
og dele ud til de mange,
det gælder at elske, før sol går ned
og skyggerne bliver lange.«

J.K.L.
?



Holger Kragh Blume Dahl **Augustenborg**

Efter nogen tids sygdom er Holger Kragh Blume Dahl, Augustenborg, død 79 år gammel.

Han var født i Flensborg, men opvokset i Øster-Lindet og med få års fravær fra landsdelen virkede i grænselandet, hvor hans gerning især kom til at ligge i Augustenborg.

Efter nogle års arbejde på Haderslev rådhus og en videreuddannelse på handelshøjskolen i Århus, begyndte han som kommunesekretær i Jels og derefter i Augustenborg i 1939 til pensioneringen. Som byens kærner tjente han kommunen i 26 år, og det er ikke for meget sagt, at han var en loyal men også en administrator med et stort udsyn.

Der kom hurtigt bud efter ham i det politiske og kulturelle liv, han engagerede sig på mangfoldige områder og med en ildhu i dette arbejde prægede han udviklingen i omegnen.

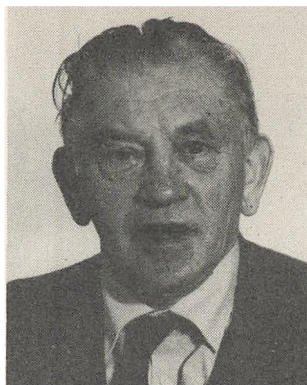
Således var han med helt fremme i styrelserne i Dansk Samfund, Det unge Grænseværn, Slesvig-Ligaen, hjemmeværnet og ikke mindst i Den konservative opstillingskreds i Augustenborg-kredsen.

Han var ligeledes initiativtager til etablering af fjernvarmecentralen i byen. Efter pensioneringen virkede han en overgang som ejendomshandler.

I foreningsarbejdet og i det samfundsmæssige liv var han en dygtig debattør, hans utrolige energi og foretagsomhed skabte til tider en indstilling, som betød, at han var i opposition til flertallet, han havde stærke meninger, men var ikke bange for at respektere og anerkende sin modstander.

Hans nationalpolitiske interesse fik han med modermælken, udgået fra et hjem, hvor Syd- og Nordslesvig var noget fundamentalt vigtigt prægede hele hans liv.

Hans Lind



S. N. Christensen

Ravsted

Den 20. oktober 1988 afgik skoleinspektør S. N. Christensen, Ravsted ved døden. Han var født i Hjerting ved Rødding på selve afstemningsdagen i 1920, men det blev i Ballum, han fik sin opvækst, og hvorfra han kom ind på Tønder Statsskole; han blev nysproglig student i 1940. Han søgte derefter ind på Tønder Statsseminarium, hvor han bl.a. fik Claus Eskildsen som lærer, og hvorfra han blev dimitteret i 1945. Efter stillinger ved skolerne i Bedsted og Øster Terp blev han i 1951 førstelærer og degn i Ravsted, hvor han forblev til sin afsked i 1986 og ved sammenlægningen af sognets fire skoler udnævntes til skoleinspektør. – Det var en glæde at være gæst i hjemmet i Ravsted, hvor han forbandt sin interesse for pædagogisk virksomhed med interessen for sognets anliggender og sit eget færehold på en fenne lidt vest for byen.

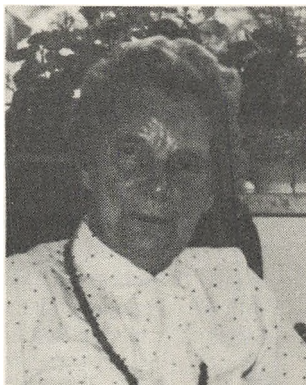
S. N. Christensen var i høj grad med til at præge den nationale og kulturelle udvikling i sognet, hvor han var med ved udvidelsen af forsamlingshuset og fra 1958 dets formand. Herudover satte han sine kræfter ind for atten- og ungdomsskolearbejdet i Tønder amt som deltidskonsulent for dette.

Mit kendskab til S. N. Christensen knytter sig især til arbejdet i Historisk Samfund for Sønderjylland, bl.a. ved opbygningen af amtskredsen i Tønder amt fra 1956, hvor han ydede en stor indsats i samarbejde med Cornelius Schmidt, Døstrup, Søren Nissen, Harris og Werner Christiansen, Tønder, og fra årene 1975-81, hvor han var medlem af styrelsen for Historisk Samfund. På hjemmebane ydede han en indsats for lokalhistorien ved udgivelse af en række små, indholdsmættede hæfter om sognets historie og topografi.

S. N. Christensen var blandt de lærere af anden generation efter genforeningen, der var sig sit folkelige og kulturelle ansvar bevidst – også ud over

den grænse, der blev fastlagt på hans fødselsdag. Personligt huskes han som den vennesele mand, der glædede sig over at være i stue sammen med folk, der delte hans interesser, og med sin åbenhed, sin viden og oplagthed satte sit præg på arbejdet og samværet.

Knud Fanø



G.

Line Mommsen

Flensborg

Den 10. januar 1989 døde Line Mommsen, Flensborg, 80 år gammel.

Line Mommsen var ud af den kendte Hørlyck-slægt i Skodborg. Under et ophold på Askov højskole mødte hun sin senere mand, bibliotekar Frederik Mommsen, med hvem hun flyttede til Flensborg. Han blev efter 1945 landsformand for SSV og formand for den danske byrådsgruppe i Flensborg. Line Mommsen blev sin mand en god støtte i dette arbejde og selv var hun i en lang årrække aktiv i det danske social- humanitære arbejde. Hun startede bl.a. Flensborgs første danske ældreklub, der havde tilholdssted på Stuhrsalle. Line Mommsen var også en pionererne i det danske husmoderarbejde. Hun var med til at starte Flensborg Husmoderforening i 1937, hun var foreningens første næstformand og efter 1945 var hun i en del år formand for De sydslesvigske Husmoderforeninger. Også som formand for SSF's og SSV's 7. og 8. distrikt ydede hun en indsats.

Line Mommsen var et menneske med et utrætteligt gåpåmod og hun var altid parat til at hjælpe, når det kneb. Hun var levende optaget af mange ting og hun kunne overkomme det næsten utrolige.

R.G.



Edith Christensen

Den 14. december 1988 døde Edith Christensen 74 år gammel. Den 17. december blev hun begravet fra Burkal kirke, den sognekirke som Svend og Edith Christensen havde været knyttet til, siden de overtog gården i Burkal.

Deres guldbryllupsfest, som blev fejret sammen med familie og venner den 26. august 1988, begyndte også i deres sognekirke.

Edith Christensen kendte sin sygdom og vidste, hvor det bar hen, men guldbrylluppet blev en rig familiefest, som vi der var med sent vil glemme.

Edith Christensen – født Andreasen – var gårdmandsdatter fra Vester Vedsted og var på Antvorskov Højskole, inden hun i 1938 blev gift med Svend Christensen, som havde købt gård i Burkal.

De kom fra en ren dansk egn til landsbyen Burkal, hvor de som naboer fik få danskere og mange, der tilhørte det tyske mindretal.

Det var en stor omstilling i en tid, hvor de nationale forhold i grænselandet var spændt på grund af nazismens fremmarch. Gården blev bygget om. Mange så på det unge par med skepsis. Kunne det nu også gå?

Edith Christensen fik meget at se til med folkehold og de 6 børn, der voksede op i hjemmet, samtidig med at hjemmet var engageret i det folkelige, nationale arbejde, der den gang udgik fra Burkal Forsamlingshus, Tønder Idrætsforening og Det unge Grænseværn.

Jeg var forkarl hos Svend og Edith 1941/42 og mindes den tid med glæde. Edith Christensen havde sin egen stille måde at ordne en folkehusholdning på. Hun overkom meget, også når det gjaldt samtaler med folkehold og familie, specielt hvad vi deltog i interesserede hende. Vi fik på en lun måde at vide, hvis der var noget, hun ikke syntes, vi skulle deltage i.

Da Svend Christensen fik opgaver udenfor hjemmet i amtsråd, sogneråd og byråd, fulgte hun ham i hans arbejde fra hjemmefronten.

Familien var altid vigtig for Edith Christensen, og selv i den sidste tid, hvor hun var syg og træt, fulgte hun familien og levede med i børns og børnebørns tilværelse.

Den 17. december var vi mange, der tog afsked med et familiemenneske, hvis minde vil leve.

Hardy Knudsen

G

Fhv. skoleinspektør Henrik Lassen Henriksen

Henrik L. Henriksen, som døde 20./2. 1987 i en alder af 90 år, var den sidste af de lærere, som har undervist elever i Hjemmet i Mariegade, før Duborg-Skolen var bygget.

Han stammede fra Balle i Viborg amt. Han afsluttede lærereksamen ved Nr. Nissum Seminarium i 1920 og kom derefter til Flensborg, hvor han underviste ved den nyoprettede danske realskole indtil slutningen af 1932. I årene fra 1932 til 1947 var Henriksen førstelærer i Bredebro. Derefter trak Sydslesvig igen, og han kom nu til Frederiksstad, hvor Henriksen blev skoleinspektør ved Hans Helgesen-Skolen. I 1963 blev Henrik L. Henriksen pensioneret og flyttede sammen med sin kone, der var børnehaveleder i Frederiksstad, til Christiansfeld. De sidste år boede Henriksen i gode omgivelser i Odense.

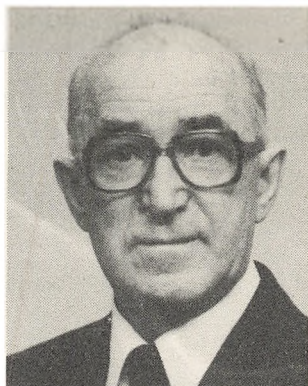
I Sydslesvigs danske skole udførte H. L. Henriksen både i Flensborg i mellemkrigsårene og i Frederiksstad efter den sidste krig et stilfærdigt og dygtigt pionerarbejde. Han havde et godt forhold til elever, forældre og kolleger, og som skoleleder havde han orden i tingene. Henriksen vidste, at en sydslesvigsk lærer har opgaver også uden for det egentlige skolearbejde, og hr. og fru Henriksen ydede værdifuld hjælp i menighedens arbejde.

Så længe helbredet tillod det, fulgte Henriksen med i, hvad der foregik i Sydslesvig. Duborg-elever fra den første tid og mange i Frederiksstad husker Henrik Lassen Henriksen og hans stilfærdige lune, som han bevarede. Henriksen efterlader sig et smukt minde i Sydslesvig.

Chr. Thorup Nielsen

G.

Peter Ravn Fjelstrup



Den 9.3.89 døde Peter Ravn pludselig, bare 2 dage forinden slog Peter det 2. søm i vores gamle, men nyrestaurerede fane, for Fædrelandet. Det skete naturligvis i det forsamlingshus, som Peter var med til at oprette i 1970, det forsamlingshus, som han i over 10 år var formand for. Og i den forening, som hele hans liv stod hans hjerte nær, og som han også i en lang årrække var formand for.

Men hvem var Peter Ravn?

Peter var en rigtig Fjelstrup dreng, han fødtes på forældrenes gård i Fjelstrup den 12.11.1921, og som dreng og ung deltog han i Anslet Gymnastikforenings arrangementer både i sport + kultur. Den 9. april 1940 var han soldat på Haderslev kaserne og oplevede tyskernes besættelse på nært hold. Under sin uddannelse som landmand traf han Salling-pigen Gerda, forresten under et ophold på Sophienborg i Nordsjælland. Den 7.5.1947 blev det til bryllup på Salling, og det unge par startede som bestyrere i Jebjerg. Men Peter ville gerne hjem – så via en ny bestyrerplads i V. Nebel, overtog de slægtsgården i Fjelstrup den 26.2.1951.

Her genoptog Peter sine interesser i foreningen, begyndte igen at spille fodbold osv. og kom snart i bestyrelsen for foreningen. Og da håndboldafdelingen startede sin rejse virksomhed i 1962, var han selvskreven som tolk. Senere bragte han både Gerda og sine 2 drenge med på ture til Budapest, Jerusalem, Gambia m.m. Og da hallen var færdig i 1966, og der sku' findes en formand for sammenslutningen af Anslet Gymnastikforening og Sillerup Ungdomsforening var Peter selvskreven.

Han var en formand af den type, der fik tingene bragt i orden – når havde haft bestyrelsesmøde, ja, så klarede Peter sine opgaver dagen efter. Han var også så god en PR-mand for vores forening, bragte os i både presse

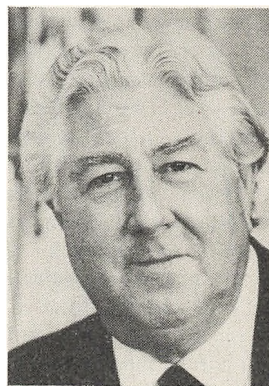
+ tv, så et civilt medlem troede, at PR virksomhed, betød Peter Ravn virksomhed. Og det var jo netop i disse år, han også udførte et kæmpe arbejde for at få et nyt forsamlingshus i Fjelstrup, i nær tilknytning til hallen.

Desværre måtte Peter gennemgå flere svære operationer, så hans krop tilod ham ikke længere det hårde liv som landmand. I stedet blev han indkøbschef hos firmaet Robert Damkjær, der havde Salami fabrik i det gamle Mejeri, også et job han klarede over 10 år. Og da dette firma fik vanskeligheder, blev Peter sendt som langtidsledig på Christiansfeld kommune, og her opdagede man hurtigt hans store evner, så sine sidste arbejdsår indtil 1983 tilbragte han på kommunekontoret.

Efter endnu en operation, lagde han foreningsarbejdet på hylden, men i Efterlønsklub og Loge ku' han ikke lade være, han rodede sig altid ind i noget med arbejde, som Gerda siger. Alligevel kom den hurtige død som et chok for alle hans venner, vi syntes, vi ku' ha' brugt ham i mange år endnu!

Ære være hans minde.

Vagn Rasmussen



Jørgen David Wolff

Natten mellem 3. og 4. juni 1989 sov redaktør Jørgen D. Wolff stille ind i døden i sit hjem i Hjordkær efter at være udskrevet fra Haderslev sygehus få dage før.

Jørgen Wolff, der var født den 1. september 1920 i Nordborg, var som få sønderjyde med liv og sjæl. Han var et barn af den landsdel, der kom tilbage til Danmark i 1920, og han blev aldrig træt af at prise den trofasthed, som

datidens danskhed udviste under fremmedherredømmet – ligesom Jørgen Wolff også livet igennem med vemod så på den anden halvdel af Sønderjylland, der i 1920 måtte give afkald på genforeningen med moderlandet. For Jørgen Wolff var Sønderjylland landet mellem Kongeå og Ejder!

Jørgen Wolff vil huskes af ikke blot ti-tusinder, men hundred-tusinder i dette land for mere end 40 års foredragsvirksomhed og causerende arrangementer. En oratorisk begavelse var Jørgen Wolff. Parret med hans intelligens, almene viden og en legendarisk slagfærdighed var hans modstandere i ungdomstidens vælgermøder dømt som tabere, hvad folkeviddet angik!

Som ung student var Jørgen Wolff involveret i modstandskampen, og en periode var han formand for Liberale Gymnasiaster, men grunden til hans landskendthed blev lagt, da han 1946-52 var rejsesekretær for Venstres Ungdoms landsorganisation. Og hvilken rejsesekretær! Hvor Jørgen Wolff sad eller stod, flokkedes andre – han var udadtil naturens muntre søn med udstråling og dynamik. Indadtil var der en knapt så kendt Jørgen Wolff – alvorsmanden med den stærke slægtsfølelse og en helt utrolig pietetsfølelse over for klenodier fra slægtsmedlemmer, hvilket besøgende i hans hjem i Hjordkær kan tale med om.

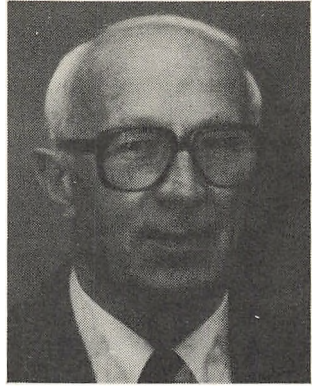
I mange år var Jørgen Wolff skribent – journalist fra Århus Amtstidende – senere Fåborg Folketidende, Løllands Tidende, Hejmdal i Aabenraa og de sidste mange år med ansættelse på dagbladet Vestkysten.

Ud over journalistikken talte han ved utallige møder – han var lige værdsat som foredragsholder og som underholder. Næppe nogen i dette land rådede over et sådant fond af vittigheder som Jørgen Wolff – men han var også manden, der kunne holde en forsamling i ånde, når det gjaldt foredrag om nationale og kulturelle livsværdier.

Jørgen Wolff var liberal – han var venstremænd, men aldeles nådeløs modstander af Fællesmarkedet, hvor han aldrig blev træt af at gennemhegle parti og partifæller for deres fejltrin på dette område – og andre også i øvrigt, når han fandt det fornødent! Jørgen Wolff var enten-eller – ikke noget med både-og. Man vidste, hvor man havde ham.

Og ud over alt dette var han ringridningens mand – ingen i denne landsdel har haft en sådan kærlighed til ringridning som Jørgen Wolff, hvis tidsregning altid gik ud fra så og så mange dage til Nørborre ringrien! En festlig fortæller – en glødende patriot og en mand med en aldrig svigtende kærlighed til sin landsdel og alt, hvad der er dansk, er gået bort med Jørgen D. Wolff, hvis minde længe vil blive holdt i ære hos hans utroligt store bekendtskabskreds.

Arne G. Larsen



Tøge Sibbesen

Broager

Efter en kort, men alvorlig sygdomsperiode døde Tøge Sibbesen, »Marie-gård«, Broager, den 12. oktober 1988.

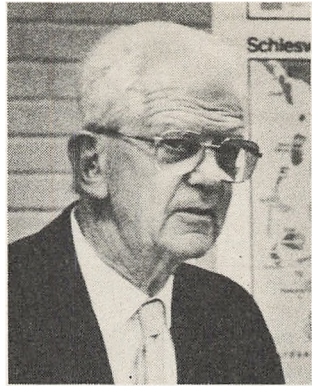
Han var født den 2. 2. 1914 i Gammelgab. Og efter hans opvækst på fødegården og skolegang i Gammelgab fulgte et ophold på Nordborg Slots Efterskole, hvorefter en alsidig og grundig landbrugsuddannelse suppleret med et højskoleophold på Rødding højskole og et vinterophold på Gråsten landbrugsskole havde givet ham en solid folkelig og faglig baggrund.

Efter giftermål med Ingrid Solmer i 1941 overtog de en gård i Varnæs i forpagtning, for så i 1947 fra Statens jordlovsudvalg at erhverve »Marie-gård« i Broager. Gården blev efter 30 års besiddelse i 1977 afhændet til Broager kommune.

Der blev på flere områder gjort flittig brug af Tøge Sibbesens rige evner. Således var han i 23 år fra 1950-1973 sognefoged i Broager distriktet; i en år-række var han lokalt medlem af Naturfredningsnævnet for Sønderborg amtsrådsreds, og fra 1963-72 var han formand for den sundvedske landboforening. I ca. 10 år var han vurderingsmand for jordbrugskommissionen og kom i denne egenskab i nær kontakt med mange landbrugshjem i landsdelen. Andre opgaver kunne også nævnes, men for dem alle gælder, at de blev varetaget med omhu.

Tøge Sibbesen var levende optaget af såvel det nationale som af samfundsanliggender og gav ofte sine meninger til kende. Som menneske var han særdeles sympatisk; og i gerning var han flittig og jordnær og havde et skær af den ideelle bonde over sig, og som sådan vil han huskes i tiden fremover.

Kristian Sibbesen



Frants Thygesen

13/2 1914 – 22/6 1989

Med fhv. højesteretsdommer Frants Thygesens død har vi danske sydslesvigere mistet en af vore allerbedste venner. Vi husker især Frants Thygesen fra de bevægede år efter 1945, da han tog orlov fra sin stilling i indenrigsministeriet i København for at blive SSF-generalsektær i Flensborg. Men også efter 1956, da han vendte tilbage til Danmark for at blive landsdommer i Viborg og senere højesteretsdommer i København, var han altid Sydslesvig en god mand.

Frants Thygesens navn er først og fremmest knyttet til det vældige opbygningsarbejde, der i SSF's regi gennemførtes på baggrund af det folkelige røre efter Hitler-Tysklands nederlag.

I årene frem til 1956 ydede han en indsats, der var ganske enestående i Sydslesvig. Ikke alene skulle der skabes ny organisatoriske rammer som følge af tilstrømningen af titusinder af ny medlemmer, men der skulle også føres vigtige forhandlinger med både de britiske besættelsesmyndigheder og myndighederne hjemme i Danmark. Alt dette klarede Frants Thygesen på en sådan måde, at det skabte respekt omkring hans navn. Meget skulle faktisk bygges op fra bunden, idet alt jo lå i ruiner efter krigen. Alt dette har vi kunnet bygge videre på efter 1956.

Det er karakteristisk for Frants Thygesen, at han forlod generalsekretærposten, fordi han var nået til den overbevisning, at den burde beklædes af en sydslesviger.

Allerede som ungt menneske gik Frants Thygesen aktivt ind i arbejdet for Sydslesvig, bl.a. som bestyrelsesmedlem i Studenterforeningen Hejmdal og som medlem af Grænseforeningens hovedbestyrelse.

Efter 1956 blev han en af vore bedste talsmænd i Danmark. Bl.a. gjorde han sig stærkt gældende i Grænseforeningen, der for få år siden udnævnte

ham til æresmedlem. Desuden holdt han i årenes løb mange foredrag om sydslesvigske emner på begge sider af grænsen og skrev mange artikler og afhandlinger, bl.a. om historiske emner. Frants Thygesen var stærkt historisk interesseret, og han havde en meget stor viden om Sydslesvigs historie.

Frants Thygesen var et retlinet menneske, der havde let ved at komme i kontakt med den jævne sydslesviger. Frem til sin død havde han mange kontakter med sydslesvigere, som han jævnligt besøgte, og naturligvis fulgte han stærkt interesseret med i alt, hvad der rørte sig i Sydslesvig.

Vi skylder Frants Thygesen en meget stor tak.

Heinrich Schultz



Hans Matthiesen, Skeldemark

Hans Matthiesen, Skeldemark, døde en af de første dage i juli, 85 år gammel. Før i tiden brugtes benævnelsen »En god dansk mand«. Det passede på Hans Matthiesen. Han var både goj og dansk.

Han var født i Ertebjerg på Als. Var som ung ved landbrug rundt om og overtog med tiden ejendommen efter sin far. Familien var da kommet til Skeldemark efter en tid i Dybbøl. Blev gift med Marichen Degener fra Skelde og Hans og Marichen fik et hjem, hvor deres mange venner altid glædede sig over at komme.

Hans vil kunne huskes som tillidsmand for de nationale foreninger. Siden sin ungdom har han cyklet rundt for Det unge Grænseværn. Dansk Samfund og ikke mindst Sprogforeningen. Netop Sprogforeningen havde i Hans Matthiesen, og før ham hans far, Chr. Matthiesen to trofaste tillidsmænd i

over 50 år. Foreningslivet er i generationer holdt sammen af sådanne tillidsmænd. Vore dages girokort er en fattig erstatning.

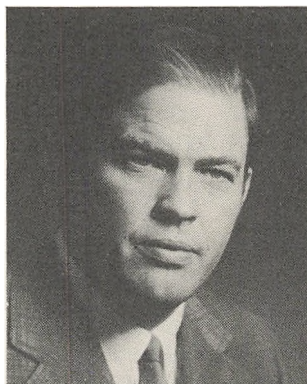
Hans blev alene i 1971, da Marichen døde. Det var et hårdt slag, men venner og naboer var ham en god støtte. Som landmand var hesten Hans' stolthed og interesse. Der kom ingen traktor hos ham. Det klarede gode naboer, og Hans hjalp dem på anden vis. Det samarbejde var til glæde for alle parter.

Hans Matthiesen var en rigtig »Skeldmarker«. Gennem ham kunne vi følge venner og bekendte i omegnen. Ikke almindelig bysnak – men præget af Hans' interesse for folks ve og vel.

Et lille træk, der beskriver Hans Matthiesen. Medlemskort og Sprogforeningens Almanak blev opkrævet af to gange. »Så ska do it av mæ så manne pæng å jen gang«.

Hans var en meget beskeden mand, der ikke satte sit eget værd særlig højt. Så meget mere blev han værdsat af sine venner, som tænker på ham med megen glæde.

Jørgen Anker-Møller



H. P. Jensen

Lokalhistorikeren H. P. Jensen, Agerskov, der var født den 17. december 1925, døde 1. oktober 1988 efter længere tids svær sygdom.

Hans Peter Jensen – eller H. P. som han kaldtes overalt – var født på sin fars fødegård i Hyrup, men voksede op på moderens fødegård i Lebeck også ved Tøftlund. Livet igennem prægede det H. P. at han var fra Vesteramtet i

den forstand, at næppe noget menneske har beskæftiget sig så indgående med Haderslev Vesteramts fortid som netop H. P. Jensen.

Det faldt i hans lod at få en »tredie tilværelse«, og den er der vel nok mange, der har kunnet glæde sig over, når man betænker, hvad han den sidste halve snes år overkom at skrive og fortælle, når det gjaldt lokalhistorie.

Den historiske interesse var han vel født med, men inden han sådan rigtig kunne ofre sig for den, gik der mange år med et travlt virke, hvor han en årække var direktør for Agerskev Sparekasse, hvortil han kom efter få års ansættelse i Handelsbanken i Haderslev. Ved kommunesammenlægningen i 1970 blev han medlem af kommunalbestyrelsen i Nr. Rangstrup, og i to perioder repræsenterede han Venstre i Sønderjyllands amtsråd, ligesom han i en årække helt til sin død var et skattet medlem af Sprogforeningens bestyrelse.

Det er dog først og fremmest som foredragsholder – som fortæller – som lokalhistorisk skribent, at H. P. vil blive husket af de mange, og det gælder ikke blot i Sønderjylland. Radio Syd havde et åbent blik for hans helt usædvanlige fortællertalent, og det blev til et stort antal indslag, hvor H. P. fik mange mange lyttere i hele Radio Syds område til at høre med – man vidste, at når H. P. var på programmet, så fik man noget at vide.

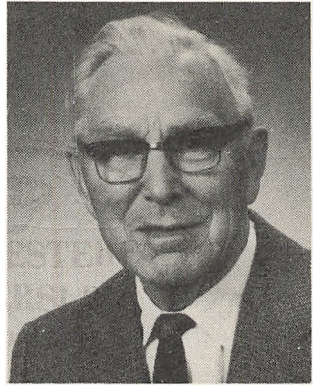
Som foredragsholder kom han i utallige forsamlinger. H. P. virkede ikke med de store armsving – snarere det modsatte. Han stod fuldkommen rolig – næppe en bevægelse – men han fortalte og fortalte, mens der var lydløs tavshed hos tilhørerne, der ikke ville gå glip af et eneste ord. Det er fortællerkunst, så det forslår, og det er en af de værdifulde ting, man i beundring vil kunne huske H. P. Jensen for.

Bogudgivelser blev det også til, hvorhan i 1982 udgav: *Før i verden – minder fra Nørre Rangstrup Herred*. I 1983 kom bogen: *På vandring i en svunden tid – minder fra det gamle Haderslev Vesteramt*. Og i 1986 kom yderligere en bog: *Minder fra Haderslev Vesteramt*.

Herudover skrev H. P. Jensen et meget stort antal lokalhistoriske artikler i *Midtsønderjyllands Avis*, ligesom han skrev artikler i mange andre sammenhænge. Adskillige jubilæumsbøger blev han bedt om at redigere – således *Den Nordslesvigske Kvindeforenings 75 års jubilæumsbog* i 1982.

Mange andre enkeltheder kunne nævnes om denne så flittige og lune til selvudslettelse beskedne H. P. Jensen, der via skrivemaskine og talerstole virkede på en måde, som vil være med til fortjent at holde hans minde i ære.

Arne G. Larsen



Jens Sørup

Rurup

Den 30. oktober 1988 døde fhv. gdr. Jens Sørup, Rurup. Han var født i Rurup den 18. juni 1902 på den samme gård, som han i sin voksne tid drev i rækken af de mange generationer, der har levet på den samme gård, og hvor nu en ny generation i mange år har levet.

Jens Sørup boede således hele sit liv i Rurup. Efter at have overdraget gården til sin søn byggede han en villa kort derfra, også i Rurup.

I sine uddannelsesår havde Jens Sørup naturligvis været borte fra Rurup i korte perioder. Han fik sin kone fra Broagerland. I en alder af 33 år giftede han sig med Dagmar Tychsen fra Broagerland. Gården havde han allerede overtaget i 1930. Hans liv og virke tiden igennem var præget af den dygtighed og indsigt, som var hans solide grundlag. Der var andre ting end landbruget, der kom til at præge ham. Således blev Jens Sørup i en lang årrække medlem af skatterådet, men uden sammenligning var det hans virke i Grænseforeningen, der gjorde ham kendt og agtet i vide kredse. Grænseforeningen i Haderslev Vesteramt, der blev stiftet i 1925, fangede også i de helt unge år hans interesse, og da foreningen i 1935 fandt, at der burde skabes en bredere berøringsflade til ungdommen, indvalgte han sammen med tre andre i bestyrelsen, hvor han havde sæde i i alt 32 år, deraf de 17 seneste på formandsposten.

Foreningen havde påtaget sig den opgave at støtte dansksindede landsmænd i Sydslesvig og herunder at lønne en landbrugskonsulent. I krigens tid fra 1939 til 1945, og i årene derefter skete der en eksplosiv udvikling i behovet for dette arbejde, og Jens Sørup blev en af de ledende kræfter, også efter at landbrugsstøtten i 1946 blev et led i den landsomfattende Grænseforenings arbejde.

Det var stadig i Haderslev Vesteramt, grundlaget for de talrige forbindel-

ser over grænsen fandtes, og da Jens Sørup i 1950 overtog formandsposten i foreningen, blev han også en af hovedmændene her. Det er mange ture og mange kræfter, der er lagt her. I de 17 år, Jens Sørup var formand for »sin« forening, var han også medlem af Grænseforeningens hovedledelse, og de sidste år beklædte han posten som landbrugsudvalgets formand. Det var store krav, der i udviklingsårene efter 1945, såvel på det hjemlige foreningssområde og på landsomfattende vis, men ikke mindst i samarbejdet med landbrugsarbejdet over grænsen, stilledes, og selv om Jens Sørup ikke var ene om arbejdet, var det hos ham, trådene samledes og røgtes. Han vil med tak og respekt mindes til sene tider i Grænseforeningens arbejde og ikke mindst blandt danske bønder i Sydslesvig.

Hans Mathiesen



Gunter Weber

Harreslev

Ved Gunter Webers død den 16. februar 1989 mistede den danske folkedel en af sine markante personligheder. Han blev 59 år.

Gunter Weber, der bukkede under for en hjertesygdom, havde fra sin ungdom sit ståsted i det danske. Han var en ægte harreslever med betydelig popularitet i befolkningen og han var sin kommune en god mand. Som snedker var han i mange år knyttet til Flensborg skibsværft, hvor han sad i driftsrådet og også i fagforenings-sammenhænge varetog sine kollegers interesser. Helt fra starten i 1953 var han en af forgrundsskikkelserne i Sønderjysk Arbejderforening, hvor han bl.a. gik ind for etableringen af kontakter til arbejderbevægelsen i Danmark. Ved sin død fungerede Gunter Weber som kasserer for landsforbundet.

Samtidig ydede han en betydelig indsats på den folkeligt-kulturelle sektor. I mere end 30 år var Gunter Weber medlem af SSF's og SSV's amtsstyrelser for det gamle Flensborg amt. I 1981 afløste han Gerhard Ernst på formandsposten. På grund af sygdom måtte han trække sig ti år senere, men han fortsatte på næstformandsposten. Dette hverv bestred han frem til sin død. En enkelt periode var han medlem af SSV's landsstyrelse og på lokalt plan var han involveret i praktisk taget alt dansk foreningsarbejde.

Mest kendt var Gunter Weber sikkert som en af SSV's dygtige kommunalpolitikere. Fra 1970 og frem til sin død var han et særdeles aktivt medlem af Harreslev kommuneråd. I flere perioder var han formand for den danske gruppe og som formand for byggeudvalget bidrog han stærkt til at styre udviklingen i Harreslev kommune. Også som medlem af kredsdagen for Slesvig - Flensborg amt gjorde han sig stærkt gældende.

Gunter Weber var myreflottig i sine mange gøremål og det er ikke for meget sagt, at han sled sig op i det danske arbejde. Han kunne være meget bestemt i sine meninger, men samtidig var han en ildsjæl, når det gjaldt danskhedens sag.



Troels Refslund Poulsen

Bovlund

Troels Refslund Poulsen, født 1904, døde 23. marts 1989. Han var søn af gårdejer Marten Refslund Poulsen (1874-1960), der er kendt for sin indsats på mange felter i det nationale arbejde. Troels' farfar var Bovlund Frimenigheds første præst, den navnkundige L. B. Poulsen (1840-1919).

Nok vidste Troels om den arv, der var givet ham, og som han glædede sig

over, men han vidste også at arven var givet til ham til at leve med og af – aldrig til at pukke på eller vigte sig med.

Helt naturligt var der tillidsposter, han opfordredes til at bestride – f.eks. inden for Sprogforeningen og Skoleforeningen og i Bovlund Frimenighed, hvis formand han var i årene 1966-1971.

Der var således nok, der kaldte – men kræfterne hentedes i hjemmet på gården »Dybvæld« i Bovlundby. I 1942 blev han gift med Anne Marie Skrumsager fra Visby Hedegård (født 1910 på Toftlundgård). Det hjem de to skabte, kom til at betyde meget – først og fremmest for børnene, der voksede op her, men også for naboer i landsbyen – og for venner, en kreds der strakte sig meget vidt!

I 1971 overtages gården af datteren Heriette og svigersønnen Søren Jacobsen. – Børneflokket består endvidere af datteren Else Marie og Sønerne Niels og Jørgen.

Troels var meget optaget af sin egns og landsdelens historie. Mange af tidens ledende kvinder og mænd kom i hans barndomshjem, og drengen lyttede til de ofte skarpe debatter, der førtes. Ved ægteskabet med Anne Marie var det to meget kendte sønderjyske slægter, der kom i forbindelse med hinanden. (Se mere herom i H. P. Jensen smukke og meget oplysende mindeord om Anne Marie i »Sprogforeningens Almanak 1986«.)

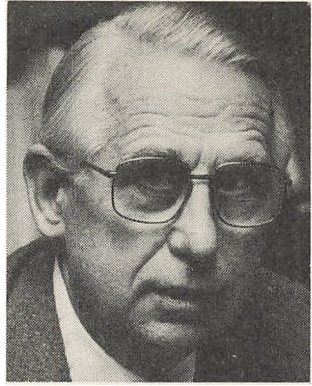
Anne Marie og Troels var meget trofaste over for den landsby, hvor de hørte til. Der manglede noget, hvis de var forhindrede i at være med til møder i forsamlingshuset eller til søndagens gudstjeneste i frimenighedskirken.

Når Troels tog ordet i Forsamlingshuset, var det altid noget væsentligt at lytte til. Hvad han som barn havde lyttet til i hjemmet var stuvet ned i sindet for senere at opstå som levende fortælling. Var Troels en god taler? Det ved jeg ikke – men levende optaget af det han talte om, var han. Hans fortælling var karsk og sand personlig – altid saltet af den humor, som også var så karakteristisk for hans far.

Vi har mistet en god ven, Sønderjylland en god søn. Men sindet fyldes af glæde og taknemlighed over, at vi har kendt Troels Refslund Poulsen.

Hans Erik Madsen

Troels Refslund Poulsen var helt fra 1948 medlem af Sprogforeningens slynråd og fra 1971 til 1978 var han medlem af Sprogforeningens bestyrelse.



Peter Groth Bruun

Aabenraa

Ganske uventet døde lederen af Sønderjyllands Erhvervsråds sekretariat, Peter Groth Bruun, natten mellem den 26. og 27. oktober 1988, 66 år gammel.

Peter Groth Bruun var født i Skødstrup ved Aarhus den 5. november 1922, og tog, som en af de første, eksamen som cand. oec. ved Aarhus Universitet. Hans første job blev prisinspektør og sekretær i det daværende prisdirektorat, opgaver der næppe har kunnet afkaste ham større interesse.

Men i 1951 blev han ansat som sekretær, dvs. chef for det nyoprettede Sønderjyllands Erhvervsråds sekretariat, og her kom han gemmen 37 år til at udføre sin livsopgave: Et aktivt virke for fremme af Sønderjyllands erhvervsliv. Det var lige opgaven for Peter Groth Bruun, der mestrede de store, overordnede og langsigtede opgaver og samtidig, bedre end de fleste, forstod hvor vigtigt det var for den fremtidige udvikling at hjælpe og pleje mindre virksomheder og de mange små initiativer.

Peter Groth Bruun virkede samtidig i mange år som forretningsfører for Sønderjyllands Investeringsfond, og hans levende interesse for erhvervs- og samfundsforhold medførte en lang række tillidshverv, hvoraf her skal nævnes formandskabene for Aabenraa Fjernvarmeselskab, Poseidon Rejer A/S og Rømø Fiskeriudvikling. Men derudover var Groth Bruun medlem af en række bestyrelser. Hans brede interesseområde understreges af, at han var formand for Institut for Teoretisk og Anvendt Informatik, sekretær for Dansk Kultursamfunds forsamlingshusudvalg og af Aabenraa Byråd (Venstre).

Peter Groth Bruuns hele indstilling og holdning passede eminent til den opgave, han fik i 1951. Hans dygtighed og viden, hans fantasi og fine menneskelige forhandlingsevne skabte hurtigt stor tillid til hans person. Stilfær-

dig, fordringsløs og med stor sans for humor og livets mange pudserløjerligheder færdedes han hjemmevant i store og små virksomheder, agtet og respekteret af alle. Mange resultater af hans travle og utrættelige virke ser vi stadig udvikle sig.

Peter Groth Bruun efterlader sig hustruen, Ann Heleb Bruun og de voksne børn, Marianne og Claus-Peter Bruun.

Vi er mange, der meget savner Peter Groth Bruun, den engagerede, men jordbundne købmandssøn fra Skødstrup, der endte som sønderjyde.

Erik Jessen



Hermann Liebers

12/8 1935 – 28/6 1989.

Naturlæge Herman Liebers, Flensborg, født 1935 i Frederiksstad, var kendt som en meget afholdt dansk sydslesviger, som gennem mange år deltog i den politiske og kulturelle debat, og han var aktiv inden for mange områder af det kunstneriske liv i Sydslesvig.

Hermann Liebers tilhørte i sin tid Front og Brobevægelsen, og i skrift og tale medvirkede han til at gøre facetterne i den nationalpolitiske debat rigere. I de senere år vil han blive husket som forfatter af avisdigtene, men hans egentlige kunstneriske virke lå i sang og musik. Hermann Liebers var violinist af den sjældne, folkelige slags.

Også inden for sprogdebatten og inden for det danske skolevirke kunne Hermann Liebers sætte tingene på plads, så folk forstod, hvad det drejede sig om. Han medvirkede ved Skoleforeningens Vindue i Flensborg Avis, og

som man skrev i omslaget til en af bøgerne med avisdigte: han fortsætter med at irritere, more og hygge.

Liebers var korleder og koncertmester, han underholdt og kom med de kommentarer, som skulle til for at få sammenhold og samvær til at blive indholdsrige.

En af de meget markante og altid personligt engagerede sydslesvigere er ikke længere iblandt os. En vigtig røst er blevet tavs. Han skrev engang i et digt om hjertets kærlighed. Den var rig og omfattende også den hjemstavn, som nu har mistet et stort og varmt menneske.

I.T.

PS: I nogle år var Hermann Liebers også medlem af Sprogforeningens bestyrelse.

ALMANAKKENS HÅNDBOG

Sønderjysk vejviser

Forslag til supplerings af vejviseren modtages gerne.

*Sprogforeningens Almanak :
Arne G. Larsen, Øster-Lindet, 6630 Rødding.
Telefon 74 84 63 50*

DET DANSKE KONGEHUS

MARGRETHE II, Danmarks Dronning, født 16. april 1940, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik* af Danmark, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934.

Sønner: 1) *Frederik André* Henrik Christian, født 26. maj 1968. 2) *Joachim* Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969.

Søstre: 1) *Benedikte* Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard* Casimir Karl August Konstantin, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. Børn: a) *Gustav* Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969. b) *Alexandra* Rosemarie Ingrid Benedikte, født 20. november 1970. c) *Nathalie* Xenia Margareta Benedikte, født 2. maj 1975. 2) *Anne-Marie* Dagmar Ingrid, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, forhen Hellenernes konge, født 2. juni 1940.

Moder: Dronning *Ingrid* Victoria Sofia Louise Margareta, født Sveriges prinsesse, født 28. marts 1910, gift 24. maj 1935 med *Kong Frederik IX*, født 11. marts 1899, død 14. januar 1972.

Farbroder: Arveprins *Knud* Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900, død 14. juni 1976, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid (se nedenfor). Datter: *Elisabeth* Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935.

Farfaders broders børn: a) *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor), b) *Gorm* Christian Frederik Hans Harald, født 24. februar 1919.

Farfaders farbroders børn: 1) *Axel* Christian Georg, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha* Sofia Lovisa Ingeborg, født Sveriges prinsesse, født 25. juni 1899, død 4. januar 1977. Søn: *Georg* Valdemar Carl Axel, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne* Ferelith Fenella, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917, død 26. september 1980. 2) *Margrethe* Françoise Louise Marie Helene, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus* Karl Maria Joseph, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

REGERING OG FOLKETING

Ministeriet Poul Schlüter

Udnævnt den 3. juni 1988.

Statsminister	<i>Poul Schlüter (K)</i>
Udenrigsminister	<i>Uffe Ellemann-Jensen (V)</i>
Finansminister	<i>Palle Simonsen (K)</i>
Økonomiminister	<i>Niels Helveg Petersen (R)</i>
Justitsminister	<i>H. P. Clausen (K)</i>
Skatteminister	<i>A. Fogh Rasmussen (V)</i>
Forsvarsminister	<i>Knud Enggaard (V)</i>
Undervisnings- og forskningsminister	<i>Bertel Haarder (V)</i>
Sundhedsminister	<i>Elsebeth Kock-Petersen (V)</i>
Fiskeriminister	<i>Lars P. Gammelgaard (K)</i>
Arbejdsminister	<i>Henning Dyremose (K)</i>
Indenrigsminister og minister for nordiske anliggender	<i>Thor Pedersen (V)</i>
Trafikminister	<i>Knud Østergaard (K)</i>
Industriminister	<i>Niels Wilhelm (K)</i>
Boligminister	<i>Agnete Laustsen (K)</i>
Landbrugsminister	<i>Laurits Tørnæs (V)</i>
Energiminister	<i>Jens Bilgrav-Nielsen (R)</i>
Kulturminister	<i>Ole Vig Jensen (R)</i>
Miljøminister	<i>Lone Dybkjær (R)</i>
Socialminister	<i>Aase Olesen (R)</i>
Kirke- og kommunikationsminister	<i>Torben Rechendorff (K)</i>

Folketingsvalget den 10. maj 1988

Stemmeprocent 85,8

Socialdemokratiet	992.682	stemmer	55	mandater
Radikale Venstre	185.707	stemmer	10	mandater
Konservative Folkeparti	642.048	stemmer	35	mandater
Socialistisk Folkeparti	433.261	stemmer	24	mandater
De Grønne	44.960	stemmer	0	mandater
Kommunistisk Parti	27.439	stemmer	0	mandater
Centrum Demokraterne	155.464	stemmer	9	mandater
Fælles Kurs	63.263	stemmer	0	mandater
Kristeligt Folkeparti	68.047	stemmer	4	mandater
Venstre	394.190	stemmer	22	mandater
Venstresocialisterne	20.303	stemmer	0	mandater
Fremskridtspartiet	298.132	stemmer	16	mandater
Udenfor partierne	3.633	stemmer	0	mandater
Blanke	18.222	stemmer		
Ugyldige	5.300	stemmer		
<hr/>				
I alt	3.352.651	stemmer	175	mandater
Færøerne			2	mandater
Grønland			2	mandater
			<hr/>	
			179	mandater

Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds den 10. maj 1988

Stemmeprocent 85,3

Socialdemokratiet	46.124	stemmer	3	mandater
Radikale Venstre	7.071	stemmer	0	mandater
Konservative Folkeparti	33.382	stemmer	2	mandater
Socialistisk Folkeparti	10.961	stemmer	1	mandater
De Grønne	1.607	stemmer	0	mandater
Kommunistisk Parti	538	stemmer	0	mandater
Centrum Demokraterne	6.058	stemmer	0	mandater
Fælles Kurs	2.278	stemmer	0	mandater
Kristeligt Folkeparti	4.200	stemmer	0	mandater
Venstre	26.340	stemmer	1	mandater
Venstresocialisterne	387	stemmer	0	mandater
Fremskridtspartiet	19.481	stemmer	1	mandater
I alt	158.427	stemmer	8	mandater

Valgt i Sønderjyllands amtskreds

<i>Socialdemokratiet:</i>	J. K. Hansen, fhv. minister Poul Qvist Jørgensen, afdel.led. Svend Taanquist, labor.mest.
<i>Konservative Folkeparti:</i>	Kaj Ikkast, major Jens P. Rønholt, gårdejer
<i>Socialistisk Folkeparti:</i>	Inger Harms, kontorassistent
<i>Venstre:</i>	Peder Sønderby, gårdejer
<i>Fremskridtspartiet:</i>	Helge Dohrmann, entreprenør

Undervisningsministeriets udvalg vedrørende danske kulturelle anliggender i Sydslesvig

(Beskikkelse af 11. december 1987 – efter folketingsvalget den 8. september 1987)

- | | | | |
|----|---|--|---|
| V | folketingsmedlem, gårdejer
Peder Sønderby (formand),
Ørderup,
6520 Toftlund | S | folketingsmedlem
J. K. Hansen
Dybbøløstensevej 23,
6400 Sønderborg |
| SF | viceamtsskatteinspektør
Rolf Lütken,
Vodroffstværsgade 5 C,
1909 Frederiksberg C | R | seminarielektor
Niels Erik Tyge,
Carstensgade 22,
6270 Tønder |
| C | direktør, cand. polit.
E. Haunstrup Clemmensen,
Gl. Vartovvej 19,
2900 Hellerup | Sekretær:
kontorchef C. E. Lautrup,
Undervisningsministeriet,
Direktoratet for de videre-
gående uddannelser,
Frederiksholms Kanal 26,
1220 København K.
tlf.: 31 92 54 37. | |
| Z | Landbrugstekniker
Bernd Carstensen,
Nørrevej 32,
6280 Højer | | |

AMT OG KOMMUNER

Sønderjyllands statsamt

Statsamtmand

Ole Perch Nielsen
H. P. Hanssensgade 42,
6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 12 36. Kontortid: 10-14.30,
torsdag dog 10-17. Lørdag lukket.

Tilsynsrådet for Sønderjyllands amt

H. P. Hanssensgade 42,
6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 12 36. Kontortid: 10-14.30,
torsdag dog 10-17. Lørdag lukket.

Sønderjyllands amtskommune

Amtsgården, Skelbækvej 2,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 50 50.

Amtsborgmester: Kresten Philipsen.
Amtskommunaldirektør: Finn Hansen.



Kort over Sønderjyllands amt

Amtsrådsmedlemmer pr. 1. januar 1986

- V Kresten Philipsen, amtsborgmester, gårdejer, »Lundtoftbjerg«, 6200 Aabenraa.
- A Dycke Hoff, 1. viceamtsborgmester, distriktsmontør, Farversmøllevej 125, 6200 Aabenraa.
- V Helge Jensen, 2. viceamtsborgm., overlærer, Landevejen 34, Døstrup, 6780 Skærbæk.
- V Chr. Ullerup Petersen, direktør, Kastanievej 3, 6520 Toflund.
- A Børge Bisgaard Hansen, toldsekretær, Ringgade 240, 6400 Sønderborg.
- C Sven Tarp, installatør, Jernbanesvinget 7, 6392 Bolderslev.
- V J. Kloppenborg-Skrumsager, gårdejer, Bejstrupgård, Københoved, 6600 Vejen.
- A Knud Tejlgård Jensen, skoleinspektør, Rosenvej 29, Ullerup, 6400 Sønderborg.
- A Per Friis, lærer, Færgevej 71, 6100 Haderslev.
- C K. M. Laursen, major, Grønlandsvej 39, 6100 Haderslev.
- A Erik Oksborg, konsulent, Egevej 6, Hammelev, 6500 Vojens.
- F Jan Nøjsen, overassistent, Simmerstedvej 62, 6100 Haderslev.
- V J. Børsting-Andersen, reg. revisor, Vinkelvej 15, Rørkær, 6270 Tønder.
- V Edith Aalling, landbohusmoder, Selskærvej 5, 6560 Sommersted.
- A Chr. P. Johannsen, skoleinspektør, Nyboder 41, 6520 Toflund.
- C Inger M. Poulsen, hjemmesygepl., Vestergade 12 I, 6270 Tønder.
- A Heine Andersen, lærer, Birkevænget 2, Abild, 6270 Tønder.
- V Erik Rytter, statslandinspektør, Ringridervej 23, 6400 Sønderborg.
- S Hermann Heil, regnskabschef, Farversmøllevej 97, 6200 Aabenraa.
- A Steen V. Petersen, Løgumklostervej 39 st. th., 6200 Aabenraa.
- V Andreas Madsen, gårdejer, Udsigten 22, 6510 Gram.
- B Ruth Nielsen, husmor, Østergade 19, 6270 Tønder.
- C Ernst Weng, skoleinspektør, Skovbrynet 29, 6400 Sønderborg.
- A Bente W. Tietlje, distriktssekr., Skovtoften 2, Havnbjerg, 6430 Nordborg.
- V Arne Kindberg, gårdejer, Nybølgård, 6230 Rødekro.
- A Karen Bertelsen, sygehjælper, Frejasvej 12, 6070 Christiansfeld.
- F Jan Hedegaard Petersen, landpostbud, Jomfrustien 3 A st., 6400 Sønderborg.
- V Grete Zachariassen, husmor, Mølmark 27, 6310 Broager.
- Q Knud Olav Knudsen, dyrlæge, Solbakken 20, 6100 Haderslev.

Amtsprogramrådet 1986

V. P. Leonhardt,
Carstengade 90, 6270 Tønder.

Karlo Christensen,
Nygade 13, 6270 Tønder.

Jens Erik Rasmussen,
Eskærhøjvej 39c, 6100 Haderslev.

Poul Slenderup,
Kromai 109, Løjt Kirkeby,
6200 Aabenraa.

Claus Christensen,
Nyrøjsvej 6a, Lavensby, 6430 Nordborg.

Solvejg Buhrkall,
Vråvej 4, Ø. Lindet, 6630 Rødding.

Erling Åskov,
Højgade 13, 6630 Rødding.

Børge Buhl,
Tulipanvej 4, Bedsted,
6240 Løgumkloster.

Peter Holst,
Bregnegårdsvej 13, 6630 Rødding.

Otto Drimer,
Nørrevang 23, Løjt Kirkeby,
6200 Aabenraa.

Jørgen Nielsen,
Kirkevej 23, 6360 Tinglev.

Erik Kristensen,
Kærvej 9, 6560 Sommersted.

Philipp Iwersen,
Skovfennen 12, 6360 Tinglev.

Amtrådsmedlem Erik Rytter,
Ringridervej 23, 6400 Sønderborg.

Amtrådsmedlem
Børge Bisgaard Hansen,
Ringgade 240, 6400 Sønderborg.

Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2381 Lürschau.

Kommuner i Sønderjyllands amt

- Augustenborg kommune,**
6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 15 82.
Borgmester: Regnar Liboriussen.
Kæmner: M. Thomsen.
- Bov kommune, 6330 Padborg.**
Tlf. 74 67 00 67.
Borgmester: Preben Johannsen.
Kommunaldirektør: Ole Norborg.
- Brødebro kommune, 6261 Brødebro.**
Tlf. 74 74 16 50.
Borgmester: Peter Kjær.
Kæmner: Gert Horn.
- Broager kommune, 6310 Broager.**
Tlf. 74 44 10 33.
Borgmester: Peter Nielsen.
Kæmner: Knud Møller.
- Christiansfeld kommune,**
6070 Christiansfeld.
Tlf. 74 56 14 05.
Borgmester: Bent Skriver.
Kommunaldirektør: Else Mariegaard.
- Gram kommune, 6510 Gram.**
Tlf. 74 82 21 31.
Borgmester: Anton Paulsen.
Kommunaldirektør:
Keld Brøchner Nielsen.
- Gråsten kommune, 6300 Gråsten.**
Tlf. 74 65 12 30.
Borgmester: Uwe Nannsen.
Kæmner: Ejner Stølling.
- Haderslev kommune,**
6100 Haderslev. Tlf. 74 52 65 05.
Borgmester: Kurt Dørflinger.
Kommunaldirektør: Vakant.
- Højer kommune, 6280 Højer.**
Tlf. 74 74 23 27.
Borgmester: Knud Hansen.
Kæmner: Thomas Uhre Knudsen.
- Lundtoft kommune, Felsted,**
6200 Aabenraa. Tlf. 74 68 55 11.
Borgmester: P. M. Buus Madsen.
Kommunaldirektør: Jens Bundesen.
- Løgumkloster kommune,**
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 45 11.
Borgmester: Hans Jessen Hansen.
Kæmner: Hans Holl.
- Nordborg kommune, 6430 Nordborg.**
Tlf. 74 45 46 47.
Borgmester: J. Møller Madsen.
Kæmner: Anton Nielsen.
- Nørre-Rangstrup kommune,**
6520 Toftlund. Tlf. 74 83 19 34.
Borgmester: Chresten Jacobsen.
Kommunaldirektør:
Jacob Jacobsen Haugaard.
- Rødding kommune, 6630 Rødding.**
Tlf. 74 84 21 61.
Borgmester: Gunnar Juul.
Kommunaldirektør:
Normann Pedersen.
- Rødekro kommune, 6230 Rødekro.**
Tlf. 74 66 28 75.
Borgmester: Erik Larsen.
Kommunaldirektør: Ervin Mølgård.
- Skærbæk kommune, 6780 Skærbæk.**
Tlf. 74 75 22 11.
Borgmester: Hans Bonde Møller.
Kommunaldirektør: H. Thomasen.
- Sundeved kommune, Avnbølle 12,**
Ullerup, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 46 12 16.
Borgmester: Chr. Møller.
Kæmner: Erik Petersen.
- Sydals kommune, Skovsholm 1,**
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 44 52 20.
Borgmester: Thomas Jacobsen.
Kæmner: Poul-Erik Johansen.
- Sønderborg kommune,**
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 93 00.
Borgmester: Ingolf Winzor.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Henning Neerhøj.

Tinglev kommune, Tinglev Midt 2,
6360 Tinglev. Tlf. 74 64 40 39.
Borgmester: Hardy Knudsen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Morten Knudsen.

Tønder kommune, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 18 10.
Borgmester: Kurt Sandahl Sørensen.
Kommunaldirektør: Egon Nielsen.

Vojens kommune, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 07 54.
Borgmester: Peter Petersen.
Kommunaldirektør: Mogens Olsen.

Aabenraa kommune, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 12 00.
Borgmester: Jens Terp-Nielsen.
Kommunaldirektør: Ehlert B. Nielsen.

Kommuneforeningen
i Sønderjyllands amt.
Kommunekontoret, 6630 Rødding.
Tlf. 74 84 21 61.
Formand: Borgmester Gunnar Juul.
Sekretær:
Fhv. kommunaldirektør Carlo Jensen.

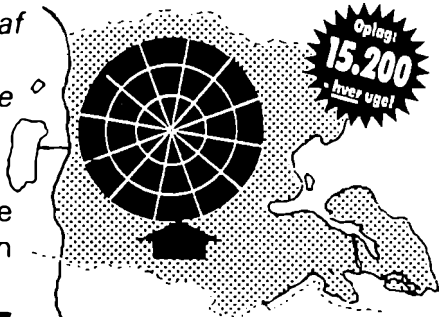
Lausten Isenkram

Nygade 16, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 10 44

imerco

*Hele dette område af
Sønderjylland får
Deres annonce at se
hver torsdag.*

– Det er én af
grundene til, at flere
og flere ser fordelene
ved at annoncere i



ugeavisen

for MIDTSØNDERJYLLAND

Vestergade 35 · 6520 Toftlund

Telefon 74 83 19 90 - Telefax 74 83 20 91

FORENINGER, ORGANISATIONER, INSTITUTIONER M. V.

Nationale og historiske foreninger m. v.

Sprogforeningen

Folkeshjem, Haderslevvej 7, Aabenraa.
Tlf. 74 62 11 50.
Kontortid: Tirsdag 13-17.

Sekretær: Lis Mågård.

Bestyrelse:

Formand: O.bibliot. Jørgen Mågård,
Svangkærvej 9, Smedeby, 6340 Kruså.
Tlf. 74 67 21 14 eller 74 67 34 54.

Skoleleder Sigfred Andresen,
Mühlendamm 7, D-2257 Bredstedt
(Sydslesvig). Tlf. 009 49 4671 - 42 57.

Sognepræst Th. Heick,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 12 27.

Lektor Klaus Eggers Hansen,
Havgyden 41, Bæk, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 56 92 69.

Vandrelærer Volker Bock,
Meiereistrasse 7,
D-2381 Thumby.
Tlf. 009 49 462 - 37 189.

Dommer Ditlev Nielsen,
Sundquistgade 36, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 43 01 81.

Adjunkt Karen Margrethe Pedersen,
Tjørnevej 8, 6780 Skærbæk.
Tlf. 74 75 13 20.

Skoleforeningen

Formand: Gdr. Hans Schmidt,
»Sandet« 6520 Toftlund.
Tlf. 74 83 41 08.

Næstformand: Elsebeth Schmidt,
Tanderupgård, 6760 Ribe.

Kasserer: Bankass. Hanne Clausen,
Sydbanks afdeling, 6270 Tønder.

Sekretær: Fhv. gdr. Jens Friis Styrk,
Catharinasvej 22, Visby,
6261 Bredebro. Tlf. 74 78 32 81.

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skramsgade 5:
Postadr.: Postboks 1530,
1020 København K. Tlf. 33 11 30 63.

Formand: Amtsskolekonsulent
Viggo Wilt-Hansen, Rugvænget 16,
6600 Vejen. Tlf. 75 36 06 12.

Sekretær: Direktør Niels Henriksen.

Haderslev Vestre kreds:
Formand: Arne Juhl,
Højskolevænget 6, 6630 Rødding.
Tlf. 74 84 19 70.

Haderslev Østre kreds:
Formand: Niels Aage Madsen,
Langkær 11 a, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 16 24.

Aabenraa kreds:
Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmarksgade 3, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. 74 65 07 45.

Sønderborg kreds:
Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanieallé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 49 13.

Tønder kreds:
Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 51 64.

Grænseegnens Arbejdsudvalg

Formand: Lærer Knud Nielsen,
6261 Bredebro. Tlf. 74 71 12 31.

Sekretær: Lærer Tage Madsen,
6372 Bylderup. Tlf. 74 76 21 27.

Slesvigsk Samfund

Formand: Læge Frode Gam,
Valhøjsalle 34, 2610 Rødovre.
Tlf. 31 70 38 38.

Kontor: Kapelvej 17, 3. th.,
2200 København N. Tlf. 31 35 63 37.

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Fru Mette Julius,
Algade 68, Frifelt, 6780 Skærbæk.
Tlf. 74 75 72 34.

Næstformand: Lis Lydixsen,
Københoved Skovvej 12, 6600 Vejen.

Kasserer: Ingrid Wind,
Fennevej 5, 6270 Tønder.

Sekretær: Ester Jessen,
Bovlundbjergvej 10, 6535 Branderup J.

Hvilehjemmet: Havnebyvej 119,
6791 Kongsmark, Rømø.
Tlf. 74 75 52 14.

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:

Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 46 83.
Åbningstid: 9-13, lørdag lukket.

Forretningsudvalg: Formand: landsarkivar Hans H. Worsøe, Aabenraa.

Næstformand: rektor Knud Fanø,
Flensborg.

Kasserer: afdelingsleder Rasmus
Callesen, Aabenraa.

Sekretær: lektor Henrik Fangel,
Aabenraa.

Redaktionsadresser:

Sønderjyske Årbøger:

Artikelstof: Lars N. Henningsen,
Studieafd. Dansk Centralbibliotek,
6340 Kruså. Tlf. 009 49 461 17953.

Øvrige stof: Knud Fanø, Gertrudenstrasse 1, Postboks 147,
6340 Kruså. Tlf. 009 49 461 52 795.

Sønderjysk Månedsskrift:

Henrik Fangel, Institut for sønderjysk
lokalhistorie, Haderslevvej 45,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 58 60.

Skriftrækken:

Hans Schultz Hansen, Landsarkivet,
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 58 58.

Amtsudvalgsformænd:

Gårdejer Søren Rasmussen, Hygumskov,
Rødding (Haderslev amtskreds).
Lærer Peter Madsen, Løgumkloster,
(Tønder amtskreds)

Overlærer Hans H. Bang, Bov
(Aabenraa amtskreds).

Regnskabschef Henning Mathiesen,
Sønderborg (Sønderborg amtskreds).
Dr. Johann Runge, Flensborg
(Sydslesvig).

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Stiftamtmand O. Perch-Nielsen.

Museumspædagog Inge Adriansen,
Sønderborg.

Forskningsstipendiat Bjørn Poulsen,
Flensborg.

Højskolelærer Erik Lindse,
Danebod Højskole.

Arkivar Henrik Becker-Christensen,
Aabenraa.

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Forstander Boye Andersen,
Storegade 84, 6430 Nordborg.
Tlf. 74 45 46 63.

Sekretær: Museumsinspektør

J. Slettebo, Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 25 39.

Det unge Grænseværn (D. N. U.)

Formand: Revalideringschef

Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 49 13.

Næstformand: Gdr. Poul la Cour Møller,

Højbjerggaard, Fjordvej 7, Bækken,
6300 Gråsten. Tlf. 74 65 81 65.

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Formand: Hans Christian Hansen,

Havstedvej 33, Ravsted,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. 74 64 74 71.

Næstformand: Boy Nissen,

Sønderbyvej 14, Møgelønder,
6270 Tønder. Tlf. 74 77 83 50.

Kasserer: Holger Bonde,

Lysmosen 34, Marstrup,
6100 Haderslev. Tlf. 74 57 52 74.

Sekretær: Karen Christensen,
Bøgevænget 9, 6541 Bevtoft.
Tlf. 74 54 43 49.

Landsforeningen af Forsamlingshuse i Danmark

Formand: Lars Barkholdt,
Gåsemosen 7, Snave 5683 Hårby.
Tlf. 64 77 14 40.

Næstformand: Hans Chr. Hansen,
Havstedvej 33, Ravsted,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. 74 64 74 71.

Institut for Grænseregionsforskning

Persillegade 6, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 55 50.
Direktør Johan Peter Noack.

Humanistisk forskningsleder:
mag.art. Henrik Becker-Christensen

Samfundsvidenskabelig forskningsleder:
cand.polit. Christian Hansen.

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,
Rosenbakken 109, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 27 65.

Dansk Kvindesamfund

Kontakt: Marie Nissen,
Lembckesvej 33, 3, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 46 81.

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørgen Wangel,
Mosevang 29, Ulkebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 75 33.

Sønderjydsk Idrætsforening

Formand: Ingolf Skousen,
Mågevej 2, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 28 48.

Forretningsfører: Jens Olesen,
Øbeningsvej 5, Nr. Hostrup,
6230 Rødekro. Tlf. 74 66 92 69.

1. næstformand: Christian Skov,
Frejsager 2, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 35 70.

**2. næstformand og formand for
Fælles kursusudvalg:** Svend
Kristiansen, Østerbyvej 32, Østerby,
6280 Højer. Tlf. 74 76 32 15.

Formand for skydning: Kurt Brommann,
Havretoften 21, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 16 20.

Formand for gymnastik:
Anne Grethe Cornelsen,
Bøgelhusvej 7, 6360 Tinglev.
Tlf. 74 64 81 80.

Formand for folkedans:
Jørgen H. Nissen, Hjartbro Byvej 8,
6541 Bevtoft. Tlf. 74 51 43 92.

Formand for idrætsudvalget:
Ole Jørgensen, Løgumklostervej 4,
6261 Bredebro. Tlf. 74 71 18 37.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse.

Formænd:
Midtsønderjyllands hovedkreds:
John Petersen, Bovlund
Nymarksvej 1, 6534 Agerskov.
Tlf. 74 83 35 55.

Haderslev østeramt:
Helge Moosmann,
Hjort Lorensensvej 47, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 14 43.

Aabenraa hovedkreds:
Kristian Kjær Nielsen, Sønderhavvej
13, Sønderhav, 6340 Kruså.
Tlf. 74 67 88 33.

Sønderborg hovedkreds:
Niels Nielsen, Nørremark 20,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 82 51.

Tønder hovedkreds:
Svend Kristiansen, Østerbyvej 32,
Østerby. 6280 Højer. Tlf. 74 76 32 15.

Røddingegnens Gymnastik- og Ungdomsforening

Formand: Folmer Pedersen,
Nyvej 16, 6660 Lintrup.
Tlf. 74 85 51 22.

Forretningsfører: Anna Bruun,
Skovvænget 17, 6630 Rødding.
Tlf. 74 84 10 17.

Formand for håndboldudvalget:
Svend Åge Ricksen, Bakkevænge 20,
Ø. Lindet, 6630 Rødding.
Tlf. 74 84 61 30.

Formand for folkedanseudvalget:
Ole Sørensen, Lauenborgvej 11,
Stenderup, 6630 Rødding.

Formand for gymnastikudvalget:
Kirsten Madsen, Skodborgvej 7,
Langetved, 6630 Rødding.
Tlf. 74 83 72 63.

Formand for volleyballudvalget:
Jørgen Mølgård, Stahøjvej 1, Hjerting,
6630 Rødding. Tlf. 74 84 29 93.

Formand for svømmeudvalget:
Joan Andersen, Holtevej 16,
6630 Rødding. Tlf. 74 84 26 45.

Formand for klub- og mødeudvalg:
Ejgil Christensen,
Landboelsgade 4, Ø. Lindet,
6630 Rødding. Tlf. 74 84 63 26.

Bund deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat,
Vestergade 30, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 38 33.

Formand: Landmand Gerhard Schmidt,
Ladegårdskov, 6300 Gråsten.
Tlf. 74 65 18 90.

Generalsekretær: Peter Iver Johannsen.

Deutscher Jugendverband für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 38 45.

Formand: Lærer Carl Fr. Tåstensen,
Holmevej 15, Østerhøjst,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 77 51 53.

Forretningsfører: Knut Lippert.

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Jørgensgård 5, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 41 03.

Formand: Landmand Andreas Bucka,
Hostrupvej 32, 6270 Tønder.
Tlf. 74 76 43 12.

H. E. Sørensens bog om
ALS eller SUNDEVED
smukke gavebøger - pr. stk. **120,00**



**GÅGADENS
BOGLADE**

Perlegade 31 - Sønderborg
Tlf. 74 42 13 31

CIMBRIA 



Byggemarked

CIMBRIA TØMMERHANDEL A/S . 6200 AABENRAA TLF. 74 62 20 00



**padborg
boghandel**

v Launi Pedersen



Tlf. 74 67 31 08

BOGCENTRET VED GRÆNSEN

Sønderjysk litteratur i stort udvalg



**Thomsens
Boghandel**

STORETORV 2 . Aabenraa . Tlf. 74 62 37 20 . 74 62 22 29

Musik – Teater – Kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Institutionens bestyrelse:
Stiftamtmand Ole Perch-Nielsen,
formand.

Administration:
Jytte Rasmussen, forretningsfører.

Programudvalg:
Basunist Steen Konggaard,
violinist Torben Jensen,
janitschar René Mathiesen.

Adresse:
Musikhuset, Skovvej 16,
DK 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 61 61.

Den sønderjyske Duo

Elin Bruun, Dybbølberg 16,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 58 86.
Thomas Jensen, Ertebjergvej 28,
6473 Tandslet. Tlf. 74 44 75 18.

Sønderjyllands Strygekvartet

v/ Arne Møller Jørgensen,
Dybbølberg 16, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 58 86.

Duo Klassik

Arne Møller Jørgensen, violin
Elin Bruun, klaver.

Henv.: Dybbølberg 16,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 48 68 86.

Collegium danicum

Thomas Jensen, fløjte
Arne Møller Jørgensen, violin
Johan Korsfeldt, bratsch
Finn Sigfusson, cello
Elin Bruun, piano/cembalo.

Henv. bedes rettet til:
Wilhelm Hansen Koncertdirection,
Gothersgade 9-11, DK-1123
København K. Tlf. 31 11 78 88
eller til: Collegium danicum,
Dybbølberg 16, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 48 68 86.

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Preben Rasmussen, Viben 75,
6270 Tønder. Tlf. 74 72 12 26.

Sekretær: Helge Rosenblad,
Chr. Winthersvej 4, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 09 21.

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Thomas Hauger,
Præstegade 20, 6760 Ribe.
Tlf. 75 13 98 99.

Forretningsfører: Asger Hulgaard,
Blegevej 7, 8300 Odder.
Tlf. 86 54 08 31.

Redaktør af »Rampelyset«:
Bent Jacobsen, redaktionens adresse:
Ladegårdskov 14, 6300 Gråsten.

Landssekretariat: Ladegårdskov 14,
6300 Gråsten. Tlf. 74 65 11 03.

Forlaget DRAMA,
Ladegårdskov 14, 6300 Gråsten.
Tlf. 74 65 11 41.

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Fru Ilse Søgaard,
Lysetøbervej 3, 6070 Christiansfeld.
Tlf. 74 56 11 11.

Haderslev Kunstforening

Formand: H. O. Boysen,
Solvang 31, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 09 14.

Sekretær: Elsebeth Schmidt-Hansen,
Jeppe Aakjærsvvej 1, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 55 17.

Sønderborg Kunstforening

Formand: Lektor Karen Løvig,
Peter Graus Vej 5, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 18 16.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schröder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg
Tlf. 009 49 461 - 1 79 53.

Teatergruppen Møllen

Møllepladsen 4, 6100 Haderslev.
Administrator: Carsten Willrock.
Tlf. 74 52 66 79 mellem kl. 11 og kl. 15.

Bøger & Papir? så 74 65 1-2-3-4



Gråsten Boghandel ApS

v/ Ingelise Johansen

Nygade 1 6300 Gråsten Tlf. 74 65 1-2-3-4

Biblioteker

- Augustenborg, Augustenborg Kommunebibliotek, 6440 Augustenborg.**
Tlf. 74 47 16 71. Filialer i Asserballe, Fynshav, Notmark.
- Broebro, Broebro Bibliotek, 6261 Broebro.** Tlf. 74 71 14 28.
Filialer i: Ballum, Visby.
- Broager, Broager Bibliotek, 6310 Broager.** Tlf. 74 44 16 13.
Filial i: Egersund skole.
- Christiansfeld Bibliotek, Nørregade 12, 6070 Christiansfeld.**
Tlf. 74 56 18 37.
Filialer i: Fjølstrup, Hejls, Stepping, Vejstrup.
- Deutsche Bücherei, Åstrupvej 9, 6100 Haderslev.** Tlf. 74 52 15 29.
- Felsted, Lundtoft Kommunes Biblioteker, 6200 Aabenraa.** Tlf. 74 68 53 20.
Filialer i: Bovrup, Kipleve, Søgård.
- Gram, Gram Bibliotek, Østergade 10, 6510 Gram.** Tlf. 74 82 19 70.
Filialer i: Arnum, Fole.
- Gråsten, Gråsten Bibliotek, 6300 Gråsten.** Tlf. 74 65 13 75.
- Haderslev, Haderslev Bibliotek, Bispegade 15-17, 6100 Haderslev.**
Tlf. 74 52 55 33.
Åbent 9-19 på hverdage, 9-13 på lørdage.
- Højer, Højer Bibliotek, Digeskolen, 6280 Højer.** Tlf. 74 74 26 86.
- Hørup, Sydals Kommunebibliotek, Holtvej 2, Hørup, 6470 Sydals.**
Tlf. 74 41 54 29.
Filialer i: Lysabild, Tandstet, Kegnæs.
- Løgumkloster, Løgumkloster Bibliotek, Storegade 16, 6240 Løgumkloster.**
Tlf. 74 74 30 42. Filialer i: Bedsted, Nr. Løgum, Ø. Højst.
- Nordborg, Nordborg Bibliotek, Løjtetoft, 6430 Nordborg.** Tlf. 74 45 03 36. Filialer i: Guderup, Havnbjerg.
- Padborg, Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg.** Tlf. 74 67 34 54.
Filialer i: Holbøl, Kollund.
- Rødding, Rødding Bibliotek, Kongevej 6, 6630 Rødding.** Tlf. 74 84 12 88.
Filialer i: Hygum, Jels, Lintrup, Skodborg, Skrave, Øster Lindet.
- Rødekro, Rødekro Bibliotek, Vestergade 20, 6230 Rødekro.** Tlf. 74 66 26 23.
Filialer i: Genner, Hellevad, Hjordkær, Hovslund.
- Skærbæk, Skærbæk Bibliotek, Falckvej 19, 6780 Skærbæk.** Tlf. 74 75 17 80.
Bibliotekssamarbejde mellem Skærbæk og Tønder kommuner. Bogbus med 12 holdsteder i kommunen uden for Skærbæk by.
- Sønderborg, Sønderborg Kommunes Biblioteker, Kongevej, 6400 Sønderborg.**
Tlf. 74 42 26 31. Filialer i: Ulkebøl (Torvet, Ulkebøl). Tlf. 74 42 82 58.
Dybbøl (på Dybbølskolen). Tlf. 74 48 84 88.
- Sønderborg Tekniske Bibliotek, Voldgade 5, (Indg.: Blegen 9) 6400 Sønderborg.**
Åbn.tider: man.-fre. 8-15.30, tors. till. 15.30-18.00 (1/9 - 30/4).
- Handelshøjskole Syd Biblioteket - Sønderborg Grundtvigs Allé 150, 6400 Sønderborg.**

Deutsche Bücherei, Rønhaveplads 12,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 57 65.

Tinglev, Tinglev Bibliotek, 6360 Tinglev.
Tlf. 74 64 41 69. Filialer i: Bolderslev,
Bylderup-Bov, Ravsted, Rens.

Tønder, Tønder Bibliotek, Richtsensgade
10, 6270 Tønder. Tlf. 74 72 33 26.
Bibliotekssamarbejde mellem Tønder
og Skærbæk kommuner. Bogbus med
12 holdsteder uden for Tønder.

Deutsche Bücherei, Popsensgade 6,
6270 Tønder. Tlf. 74 72 33 59.

Toftlund, Nørre Rangstrup Bibliotek,
Torvegade 1, 6520 Toftlund.
Tlf. 74 83 13 03. Filialer i: Agerskov,
Arrild, Bevtoft.

Vester-Soltrup, Sundeved Bibliotek,
Skolevej 21, Vester-Soltrup,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 46 72 42.
Filial i: Nybøl.

Vojens, Vojens Bibliotek, Rådhuscentret
5, 6500 Vojens. Tlf. 74 54 16 80.
Filialer i: Hammelev, Jegerup,
Maugstrup, Nustrup, Over Jerstal,
Oksenvad, Skrydstrup, Sommersted,
Vedsted.

Aabenraa, Det sønderjydske
Landsbibliotek,
Haderslevvej 3, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 25 62. Filial i:
Løjt Kirkeby, Skolegade 23.
Tlf. 74 61 75 28.

Deutsche Büchereizentrale Apenrade,
Vestergade 30, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 11 58.

Sønderjyllands Amts Biblioteksforening

(Amtskreds af Danmarks
Biblioteksforening)

Formand: Konsulent Hans M. Bille,
Kirkegårdsvej 43, 6300 Gråsten.
Tlf. 74 65 14 52.

Sekretær: Oplandsbibliotekar
Karl Posselt,
Det Sønderjydske Landsbibliotek,
Haderslevvej 3, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 25 62.

Undervisning

Ungdoms- og efterskoler

Agerskov Ungdomsskole, 6534 Agerskov.
Tlf. 74 83 33 15.

Forstanderpar: Inger og
Johs. Svenningsen.

Højer Ungdomsskole, 6280 Højer.
Tlf. 74 78 21 40.

Forstander Bodil og Wolfgang
Dibbern..

Kongeådalens Efterskole,

Dover, 6660 Lintrup. Tlf. 74 85 53 33.
Forstander Jes Imer.

Luthersk Missionsforenings Efterskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 36 52.

Forstander H. P. Mogensen.

Nordborg Slots Efterskole,

6430 Nordborg. Tlf. 74 45 15 28.
Forstander Arley D. Bastiansen.

Rens Ungdomsskole, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. 74 64 83 70.

Forstander Olav Velds.

Rinkenæs Ungdomsskole,

Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. 74 65 13 08.

Forstander Erling Mølgaard.

Skamlingsbanke Ungdomsskole,
6093 Sjølund. Tlf. 75 57 40 26.

Forstander Johannes Larsen.

Sommersted Ungdomsskole,
6560 Sommersted. Tlf. 74 55 41 68.

Forstanderpar:
Birgitte og Knud Erik Hansen.

Sundeved Ungdomsskole, Bovrup,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 68 03 11.

Forstander Kr. Kristensen.

Vojens Ungdomsskole, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 11 29.

Forstander Henning Balle.

Åbæk Efterskole, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 50 63.

Forstander Jørgen Kusk.

Deutsche Nachschule, 6360 Tinglev.
Tlf. 74 64 68 20.

Forstander Horst Jacobsen.

Foreningen af Frie Ungdoms- og
Efterskoler:

Formand: Forstander Knud Brusgaard
Nielsen, Nr. Ørslev Ungdomsskole,
Nykøbingvej 266, Nr. Ørslev,
4800 Nykøbing F. Tlf. 53 86 80 30.

Sekretariat: Vartov, Farvergade 27,
opg. K, 1463 København K.
Tlf. 33 12 86 80.

Højskoler og landbrugsskoler

Danebod Højskole, Fynshav,
6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 41 12.
Forstander Mogens Hemmingsen.

Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. 74 65 10 24.
Forstander Gunnar Kjer Hansen.

Hoptrup Højskole, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 57 52 13.

Forstanderpar:
Maja og Arne Bechmann.

Løgumkloster Højskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 40 40.
Forstander Harald Nielsen.

Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. 74 84 15 68.
Forstander Dorthe Esbjørn Holck.

Rønshoved Højskole, 6340 Kruså.
Tlf. 74 60 83 18.
Forstander Laurits Kjær Nielsen.

Idrætshøjskolen i Sønderborg,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 18 48.
Forstander Hans Jørgen Nielsen.

Højskolen Strand,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 21 60.
Kontor daglig 8-15.
Forstander Mogens Pagh Vestergaard.

Volkshochschule Tingleff,
6360 Tinglev. Tlf. 74 64 48 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Uge Folkehøjskole, Den nordisk-
europæiske folkelige højskole,
Uge, 6360 Tinglev. Tlf. 74 64 30 00.
Forstandere Myrna og Carl Vilbæk.

Kvindehøjskolen,
Visby, 6261 Bredebro. Tlf. 74 78 34 93.
Kollektivt ledet.

Tønder Landbrugsskole
Gørrismark 2, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 41 00.
Forstander Aksel Kjær Rasmussen.

Den Sønderjyske Højskole for
musik og teater,
Herrestedgade 6-8, 6520 Tofthund.
Telefon 74 83 01 04.
Forstander Henrik Svane.

Løgumkloster Kirkemusikskole
Vestergade 13, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 40 70.
Rektor Peter Langberg,
træffes: ti-on-to 11-12 på tlf. og
personligt ti-on-to 10-11
sekretæren træffes personligt og på
telefon: ti-on-to 12-16 samt fr. 9-12.
Bagsværd afd.
Tlf. 44 44 20 66, ma-ti-on 11-13.

Husholdningsskoler

Søgårdhus, Husholdningsskolen på
Flensborg Landevej 23,
6200 Aabenraa.
Forstander: Dorie Bindel.
Tlf. 74 68 78 29.

Sønderjyllands Husholdnings- og
Håndarbejdsskole,
Præstegårdsvej 11, 6630 Rødding.
Forstander: Anna Pedersen.
Tlf. 74 84 25 00.

Forskellige

Løgumkloster Refugium,
Refugievej 1, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 33 01.
Forstanderpar
Martha og Kurt Andersen.

Den Sønderjydske Forening af
Menighedsrådsmedlemmer:
Formand: Redaktør Arne G. Larsen,
Bakkevænge 11, Øster-Lindet,
6630 Rødding. Tlf. 74 84 63 50.

Næstformand: Sognepræst Uffe Bjerre,
Trøjborgvej 1, Visby, 6261 Bredebro.
Tlf. 74 76 31 27.

Sekretær: Overlærer Peder Sørensen,
Parkvej 38, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 11 66.

Sdj. landsstyrelsesmedlem:
Sygehjælper Karen Margrethe
Jørgensen, Søndergade 7, Hundsløv,
6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 32 20.

Landsforeningen af Menighedsråds-
medlemmer:

Formand: Generalsekretær Flemming
Kramp, Klaksvej 17, 4747 Sandved.
Foreningens kontor: Vesterbro Torv 1-3,
8000 Århus C.

Leder: Forretningsfører Anker Honoré.
Tlf. 86 19 70 77.

Amnesty International,
Frederiksborggade 1,
1360 København K. Tlf. 33 11 75 41.

Dansk Kirke i Udlandet,
Nørrevænget 43 B, Postboks 83,
5100 Odense C. Tlf. 66 13 95 31.
Postgiro 9 00 13 95.

Præsident: Biskop Johs. W. Jacobsen,
Nytov 2, 3. tv., 8800 Viborg.
Tlf. 86 61 18 12.

Formand: Sognepræst
Christian Dickmeiss, Platanvej 10,
5230 Odense M. Tlf. 66 12 56 78.

Generalsekretær og kasserer:
Egon Christiansen, Store Klaus 39,
5270 Odense N. Tlf. 66 18 20 17.

Landssekretær: Poul Fabricius,
Rørmaen 10, 5270 Odense N.
Tlf. 66 18 04 05.

Bestyrelsesmedlem i Sønderjylland:
Fru Gerda Dørflinger,
Lembkesvej 43, 2. tv., 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 51 35.

Den danske Israelmission
Nørregade 14, 6070 Christiansfeld.
Tlf. 74 56 22 33.

Landssekretær: Peter Schmidt,
Sejrsvej 92, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. 74 65 03 30.

Dansk Ethioper Mission
Nørregade 14, 6070 Christiansfeld.
Tlf. 74 56 22 33.
Generalsekretær: Keld Kobborg Andersen.

Brødreminighedens Danske Mission
(BDM), Nørregade 14,
6070 Christiansfeld. Tlf. 74 56 22 33.
Missionssekretær: Alex Dahl Nielsen.

Dansk Forenet Sudan Mission
Nørregade 14, 6070 Christiansfeld.
Generalsekretær: Gunnar Haunstrup.
Tlf. 74 56 22 33.

Det Danske Missionsselskab (DMS)
Strandagervej 24, 2900 Hellerup.
Tlf. 31 62 99 11.
Generalsekretær: Anders Mielke.
Landsformand: Lektor Jens Kr. Krarup,
Østergade 24, 6240 Løgumkloster.

Lokalhistoriske samlinger og arkiver

Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 58 58.
Åben hverdage 9-16, lørdag 9-17.
Fra 15. 6.-15. 8. dog lukket om lørdagen.
Landsarkivar Hans H. Worsøe.
Arkivar Jørgen Witte.

Institut for sønderjysk lokalhistorie

(Historiske Samlinger)
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 58 60.
Åben: Mandag til torsdag, kl. 10-14
og efter aftale.

Formand: Landsarkivar Hans H. Worsøe.

Leder: Lokalhistorisk konsulent
Henrik Fangel.

Augustenborg

Lokalhistorisk arkiv for Augusten-
borg kommune
v/ fuldmægtig Hans Lind,
Mosevænget 9, 6440 Augustenborg.

Bov

Bov Biblioteks lokalhistoriske samling
Bovvej 4, 6330 Padborg.
Tlf. 74 67 34 54.

Historisk forening for Vis herred
v/ overlærer H. H. C. Bang,
Padborgvej 27, Bov 6330 Padborg.
Tlf. 74 67 16 18.

Bredebro

Lokalhistorisk samling
Brede Bygade 14, 6261 Bredebro.

Christiansfeld

Christiansfeld lokalhistoriske arkiv
Biblioteket, Nørregade 12,
v/ Ole Sørensen. Tlf. 74 56 25 98.

Fjelstrup lokalhistoriske afd.
under Fjelstrup Idrætsforening
v/ Vagn Rasmussen, Avnøvej 20,
Fjelstrup, 6100 Haderslev.

Gram

Lokalhistorisk arkiv for Gram kommune
v/ Karl Gunnar Gregersen,
Åvej 14, 6510 Gram.

Gråsten

Gråsten kommunes lokalhistoriske arkiv
Biblioteket, Ahlmannsparken,
6300 Gråsten. Tlf. 74 65 13 75.

Haderslev

Haderslev byhistoriske arkiv
Biblioteket, Bispegade 15-17,
6100 Haderslev. Tlf. 74 52 55 33.
Åbent onsdag 13-17.

Højer

Højeregns Lokalhistoriske Arkiv
v/ Folmer Christiansen,
Strandvej 40, 6280 Højer.

Lundtoft

Lokalhistorisk samling for Klipleve sogn
v/ gårdejer Jørgen Hansen,
Liliegade 3, Klipleve, 6200 Aabenraa.

Bovrup-Varnæs sognearkiv
v/ Svend Agertoft,
Vibevej 7, Varnæs, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 68 01 94.
Åben mandag kl. 16-18 (sept.-april),
eller efter aftale.

Historisk Forening for Felsted Sogn
v/ Peter Petersen, Eskedalvej 8,
Ny Skovbøl, 6200 Aabenraa.

Løgumkloster

Lokalhistorisk arkiv for Løgumkloster
kommune
v/ lærer Frede Golthardsen,
Ringgade 15, 6240 Løgumkloster.

Nordborg

Lokalhistorisk arkiv
Løjtortoft 32, 6430 Nordborg.
Tlf. 74 45 08 29.
Åbningstider:
Mandag-torsdag kl. 10-14 samt
mandag 17-20 i tiden 1. sept. - 1. maj.

Rødding

Brændstrup Hjemstavnsforening
v/ Anne Roos, Låsledvej 22,
Brændstrup, 6510 Gram.

Hygum Hjemstavnsarkiv
v/ Sv. Ebbesen,
Ribevej 45, tlf. 74 84 51 79,
6630 Rødding.

Hjemstavnsgården i Hygum
Formand: Søren Rasmussen,
Hygumskov. Henv. om besøg
ved Peder Conradsen,
tlf. 74 84 51 22.

Lokalhistorisk forening for Jels sogn
v/ Margit Ottosen,
Jelsvej 39, Grønnebak, 6630 Rødding.

Lintrup lokalhistoriske udvalg
Skolen, Kirkepladsen 1,
6660 Lintrup.

Rødding lokalhistoriske Arkiv
v/ bibliotekar Niels H. Kragh-Nielsen,
Biblioteket, Kongevej 6,
6630 Rødding. Tlf. 74 84 12 88.

Skodborg Hjemstavnsforening
v/ fru Helga Hørlück,
Kirkevej 5, Skodborg, 6600 Vejen.

Skrave Hjemstavnsforening
v/ Hans J. Mathiesen,
Skravevej 17, Skrave,
6600 Vejen.

Lokalhistorisk Forening
for Øster Lindet Sogn
v/ gdr. Helge Holst, Kulsviervej 8,
Øster Lindet, 6630 Rødding.

Lokalhistorisk forening i Hjerting
v/ Jes Friis, Hjertingskovvej 1,
Hjerting, 6630 Rødding.

Lokalhistoriske foreninger i Haderslev amtskreds

Lokalhistorisk forening for Oksenvad
Sogn og Omegn
v/ Ernst K. Svenesen, Vadstedvej 10,
6560 Sommersted.

Lokalhistorisk Forening for Toftlund
og Omegn
v/ Ejnar Friis, Østergade 48,
6520 Toftlund.

Historisk Udvalg H.J.V.R.III
v/ Mette M. Andersen, Rurup,
6520 Toftlund. Tlf. 74 83 15 37.

Hoptrup sogns lokalhistoriske forening
v/ Holger Bonde, Lysemosen 34,
Marstrup, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 57 52 74.



**UNION
BANK**

i Flensborg siden 1875

GROSSE STRASSE 2
FLENSBORG
Telefon (00949461) 1 77 57
Telefax (00949461) 1 77 56
Teletex (2627) 46 13 21.

SÜDERSTRASSE 89
HARRESLEV
Telefon (00949461) 7 13 35

Banken for erhvervslivets nord-syd-kontakter!

**Mange danske virksomheder benytter sig af
DM - KONTI
hos os. - Det bringer store fordele for firmaet og dets kunder!**

Moltrup Sogneforening
v/ Anton Kongsted, Moltrup
Landevej 110, 6100 Haderslev.

Moltrup sogns lokalhistoriske forening
v/ Tage Herskind, Bramdrup Bygade,
Bramdrup, 6100 Haderslev.

Vilstrup sogns lokalhistoriske
forening
v/ Frede Scherrebeck, Sdr. Vilstrup
Bygade 40, 6100 Haderslev.

Rødekro

Lokalhistorisk forening for Rødekro
kommune
v/ Thomas Heisel,
Horsbyggårdevej 1, 6230 Rødekro.

Skærbæk

Historisk Samfund i Brøns
v/ hr. Godtfred Degn,
Astrupvej 68, 6780 Skærbæk.

Rejsby-arkivet
Formand: Ejendomsrådgiver Niels L.
Petersen, Hovedvejen 33,
Kærbølling, 6780 Skærbæk.
Tlf. 74 75 33 64.

Historisk forening for Skærbæk
og omegn
H. E. Sørensen, Melbyhus,
Melbyvej 27, 6780 Skærbæk.
Tlf. 74 75 17 04.

Sundeved

Hjemstavnsforeningen for Nybøl sogn
v/ Ihv. gdr. Peter Petersen,
Tørvemosen 5, Stenderup,
6400 Sønderborg.

Historisk forening for Ullerup sogn
v/ Knud Erik Sørensen,
Rosenvej 1, Ullerup, 6400 Sønderborg.

Sydals

Lokalhistorisk forening for Hørup sogn
v/ Chr. Wolf,
Østerbakken 11, Høruphav,
6470 Sydals. Tlf. 74 41 53 06.

Lysabild sognehistoriske forening
v/ fmd., skoleinsp. Viggo Vandkær
Thomsen, Lysabild Degnegård,
6470 Sydals. Tlf. 74 40 42 84 (kl. 16-18).

Sønderborg

Lokalhistorisk Arkiv for
Dybøl, Ulkebøl og Sønderborg
Kirkegade 8, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 43 27 10.
Åbningstider:
Mandage kl. 9.00-12.00
Onsdage kl. 15.00-17.00
Torvet 2, Ulkebøl
6400 Sønderborg.
Åbningstider:
Tirsdays kl. 10.00-12.00
Onsdage kl. 19.30-21.00

Tinglev

Lokalhistorisk Arkiv for Tinglev
kommune
Bylderup Bov Bygade 17,
6372 Bylderup Bov,
Åbent tirsdage 10-12. Desuden
1. lørdag i hver måned 14-17
fra 1. oktober til 30. april.

Tønder

Lokalhistorisk arkiv
Biblioteket, Richtensgade 10, Tønder.
Tlf. 74 72 33 26.

Lokalhistorisk Forening for Tønder
kommune, tlf. 74 72 12 27,
att. Thorbjørn Heick,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.

Aabenraa

Løjt lokalhistoriske Forening
sekr. Jørgen Lundby,
Løjt Søndervang 21, 6200 Aabenraa.

Aabenraa byhistoriske Forening
Foreningens billedarkiv er anbragt i
Institut for sønderjysk lokalhistorie,
Aabenraa.
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa.

Museer

Brødremenighedens Museum,
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: 1.6.-31.8.: 10-11.30, 14-17, man-
dag lukket. Besøg uden for disse tider
eller aftale med Arne Christoffersen,
Nørregade 16, 6070 Christiansfeld.
Tlf. 74 56 25 73.

**Museet for Frøselevjeren og Dansk Røde
Kors Museum.** – Åbningstider:
1. febr.-24. juni: 9-16, mandage lukket
25. juni-10. aug.: 10-17
11. aug.-30. nov.: 9-16, mandage lukket
December-januar: lukket.

Bov Museum,
»Oldemorstoft«, Bovvej 2,
6330 Padborg. Tlf. 74 67 16 18.
Åbent 1/4 til 30/9 – onsdag og lørdag
15-17. 15/6 til 15/8 åbent hver dag
(undtagen mandag) 15-17. (Besøg af
grupper udenfor disse tider eller efter
P. Fejerskov, tlf. 74 67 13 27 eller
H. H. Bang, tlf. 74 67 16 18).

Højer Mølle- og marskmuseum,
6280 Højer. Tlf. 74 78 29 11.
Åben: 1.4.-31.10.: 10-16, fredag lukket.
Lejrskole- og gruppebesøg uden for
åbningstiden kun efter aftale.
Tlf. 74 78 29 11. eller 74 78 25 13.

Midtsønderjyllands Museum,
Gram Slot, 6510 Gram.
Tlf. 74 82 10 00, aften evt. 74 82 24 24.
Åbent palmesøndag -1.11: Tirsdag-
fredag 10-12 og 13-17. Lørdag, søn-
og helligdage 10-17. 1. 11. - palme-
søndag efter aftale. Mandag lukket.

Haderslev Museum, Dalgade 7,
6100 Haderslev. Tlf. 74 52 75 66.
Åbningstid:
Sommer (1/6-31/8): mand.-fred. 10-17,
lørd., søn- og helld. 12-17.
Vinter (1/9-31/5): tirsd.-sønd. og
helld. 13-16,
mand. lukket.

Ehlers samlingen,
Slotsgade 20, 6100 Haderslev.
Åbningstider:
15/6 til 15/8: alle dage kl. 14-17.
16/8 til 14/6: tirsdag, torsdag,
lørdag og søndag samt alle hellig-
dage kl. 14-17.
Besøg eller studier herudover
kan aftales på tlf. 74 53 08 58 –
Slotsgade 20.

Museet Holmen, Østergade 13,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 41 65.
Åben: Påske til 30. juni samt
16. august til 31. oktober:
lørdage, søn- og helligdage kl. 14-17.
1. juli til 15. august samt
efterårsferien: daglig 14-17.
Henvendelse ang. besøg udenfor
disse tider: 74 74 41 65,
74 74 47 19 eller 74 74 40 40.

Nationalmuseets Kommandørgård,
Juvrevej 60, Rømø, 6791 Kongsmark.
Tlf. 74 75 52 76.
Åben 1/5-30/9 fra kl. 10.00-18.00.
Åben oktober fra kl. 10.00-15.00.
Mandage lukket.

**Sønderjyllands Kunstmuseum og
Tønder Museum, Kongevej 55,**
6270 Tønder. Tlf. 74 72 26 57.
Åben: Sommerhalvår: 10-17. Vinter-
halvår: 13-17. Mandag lukket hele året.

Museet på Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 25 39.
Kontortid: Mandag-torsdag 8-16.
Fredag 8-15.
Åben: 1.5.-30.9.: 10-17, 1.10.-31.10: 10-16
1.11.-31.3.: 13-16. 1.4.-30.4.: 10-16.

Aabenraa Museum,
H. P. Hanssens Gade 33,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 26 45.
Åben: 1.6.-31.8.: 10-16, mandag lukket.
1.9.-31.5.: 13-16, mandag lukket.

- Skærbækegnens Museum
Storegade 47, 6780 Skærbæk.
Tlf. 74 75 20 52. Leder: H. E. Sørensen.
Melbyvej 27. Tlf. 74 75 17 04.
- Landbrugsmuseet Hygum
Hjemstavns gård
Ollingvej 1. Sdr. Hygum,
6630 Rødding.
Henv. om besøg tlf. 74 84 53 39 eller
74 84 51 22.
- Flensborg Bymuseum,
Lutherplatz, Flensborg
Åben: 10-13, 15-17. Søndag 10-13.
Mandag lukket.
- Naturvidenskabeligt hjemstavnsmuseum.
Süderhofenden 40-42.
Åben: Tirsdag-fredag 10-12, 15-17.
søndag 10-13, mandag lukket.
- Lyksborg Slot, Lyksborg.
Åben: 10-12, 14-16. Søndag
14-17. Mandag lukket.
- Det slesvig-holstenske landsmuseum,
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.
- Det slesvig-holstenske landsmuseum
for forhistorie og tidlig historie,
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.
- Nissen-Haus, del nordfrisisk museum,
Herzog Adolfstrasse 25, Husum.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 10-17.
- Det slesvig-holstenske Frilandsmuseum
Rammsee 23, Kiel.
Åben: 9-17. Mandag lukket.
16.11.-31.3. kun søndag 10-16.
- Nolde-museet,
Seebüll ved Neukirchen.
Åben: 1.3.-30.11.: 10-18.
- Slesvig Bymuseum, Frederiksstrasse,
Slesvig.
- Isted Mindehal. Isted.
- Hjemstavns museet, det gamle rådhus.
Rendsborg.
- Jernkunstmuseet, Carlshütte,
Büdelsdorf ved Rendsborg.
- Frisisk Hjemstavnsmuseum.
Osterweg 76, Nibøl.
- Ostfeld-gården, Nordhusumstrasse,
Husum.
- Ejdersted Hjemstavnsmuseum.
St. Peter.
- Häberlin-Frisermuseum,
Vyk på Før.
- Silds Hjemstavnsmuseum, Keitum.
- Burg Hjemstavnsmuseum, Fehmern.
Museer i Sydslesvig er i reglen
lukket om mandagen.
- Flensborg Søfartsmuseum,
Schiffbrücke 39, Flensborg.
Åben: Tirsdag-lørdag 10-13 og 15-17.
søndag 10-13. Mandag lukket.
- Naturzentrum Nordfriesland,
Bahnhofstrasse 23, tlf. 04671/4555,
2257 Bredstedt.
Fra maj til september dagligt åbent
fra kl. 14.00 til kl. 18.00.
Ved aftenforanstaltninger også fra
kl. 19.00-22.00.
- Vikingsmuseum Hedeby
Åben: 10-17.30. Tirsdag lukket.

Landbrug

Jordbrugsdirektoratet

Sankt Annæ Plads 19,
1250 København K. Tlf. 33 15 61 31.
Direktør J. Priemé.

Kontor i Tønder: Allégade 24,
6270 Tønder. Tlf. 74 72 13 80.
Kontorchef Knud Aavang Jensen.

Teknisk afdeling:
Afdelingsleder Aksel Pedersen.

Jordlovsudvalget

Formand:
Gårdejer Søren Jensen,
Bygaden 42, Hasseris, 9000 Ålborg
Tlf. 98 18 10 62.

Medlem for Sønderjyllands amt:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund Møllevej 14, 6360 Tinglev.
Tlf. 74 64 40 67.

Jordbrugskommissionen for Sønderjyllands amtskommune:

Formand:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund Møllevej 14, 6360 Tinglev.
Tlf. 74 64 40 67.

Medlemmer:
Husmand Hans Peter Bjørn,
Noldevej 42, Noldemark,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. 74 76 22 58.

Gårdejer Jens Lei,
Overballe 15, Skelde,
6310 Broager. Tlf. 74 44 14 11.

Viceformænd:
Gårdejer Jørgen Jensen,
Skolevej 21, Brøns, 6780 Skærbæk.
Tlf. 74 75 32 70.

Husmand Niels Nielsen,
Sofiedalsvej 33, 6360 Tinglev.
Tlf. 74 67 66 89.

Tiltrædende formand i henhold
til jordfordelingsloven:
Dommer Ib Lind Larsen,
Haderslev civilret.

Realkreditkyndigt medlem:
Landmand Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, Vester Terp,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 33 83.

Landbrugsraadet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V. Tlf. 33 14 56 72.

Præsident: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, 9600 Års. Tlf. 98 63 10 33.
Direktør: K. Ejler.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

Rolighedsvej 26, 1958 Frederiksberg C.
Tlf. 31 35 02 27.

Ledende præsident:
Professor, dr. med. vet.,
A. Neimann-Sørensen, k.p.p.
Statens Husdyrbrugsforsøg,
Rolighedsvej 23, 1958 Frederiksberg C.
(Ledende præsident f. 1989/90).
Bestyrelsesmedlem i Sønderjylland:
Forstænder Kr. Hardy Knudsen, R.,
Surrerøj 7, 6372 Bylderup Bov.

Det danske Hedeseelskab

Hovedkontor: Klostermarken 12,
postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. 86 67 61 11.
Direktion: Anders Pedersen, adm.
direktør.

Formand: Hofjægermester, kammerherre
O. von Lowzow, R.,
Estruplund, 8950 Ørsted.

Miljøteknisk afdeling
Viborg: Klostermarken 12,
postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. 86 67 61 11.
Afdelingschef K. E. Bornhardt.
Rødekro: Miljøteknisk afdeling,
Skånevej 13, 6230 Rødekro.
Distr.chef N. Ravnskjær.

Skovbrugsafdelingen
Viborg: Postboks 110. 8800 Viborg.
Tlf. 86 67 61 11.
Afdelingschef Chr. Als.

Sønderjyllands skovdistrikt:
Skånevej 13, 6230 Rødekro.
Skovrider F. A. Jensen.

Grænseforeningens Landbrugsudvalg
Formand: Fhv. forstander Fill Jensen,
Langager, Stenderup,
6400 Sønderborg.

LOKALHISTORISKE BØGER:

Schmidt Petersen: <i>Optegnelser fra en bevæget tid</i>	kr. 54,00
Anders Johnsen: <i>Fra et sønderjydsk arbejderhjem</i>	kr. 51,00
Mikkel Lund: <i>Om Stinne Wind og Julle Præst</i>	kr. 35,00
H. V. Gregersen: <i>Eggen omkring Vojens (indb.)</i>	kr. 168,00
Chr. Seeberg: <i>En jentle kaels jul. Digte i Røddingmål</i>	kr. 19,00



P.J. SCHMIDT A/S
BOGHANDEL/VESTERGADE 14
6500 VOJENS / TELEFON 74 54 12 26

Landboforeninger

De danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4 A4,
1620 København V. Tlf. 33 12 75 61.

Formandskab:

Formand: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, Østrup, 9600 Års.
Tlf. 98 63 16 90.

1. viceformand: Gdr. Lars J. Larsen,
Vestermarie, 3720 Åkirkeby.
Tlf. 53 97 21 71.

2. viceformand: Gdr. Axel Ladegaard
Jensen, Grønvang, Børkopvej 11,
Pjedsled, 7000 Fredericia.
Tlf. 75 95 41 14.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Tøge Tychsen,
Krammark, Dynt,
6310 Broager. Tlf. 74 44 17 64.

Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormsgårdsvej 38, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. 74 64 73 57.

Foreningen af jydsk Landboforeninger

Kontor: Udkærvej 15, 8200 Århus N.
Tlf. 86 10 90 88.

Formand: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, 9600 Års. Tlf. 98 63 16 90.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Tøge Tychsen,
Krammarksvej 22, Krammark,
6310 Broager. Tlf. 74 44 17 46.

Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormsgård, Stormsgårdsvej 38,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. 74 64 73 57.

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Gdr. Thorkild Dahl Nielsen
Stormsgårde, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. 74 64 73 57.

Sekretær: Gunnar Fink, Landbogården,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 01 01.

Den nordslesvigske Landboforening

Formand: Gdr. Niels Skau,
Tøndervej 11, Øster Lindet,
6630 Rødding. Tlf. 74 84 63 82.

Sekretær: Kristian R. Poulsen,
Sdr. Tingvej 6, 6630 Rødding.
Tlf. 74 84 17 65.

Haderslev Amts Landboforening

Kontor: Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 04 31.

Formand: Gdr. Thomas Lauritsen,
Højgårdsvej 6, Stubbum,
6070 Christiansfeld.

Sekretær: Konsulent N. P. Bladt,
Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 04 31.

Nr. Rangstrup Herreds Landboforening

Formand: Carsten Juelsgård Madsen,
Skovbjergvej 5, Stenderup,
6520 Toftlund. Tlf. 74 83 14 77.

Sekretær: Thea Lauridsen,
Ørderup Kirkevej 50, 6520 Toftlund.
Tlf. 74 83 22 11.

Aabenraa Amts Landboforening

Formand: Gdr. Johan Andresen,
Perbølvej 5, Perbøl, 6200 Aabenraa.

Sekretær: Konsulent Hans Lausten
Hansen, Landbogården,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 01 01.

Vis Herreds Landboforening

Kontor: Nederbyvej 1a, Høkkerup,
6340 Kruså. Tlf. 74 60 82 12.

Formand: Gdr. Arne Nielsen,
Hesselgård, Krusåvej 6,
6300 Gråsten.

Sekretær: Konsulent
Bent Laue Petersen,
Melskovvej 15, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. 74 65 03 12.

Landboforeningen for Als og Sundeved

Formand: Gdr. Tøge Tychsen, Krammark,
6310 Broager. Tlf. 74 44 17 46.

Sekretær: Planteaviskonsulent
Helge Lorenzen, Landbocentret,
Stenager 2, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 46 46.

Det bl. distrikts Landboforening

Formand: Jørgen Rode Andersen,
Ribe Landevej 79, 6270 Tønder.

Sekretær: Per Silius Emdal,
Vestslesvigs Landbrugscenter,
Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 42 88.

Landboforeningen for Skærbæk og Omegn

Formand: Gdr. Per Frandsen,
Store Kæpslund, Øster-Gasse.
6780 Skærbæk. Tlf. 74 75 16 03.

Sekretær: Landbrugsled. Ejner Nielsen,
Kr. Olesensvej 1 A, Brøns,
6780 Skærbæk.

Vestslesvigs Landbrugscenter

Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 42 88.

Formand: Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormgårdsvej 38, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. 74 64 73 57.

Sekretær: Konsulent Per Silius Emdal.

Slogs Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Thorkild Dahl Nielsen,
Stormgårdsvej 38, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. 74 64 73 57.

Sekretær: Konsulent Per Emdal,
Vestslesvigs Landbrugscenter,
Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 42 88.

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Gdr. Fedder P. Hindrichsen,
Tøndervej 1, 6280 Højer.
Tlf. 74 74 23 51.

Sekretær: Pl.kons. Claus Erichsen,
Skibbroen 6 II, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 30 07.

Kort- og Matrikelstyrelsen – sønderjysk afdeling

Afdelingskontor i Aabenraa:
Bjerggade 6, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 08 73.

Afdelingschef: Jens Wolters.
Herunder hører:
Teknisk sektion i Toftlund, Skovvej 8,
6520 Toftlund. Tlf. 74 83 10 22.

De sønderjyske

landinspektørkontorer:

Aabenraa: Bjerggade 6, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 37 55.

Statslandinspektør: Bjarne Albinus.
Område: Aabenraa, Rødekro,
Lundtoft og Bov kommuner.

Haderslev-Toftlund: Moltrupvej 1,
6100 Haderslev. Tlf. 74 52 16 11.

Statslandinspektør: Jes Ryttersgaard.
Område: Haderslev, Christiansfeld
(bortset fra Hejls, Taps og
Vejstrup sogne), Vojens, Nørre Rang-
strup, Gram og Rødding kommuner
samt Hviding, Roager og Spandet
sogne i Ribe kommune.

Daglig leder af Toftlund-kontoret:
Landinspektør H. Marott Poulsen,
Skovvej 8, 6520 Toftlund.
Tlf. 74 83 10 22.

Sønderborg: Ringridervej 23,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 36 36.
Statslandinspektør: vakant.

Område: Nordborg, Augustenborg,
Sydals, Sønderborg, Sundeved,
Broager og Gråsten kommuner.

Tønder: Ribe Landevej 30, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 10 34.

Statslandinspektør: Per Bonde.
Område: Tønder, Højer, Bredebro,
Skærbæk, Løgumkloster og
Tinglev kommuner.

Husmandsforeninger

Danske Husmandsforeninger

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V. Tlf. 33 12 99 50.

Formand: Husmand Chr. Sørensen,
Tirslundvej 11, Tirslund, 6670 Holsted.
Tlf. 75 39 25 57.

Sønderjyder i bestyrelsen:
Husmand Peter Petersen,
Tørvebjergvej 2, Ellum Mark,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 31 69.

Jydske Husmandsforeninger

Kontor: Udkærvej 15, 8220 Århus N.
Tlf. 86 10 90 44.

Formand: Kjeld Larsen,
Karlsvej 22, Valsgård,
9500 Hobro.

Sekretariatsleder: Henrik Vinther,
Udkærvej 15, 8200 Århus N.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeninger

Kontor: Guldagervej 2-6, 6240 Løgum-
kloster. Tlf. 74 74 30 51.

Formand: Husmand Peter Petersen,
Tørvebjergvej 2, Ellum Mark,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 31 69.

Sekretær: Økonomikonsulent
Jørgen Hansen, Guldagervej 6,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 30 51.

Haderslev Østeramts Husmandsforeninger

Formand: Arne Nielsen,
Tapagervej 40, Knud. 6100 Haderslev.
Tlf. 74 56 63 60.

Sekretær: Husmand Svend Aage Peter-
sen, Christiansfeldvej 124,
6100 Haderslev. Tlf. 74 52 10 99.

Haderslev Vesteramts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Ole Brink,
Hølleskovvej 3, 6520 Toftlund.
Tlf. 74 83 17 12.

Sekretær: Husmand Hans Chr. Davidsen,
Hennekesdamvej 16, Jels Mark,
6630 Rødding.

Familiebruget Als og Sundeved

Formand: Kristian Stådsen Petersen,
Dybbøl-Banke 33, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 48 69 99.

Tønder Amts Husmandsforeninger

Formand: Landmand Carl A. Stenger,
Kærmarksvej 28, Birkelev,
6780 Skærbæk. Tlf. 74 75 73 17.

Husmandsforeningerne

Aabenraa-kredsen:
Formand: Husmand Knud Strøm,
Øster Løgumvej 63,
Genner, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 69 87 41.

Husholdningsforeninger

De samvirkende danske Husholdningsforeninger

Landsformand: Gyriith Bahner,
Svinget 26, 4840 Nr. Alslev.
Tlf. 53 83 45 11.

Sekretariat: Dronning Emmasvej 11,
4000 Roskilde. Tlf. 42 35 02 86.

Medlem af bladudvalget: Birte Thyssen,
»Egede«, Allerupvej 24, 6520 Toftlund.
Tlf. 74 83 14 21.

Sønderjyllandskredsen af
D. s. d. H.:

Formand: Karen Margrethe Schultz,
Kastbjerggård, Tornumvej 28,
6660 Lintrup. Tlf. 74 85 53 08.

Rise: Marie Asmussen,
Sivkær v. Søest Mark,
6230 Rødekro. Tlf. 74 66 20 61.

Sønderborg amt: Ellen Marie Christensen,
Lundhøjgård, Bøgevej 2, Nybøl,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 48 69 99.

Tønder: Marie Hansen,
Grøngårdvej 24, Sæd Østermark,
6270 Tønder. Tlf. 74 72 23 47.

Aabenraa amt: Birthe Clausen,
Nr. Ønlevvej 21 A, 6230 Rødekro.
Tlf. 74 66 69 01.
Knud Strøm, Ø. Løgumvej 63,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 69 87 41.

Det sønderjydske Husholdningsrepræsentantskab

Formand: Katrine Rodenberg,
Vester Terp 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 33 83.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeningers husholdningsudvalg

Amtsformand: Tove Ketelsen,
Vongshøj 4, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 38 78.

Konsulent: Inga Boldt, Guldagervej 2,
6240 Løgumkloster. Tlf. 74 74 30 51.

Lokalforeningernes formænd:
Gram-Rødding: Ruth Gram,
Brombærvej 7, 6510 Gram.
Tlf. 74 82 16 99.

Haderslev amt: Inge Lise Schmidt,
Sommerstedvej 29, Bjærndrup,
6070 Christiansfeld. Tlf. 74 55 44 99.

Nørre Rangstrup: Else Larsen,
Kærmosevej 6, Stenderup,
6520 Toftlund. Tlf. 74 83 14 82.

Haderslev Amts Landbohusholdningsforening

Formand: Sonja Besendahl,
Ribevej 43, Skrydstrup,
6500 Vojens. Tlf. 74 54 20 05
eller tlf. 74 54 22 66.

Nørre Rangstrup Herreds Husholdningsforening

Formand: Hanne Petersen,
Tohedevej 10, Roost,
6535 Branderup.

Det blandede distrikts Husholdningsforening

Formand: Sonja Hansen, Haulundgård,
Vollum Østermark 12, 6261 Bredebro.

Sammensluttede Sønderjydske Husholdningsforeninger

Kredsformand: Ingeborg Staugaard,
Torp Bygade 12, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 66 30 34.

Lokalformænd:

Bedsted Lø: Hanne F. Brodersen,
Hellevadvej 12, 6240 Løgumkloster.
Bjolderup: Kirsten Pedersen,
Vollerup Byvej 76, 6392 Bolderslev.
Tlf. 74 64 76 46.

Egvad: Karen Petersen,
Nr. Hostrupvej 33, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 66 24 33.

Ensted: Ingeborg Staugaard,
Torp Bygade 12, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 66 30 34.

Genner: Anna Friis,
Kirkevænget 9, Genner,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 69 86 38.

Hjordkær: Inger M. Thaysen,
Nybøl Bygade 6, 6230 Rødekro.

Hovslund: Alida Jørgensen,
Foldingbrovej 14, Hovslund,
6230 Rødekro. Tlf. 74 68 45 58.

Kassø: Jytte Katborg, Kassøvej 46,
Kassø 6230 Rødekro.

Tlf. 74 66 64 96.

Løjt: Kirstine Andersen, »Lilleholt«,
Nørbyvej 88, Løjt, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 66 73 73.

Vis Herred: Ellen Christiansen,
Kragelundvej 28, 6330 Padborg.

Tlf. 74 67 66 50.

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Fru Ingeborg Christensen,
Nymark, Østerby, 6470 Sydals.
Tlf. 74 46 53 44.

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Fru Kamma Bonefeld,
Vester Snogbæk 35, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 46 75 76.

Slogs Herreds Husholdningsforening

Formand: Rigmor Lauridsen,
Agertofte 18 Jejsing, 6270 Tønder.
Tlf. 74 73 43 58.

Dybbøl Sogns Husholdningsforening

Formand: Fru Marie Jørgensen,
»Solbakkegård« Porsdam 9, Dybbøl,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 48 55 20.

Lysabild Husholdningsforening

Formand: Fru Lilian Fangel,
Lillehave 21, Lysabild, 6470 Sydals.
Tlf. 74 40 45 54.

Andels - Kartoffelmelsfabrikken

»Sønderjylland«

Tøndervej 3 - 6520 Tofthund

Tlf. 74 83 13 43

Husdyrbrugsorganisationer

Sønderjyds Avlsforening for sortbroget dansk Malkekævg

Formand: Gdr. Eskild Wind,
Nørregård, Hjerting, 6630 Rødding.
Tlf. 74 84 14 66.

Kreaturesportforeningen for Nordslesvig

Formand: Gdr. Adolf Lund, Byvang,
6280 Højer. Tlf. 74 74 22 62.

Salgsdirektør: Gdr. A. M. Lund, Poppen-
bøl, 6280 Højer. Tlf. 74 74 81 11.

Salgsdirektør: Søren Nicolaisen,
Kummerlev 3, Kumled.
6261 Bredebro. Tlf. 74 74 12 86.

Avlsforeningen Den jydsk Hest

Kontor: Landbrugets Rådgivningscenter,
Udkærsvvej 15, Skejby, 8200 Århus N.
Tlf. 86 10 60 88.

Formand: Gdr. Niels Busk,
Kolstrupvej 4, 8581 Nimtofte.

Bestyrelsesmedlem fra Sønderjylland:
Thorkild Thomsen, Djernæsvej 25,
6100 Haderslev.

Sønderjysk Fællesledelse af Kvægavl

Kontor: Østergade 11,
6500 Vojens. Tlf. 74 54 00 00.

Formand: Jes Ove Hansen,
Øbeningsvej 22, Øbening,
6230 Rødekro. Tlf. 74 66 93 27.

Landsudvalget for Fjerkræ

Konsulenttjenesten:
Øster Hougvej 50, 5500 Middelfart.
Tlf. 64 41 02 00.
Arbejdsområde: Sønderjylland og Fyn.

Mejeriforeninger

Danske Mejeriers Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C.
Tlf. 86 13 26 11.

Formand: Gdr. Thomas Jørgensen,
Dorthealund, Pjedsted,
7000 Fredericia. Tlf. 75 95 40 71.

Direktører: A. Tirsgaard (adm.)
og L. Raun.

Slagterier

Andelsslagterier

Slagteriregion SYD, 6300 Gråsten.

Tlf. 74 65 12 11.

Formand: Gdr. Kresten Bonefeld,
Langagergård, Pøl, 6430 Nordborg.
Tlf. 74 45 14 12.

Direktør: Gert S. Haurum.

Afdelinger:

6372 Bylderup-Bov. Tlf. 74 76 23 11.

6300 Gråsten. Tlf. 74 65 12 11.

Blans, 6400 Sønderborg.

Tlf. 74 46 16 11.

6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 39 23.

Vestjyske Slagterier A. M. B. A.,

Hovedkontor:

7600 Struer, P.O.Box 506.

Tlf. 97 85 07 00.

6701 Esbjerg, P.O.BOX 199.

Tlf. 75 12 55 00.

Formand: Gdr. Egon Kristensen,
Nørlundvej 9, Kjærgaard Mark,
6740 Bramming.

Adm. direktør: Svend Sønnichsen

Afdelinger:

Gimsing, 7600 Struer. Tlf. 97 85 07 00.

Nopa, 7600 Struer. Tlf. 97 85 07 00.

7760 Hurup Thy. Tlf. 97 95 18 77.

7620 Lemvig. Tlf. 97 82 12 22.

6630 Rødding. Tlf. 74 84 11 24.

6823 Ansager. Tlf. 75 29 70 44.

6270 Tønder. Tlf. 74 72 23 56.

Skærbæk Eksportslagteri A. M. B. A.

6780 Skærbæk. Tlf. 74 75 19 11.

Danske Slagterier

Axelborg, Axeltorv 3, 1609 København V.

Tlf. 33 11 60 50.

Formand: Gdr. Bent Sloth,

Sønderkær,

Agersted,

9330 Dronninglund.

Tlf. 98 85 41 92.

Adm. direktør: A. Toft Fensvig,

Lundtoftevej 271, 2800 Lyngby.

Tlf. 42 87 65 57.

Clausen-bøger

ANDR. CLAUSEN BOGHANDEL ApS.

Tlf. 74 42 38 00 - 6400 Sønderborg

Det jydsk Haveselskab

Åby Bækgårdsvej 6, 8230 Åbyhøj.
Tlf. 86 15 56 88.

Regionalsammenslutning IV Sønderjylland

Formand: Bent Maybom,
Munkeparken 57, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 49 75.

Konsulenter i området

Erik Kiel, Sandager 8, Hovslund,
6230 Rødekro. Tlf. 74 66 41 65.

Olav J. Nissen, Kystvej 2, Ballum,
6261 Bredebro. Tlf. 74 71 62 29.

Skovbrug

Sydøstjysk Skovdyrkerforening

Formand: Propr. Jens Otto Gæmelke,
»Røjlund«, Kronborgvej 2, Veerst,
6600 Vejen. Tlf. 75 55 50 10.

Konsulent: Skovrider T. W. Stranddorf,
Klovtoftvej 8, Jels, 6630 Rødding.
Tlf. 74 55 28 07.

Småskovenes Salgsforening

Formand: Gdr. Nis Jessen, Årslev,
6230 Rødekro. Tlf. 74 66 67 42.

Skovdyrkerforeningen Sønderjylland

Formand: Grd. Jens Peter Madsen,
Stevningnorvej 19, Stevning,
6430 Nordborg. Tlf. 74 45 86 08.

Skovrider Edv. Hvidt,
Landbogården, Peberlyk 2,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 01 01,
lok. 216.

Handel

Det Danske Handelskammer

Formand: Grosserer Klavs Olsen.
København. Tlf. 31 29 09 07.

Sekretariat: Børsen,
1217 København K.
Tlf. 33 91 23 23.

Lokalkontorer: Ny Banegårdsgade 45,
8000 Århus C. Tlf. 86 13 53 55.

Boulevarden 20, 9000 Aalborg.
Tlf. 98 16 06 00.

Albani Torv 4, 5000 Odense C.
Tlf. 66 14 47 14.

Madevej 19, 2., 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 49 62.

Sønderjyske medlemmer af
bestyrelsen:
Direktør Jens Terp-Nielsen,
Sækko A/S,
Egelund, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 18 18.

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab.
Hovedkontor: Axelborg,
1503 København V. Telex 2 29 68.
Tlf. 33 15 11 13.

Formand: Gdr. Martin Nielsen.

Sønderjyske medlemmer af
repræsentantskabet:
Gdr. Hans Skøtt,
Ravstrupvej 61,
6100 Haderslev.
Gdr. Jens Chr. Christensen,
Gejlager 14, Skodborgskov,
6600 Vejen.
Gdr. H. Lembke Jensen,
Stendetgårdsvej 26, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 53 19 06.
Gdr. Peter Hanquist,
Bovlundbjergvej 38,
6535 Branderup. Tlf. 74 83 51 97.
Gdr. Knud Kristensen,
Kummelev 19, 6261 Bredebro.
Tlf. 74 74 12 72.

Brugforeninger

FDB's hovedkontor:
Roskildevej 65, 2620 Albertslund.
Formand: Bjarne Møgelhøj.

FDB's bestyrelsesmedlem
i Vejen regionen:
Oberstløjtnant Aage Christensen,
Hejmdals Brovej 9, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 10 70.

Kredsformænd:
Kreds 36, Ribe-Tønder:
Gdr. Jørgen Bjerrum, Bjerrumvej 16,
6760 Ribe. Tlf. 75 42 03 64.
Tillige formand for repræsentant-
skabet.

Kreds 37, Aabenraa:
Gårdejer Thorkild Fink,
Nr. Hostrup Bygade 15, 6230 Rødekro.
Tlf. 74 56 25 62.

Kreds 38, Sønderborg:
Gitte Hohwü Christensen,
Saxagergård, Gl. Kirkevej 11,
Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. 74 65 19 27.

Handelsstandsforeninger og handelsforeninger i Sønderjylland (formænd)

Gråsten Handelsstandsforening:
Bente Damkjær,
Boks 18, 6300 Gråsten.

Haderslev Handelsstandsforening af 1844:
Købmand Preben Petersen,
Gravene 1, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 60 33.

Sønderborg Handelsstandsforening:
Direktør Henning Schmidt-Petersen,
Servodan A/S,
Stenager 5, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 47 26.

Toftlund Handels- & Håndværker-
forening:
Tekstilkøbmand Claus Frej,
Tøjeksperten, Østergade 4-6,
6520 Toftlund

Tønder Handelsstandsforening:
Detailhandler Bente Kirchheiner,
Vestergade 7, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 20 45.

Vojens Handelsstandsforening:
Kaj Kragballe,
Margrethevej 25, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 00 63.

Aabenraa Handelsstandsforening:
Direktør Erik Skifter Andersen,
Skifter Andersen Bil A/S.
Tlf. 74 61 31 33. Lundsberg
Industrivej 1. 6200 Aabenraa.

De samvirkende købmandsforeninger i Danmark

Hovedkontor – Sekretariat:
Svanemøllevej 41, 2900 Hellerup.
Tlf. 31 62 16 16.

Formand: Købmand Preben Høyen,
S&E, Frederikssundsvej 5,
2400 København NV.
Tlf. 31 81 22 00.

Centralorganisationen for Jylland:
Formand: Købmand Henning Mark,
Ballerumvej 113, 7700 Thisted.
Tlf. 97 98 14 29.

Derunder De sønderjydske Købmands-
foreningers Sammenslutning:
Formand: Købmd. Laue Hansen.
Huginsvang 89, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 32 12.

Købmandsforeningen Sønderjylland Øst
Formand : Købmand Eluf Nielsen,
Stationsgade 9, Vester-Soltrup,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 46 71 41.

Haderslev og Midtsønderjyllands
Købmandsforening:
Formand: Købmand Laue Hansen,
6500 Vojens.

Tønder Amts Købmandsforening:
Formand: H. M. Hansen,
Kirkevej 2, Bylderup,
6372 Bylderup Bov. Tlf. 74 76 23 28.

Håndværk og industri

Håndværksrådet

Organisation for små og mellemstore virksomheder i Danmark.

Kontor: Amaliegade 15,
1256 København K. Tlf. 33 93 20 00.

Formand: Oldermænd, malermester
Klaus Bonde Larsen, København.

Jyllands-afdeling:
Lille Sct. Hansgade 20, 8800 Viborg.
Tlf. 86 62 77 11.

Bestyrelsesmedlemmer i Sønderjylland:
Malermester Jes Christiansen,
Allegade 33-37, 6500 Vojens.
Muremester Erik Sørensen,
Postboks 142, 6200 Aabenraa.

Sønderjyllands Erhvervsråd

Kirkepladsen 4, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 23 84.

Formand: Borgm. K. Sandahl Sørensen,
Anne Marie Vej 5, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 31 42.

Næstformand: Telegrafmester
Thorbjørn Gørrsen,
Volmersvej 2, 6330 Padborg.

Forretningsfører Andreas Warncke,
Langelandsvej 2, Starup,
6100 Haderslev. Tlf. 74 52 24 08.

Statsaut. revisor Arnt Sørensen,
Højmark 20, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. 74 65 06 07.

Hfv. viceborgmester
Gunnar Aagaard Jensen,
Slotsgade 14, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 53 09 50.

Bankdirektør Carsten Andersen,
Farverhus 172, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 21 41.

Direktør Lauge Jepsen,
Bakkevej 4, 6261 Bredebro.
Tlf. 74 74 15 33.

Sekretær: Sekretariatschef
Tyge Korsgaard, 6200 Aabenraa.

Eksportmedarbejder:
Flemming Nødskov, Broager.

Lokale erhvervsråd

Erhvervsrådet for Sønderborg-området
Nørrebro 1, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 92 22. Fax 74 42 92 33.

Padborg-Kruså Erhvervsråd:
Sekretariat: Industrivej 4, 1.
6330 Padborg. Tlf. 74 67 27 02.
Formand: Direktør Hans Raun,
Padborg Godsregistrering a. m. b. a.
Sekretær: Erhvervschef
John Holmstrøm.

Haderslev Erhvervsråd:
Erhvervschef Finn Bagger,
Norgesvej 51, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 53 00 53.

Rødding Erhvervsråd:
Formand: Ole Sindberg,
Industrivej 12, 6630 Rødding.
Tlf. 74 84 10 32.
Sekretær: Erhvervschef
Jørgen Andersen,
kommunekontoret, Østergade 28,
6630 Rødding. Tlf. 74 84 21 61.

Nørre-Rangstrup Erhvervsråd:
Østergade 2, 6520 Toftlund.
Tlf. 74 83 00 99.
Telefax 74 83 02 18.
Erhvervschef Steen Andrés.

Tønderegnens Erhvervsråd:
Formand: Paul Erik Jensen,
Postboks 106, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 55 60.

Erhvervsrådet for Tinglev Kommune:
Erhvervsdirektør Villy Andersen,
Industriparken 1, 6360 Tinglev.
Tlf. 74 64 40 51. Telefax 74 64 30 69.

Vojens Erhvervsråd:
Erhvervschef F. Graven-Nielsen,
Rådhuset, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 07 54. Telefax 74 54 39 19.

Christiansfeld Erhvervsråd:
Erhvervschef Poul Hededam,
Lindegade 58, 6070 Christiansfeld.
Tlf. 74 56 14 05, lokal 261.

Håndværker- og industriforeninger

Gråsten Håndværkerforening:
Formand: VVS-install. Bent Pedersen,
Sundsnes 21, 6300 Gråsten.
Tlf. 74 65 18 65.

Højer Handels- og Industriforening:
Formand: Direktør Hans Lagoni,
Sparekassen Højer, Storegade 10,
6280 Højer. Tlf. 74 78 26 33.

Løgumkloster Handels- og Håndværker-
forening:
Formand: Revisor Jacob Sørensen,
Møllegade 3, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 40 25.

Sønderborg Håndværker- og
Industriforening:
Formand: Isoleringsmester
Aage Land Hansen,
Nørre Kettingkov 7,
Blommeskobbel. 6440 Augustenborg.
Tlf. 74 47 46 55.

Tønder Håndværkerforening:
Formand: Bygmester Jens Boutrup,
Viben 29, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 29 16.

Finansiering

Sønderjyllands Lånekasse

Sekretariat: Kirkepladsen 4,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 23 84,
telefon tid – alle ugens dage,
kontortid fredage fra kl. 10-12.

Sekretær: Erhvervsrådgiver
Viggo Brodersen.

Bestyrelse: Sparekassedirektør
Hans Lagoni (formand), Højer.
Fhv. dir. cand. jur. Ib Frederiksen,
Bakkevænget 42, 8600 Silkeborg.
Kontorchef Kirsten Kleist,
Kongeriget Danmarks Hypotekbank
og Finansforvaltning, København.
Sparekassedirektør
Mogens Jørgensen, Haderslev.
Skoleinspektør
Christian P. Johannsen, Tøftlund.

Sønderjyllands Investeringsfond

Kirkepladsen 4, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 23 84.

Formand: Fhv. folketingsmedlem
P. Gorrson, Gl. Færgevej 48, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. 74 65 15 09.
Bankdirektør Poul Hansen,
Den danske Bank, Perlegade,
6400 Sønderborg.
Fhv. direktør, cand. jur. Ib Frederiksen,
Bakkevænget 42, 8600 Silkeborg.
Tlf. 86 82 58 88.
Fhv. bankdirektør Arne Skov,
Borgmester Andersensvej 20,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 37 00.
Kontorchef cand. jur. Kirsten Kleist,
Finansministeriet, Landgreven 4,
1301 København K.
Fhv. direktør M. F. Schøler,
Skovkobbøl, Ny Stavensbøl,
6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 13 23.
Forretningsfører Andreas Warncke,
Langelandsvej 2, Starup,
6100 Haderslev.

Sekretær: Sekretariatschef
cand. oecon. Tyge Korsgaard,
6200 Aabenraa.

Nykredit

– den nye danske kreditforening

Formand:
Fhv. amtsborgmester Erik Jessen,
Aabenraa.

Hovedkontorer:
6100 Haderslev: Åstrupvej 13.
Tlf. 74 52 70 00.
1503 Kbh. V. Box 333:
Otto Mønstedts Plads 11.
Tlf. 33 91 34 34.
5100 Odense C: Mageløs 2.
Tlf. 66 11 77 77.
6950 Ringkøbing: Herningvej 3.
Tlf. 97 32 01 11.
8800 Viborg: Sct. Mathiasgade 1-3.
Tlf. 86 62 33 33.
9100 Aalborg: Boulevarden 43.
Tlf. 98 12 38 77.
8260 Århus-Viby J: Kongsgårdsvej 6.
Tlf. 86 14 88 00.

Lokalkontor Sønderborg:
Tlf. 74 43 11 66.

Lokalkontor Aabenraa:
Tlf. 74 63 01 66.

Lokalkontor Tønder:
Tlf. 74 72 10 66.

Dansk Landbrugs Realkreditfond

Nyropsgade 21, 1503 København V.
Tlf. 33 15 11 00.

Direktion:
Direktør, cand. agro. J. Fløystrup
Jensen, adm.

Formand for repræsentantskab og
bestyrelse: Bankdirektør
Bent Hansen, Himmerlandsbanken,
Adelgade 31, 9500 Hobro.
Tlf. 98 52 10 00.

Kreditforeningen Danmark

Regionskontoret i Herning,
Viborgvej 1, 7400 Herning.
Tlf. 97 12 53 00.

Direktion:

Arkitekt Kaj Halse.

Distriktschef for Sønderjyllands amt:

Tommy Jensen, Storegade 311,
6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 53 00.

Sønderjysk medlem af bestyrelsen:

Gdr. Arne Kindberg, Nybølgård,
Hjordkær, 6230 Rødekro.

Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev.
Tlf. 74 64 40 54.

Formand: Gdr. Bahne Nicolaisen,
Bøgelhusvej 4, St. Jyndeved,
6360 Tinglev. Tlf. 74 64 83 81.

Næstformand: Gdr. Arne Kindberg,
„Nybølgård“, Nybøl Bygade 3,
6230 Rødekro. Tlf. 74 66 66 17.

Sekretær: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. 74 74 33 83.

Forretningsfører: Bankbestyrer
Werner Jensen, 6360 Tinglev.



LØGUMKLOSTER
BØGER – PAPIR – KONTORARTIKLER – FOTO
TLF. 74 74 35 57

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

c/o Turismens Fællesråd,
Admiralgade 24,
1066 København K.

Formand: Direktør Chr. R. Hunderup,
Bella Centret, Centerboulevard,
2300 København S. Tlf. 31 51 88 11.

Sekretariat: Anni Christophersen.

Samvirkende jyske Turistforeninger

„Skeelslund“, 9440 Åbybro.
Tlf. 98 24 47 33.

Formand: Skolekonsulent Ole Bisp,
Adelgade 33, 8400 Ebeltoft.
Tlf. 86 34 58 57.

Sekretariatsleder: I. Trøst Hansen.

Turist Marketing Sønderjylland

Formand: Bente Kirchheiner, Tønder.

Turist Marketings kontor:
Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Amtsturistchef: Bente Færgemand.
Tlf. 74 63 01 30.

Augustenborg Turistforening

Bureau: Storegade 28,
6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 17 20.

Formand: Hanne Lund,
Mommærkvej 17, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 39 90.

Turistforeningen for Broagerland

Formand: Chr. Caspersen,
Gammelmark Camping,
6310 Broager.

Bureau: Ihle's Papirhandel,
Storegade 23, 6310 Broager.
Tlf. 74 44 11 00.

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Direktør Viggo Bunkenborg,
Skovvænget 8, 6070 Christiansfeld.
Tlf. 74 56 18 04.

Bureau: Kongensgade 5,
6070 Christiansfeld. Tlf. 74 56 16 30.

Gram Turistforening

Formand: Advokat Erik Høgh,
Kirkeallé 3, 6510 Gram.
Tlf. 74 82 33 11.

Bureau: Alli Andersen,
Gram Bogtrykkeri, Torvegade 13,
6510 Gram. Tlf. 74 82 13 35.

Højer og Omegns Turistforening

Formand: Lis Langelund-Larsen,
Mellemgade 7, 6280 Højer.
Tlf. 74 78 20 23.

Bureau: Højer Mølle. Tlf. 74 78 29 11.

Haderslev Turistforening

Formand: Fotograf Metha Andersen,
Nørregade 2, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 00 22.

Bureau: Sønderbro 3, 6100 Haderslev.
Tlf. 74 52 55 50.

Turistchef: Svend Aage Mattson.

Erhvervs- og Turistforeningen for Rødding Kommune

Formand: Overlærer O. Finnemann,
Barsbøl Markvej, Jels, 6630 Rødding.
Tlf. 74 55 23 56.

Bureau: Den Gamle Mølle, Jels,
6630 Rødding. Tlf. 74 55 21 10.

Leder: Conni Tetens.

Nord-Als Turistforening

Formand: Disponent Arne Asmussen,
Tranebærvej 5, 6430 Nordborg.
Tlf. 74 45 19 65.

Bureau: Nord-Als Turistbureau,
Storegade 16-18, 6430 Nordborg.
Tlf. 74 45 05 92.

Turistchef: Michael Hansen.

Turistforeningen for Rømø-Skærbæk og Omegn

Formand: Sparekassedirektør
Bent Petersen, Gartnervænget 2,
6780 Skærbæk. Tlf. 74 75 18 20.

Bureau: Tvismark, 6791 Kongsmark.
Tlf. 74 75 51 30.

Turistchef: Rita Asmussen.

Turistforeningen for Sønderborg og Omegn

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 49 13.

Bureau: Sønderborg Turistbureau,
Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 35 55.

Turistchef: Per Christensen.

Nørre-Rangstrup Turistforening

Formand: Gårdejer Aage Birk,
Povlskrovej 1, Arrild, 6520 Toftlund.
Tlf. 74 83 43 04.

Bureau: Toftlund Bog- og Papirhandel,
Bente Born, Søndergade 5,
6520 Toftlund. Tlf. 74 83 11 19.

Tønder og Omegns Turistforening

Formand: Olaf Knudsen,
Torvet 1, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 01 07.

Bureau: Østergade 2a, 6270 Tønder.
Tlf. 74 72 12 20.

Turistchef: Ulla Füchsel.

Vojens Turistforening

Bureau: Vojens Bibliotek,
Rådhuscentret 5, 6500 Vojens.
Tlf. 74 54 06 00.

Formand: Sven Bork, Topmejsvej 18,
6500 Vojens.

Turistforeningen for Aabenraa og Omegn

Formand: Bankdirektør F. Rudolph.
Tlf. 74 62 20 30.

Bureau: Turistforeningen for
Aabenraa og Omegn
H. P. Hanssensgade 5, 6200 Aabenraa.
Tlf. 74 62 35 00.

Turistchef: Birte Rasmussen.

DANSKE OG FRISISKE INSTITUTIONER I SYDSLESVIG

Sprogforeningen

Sydslesvigafdeling

Formand: Sigfred Andresen,
Muhlendamm 7,
D-2257 Bredstedl. Tlf. 04671/4247.

Kgl. dansk Generalkonsulat

Nordergraben 19, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/23305.

Generalkonsul: Jørgen Peder Hansen.

Konsul: Herluf Hansen.

Vicekonsul: Hanne Eder.

Sydslesvigsk Forening (S S F)

Formand: Heinrich Schultz,
Tönninger Strasse 29, D-2256 Garding.
Tlf. 04862/512.

Flensborg by:

Formand: Dieter Matthiesen,
Richard Wagner Strasse 17,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/62788.
Sekretariat: Schiffbrücke 42,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/24766.
Sekretær: Manfred von Domarus.

Flensborg amt:

Formand: Helmut Lothar,
Birkenweg 4, D-2391 Oeversee.
Tlf. 04630/261.
Sekretariat: Norderstrasse 74,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/25827.
Sekretær: Monika Jansen.

Gottorp amt:

Formand: Preben Vognsen,
Steenstraat 1, 2341 Rabenkirchen.
Tlf. 04642/2114.
Sekretariat: Lollfuss 69, D-2380
Schleswig. Tlf. 04621/23888.
Sekretær: Gudrun Schulz.

Husum amt:

Formand: Uwe Hardt,
Königsberger Strasse 30,
D-2251 Schwabstedt. Tlf. 04884/285.
Sekretariat: Neustadt 95,
D-2250 Husum. Tlf. 04841/2612.
Sekretær: Peter Johannsen.

Rendsborg/Egernfærde amt:

Formand: Joachim Martin,
Gartenstr. 24, D-2371 Borgstedt.
Tlf. 04331/32950.
Sekretariat: »Amlsmandsgården«,
Torstrasse 4, D-2370 Rendsborg.
Tlf. 04331/23376 (tirsdag og torsdag
kl. 9-12) og Noorstrasse 18, D-2330
Eckernfærde. Tlf. 04351/2527 (onsdag
og fredag kl. 9-12).
Sekretær: Friedrich Thomsen.

Sydlønder amt:

Formand: Johann Mikkelsen,
Flensburger Strasse 109,
D-2262 Leck. Tlf. 04662/3185.
Sekretariat: Kokkedaler Weg 87,
D-2262 Leck. Tlf. 04662/1245.
Sekretær: Astrid Fries.

Ejdersted amt:

Formand: Peter Jacob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. 04865/265.
Sekretariat: Am Hafen 30,
D-2253 Tönning. Tlf. 04861/5493.
Sekretær: Sven Lekkat.

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
Postfach 2664, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/17821 - 17822 - 26329.

Generalsekretær: Ernst Ballowitz.

Sekretær Ebba Hede.

Regnskabsafdelingen:

Petra Erichsen.

Kulturfædelingen:

Fuldmeætigt Marianne Wulf.

Dansk postadresse: Postbox 90.
6340 Kruså.

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52925.

Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52565.

Forretningsfører: Detlev Lorenzen.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand:
Holger Christiansen,
Ulmenweg 10, D-2397 Handewitt.
Tlf. 04608-6713.

Skoledirektør:
Hans Andresen,
Kontor: Stuhrs Allee 22,
Postfach 1461, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/5801-0.
Dansk postadresse: Postboks 99,
6340 Kruså.

Feriekontoret: Marienhölungsweg 41,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/56664.

Skolepsykologisk kontor:
Waldstrasse 43, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52055.

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/22331.

Privat dansk gymnasium og realskole.
Rektor: Erik Jensen.
Dansk postadresse: Box 100,
6340 Kruså.

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Dansk postadresse: 6340 Kruså.
Tlf. 0461/17953 - 17954.

Åbningstider:

Sommerhalvåret 10-18, lørdag 10-14.
Vinterhalvåret 10-20, lørdag 10-14.
Overgangsdatoer mellem halvårene
meddeles i Flensburg Avis.

Overbibliotekar Jørgen Hamre.
Studieafdelingen: Bibliotekslektor,
dr. Johann Runge.

Det danske Bibliotek i Husum,
Neustadt 81, D-2250 Husum.
Tlf. Husum 04841/2292.
Leder: Bibliotekar
Keld Klemith Madsen.

Det danske Bibliotek i Slesvig.
Lollfuss 69, D-2380 Slesvig.
Tlf. Slesvig 04621/24263.
Leder: Bibliotekar Carsten F. Reyhe.

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-2390 Flensburg.
Dansk postadresse: Box 119,
6340 Kruså. Tlf. 0461/52071.

Formand for sundhedsrådet og
forretningsudvalget:
Pastor Paul Tappe, Osterstrasse 5,
D-2262 Leck. Tlf. 04662/2443.

Kontorchef: Hasso Petersen.

Ledende sygeplejerske: Søster Asta
Bogh. Tlf. 0461/52072.

Lyksborghjemmet

Dansk Børnehjem, Grosse Strasse 54,
D-2392 Glücksburg. Tlf. 04631/2456.

Bestyrer: Ulla og Carl Sauer-Petersen.

Dansk Sygeplejeforening, Flensburg

Formand: Bibliotekar Kirsten Fabricius,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17953.

Dansk Menighedspleje, Flensburg

Waldstrasse 45, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/52071.

Gamles Værn

Formand: Pastor Morten Mortensen.
Kappelner Strasse 38,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/25486.

Sønderjysk Arbejderforening (S A F)

Formand: Hans Hinrichsen,
Carstensstr. 32, D-2380 Schleswig.
Tlf. 04621/29671.

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Edith Sigaard-Madsen,
Harden-Eiche 8, D-2381 Strukstrup.
Tlf. 04623/690.

De sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Karen Vollertsen,
Seekamp 19, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4795.

„Borgerforening“, selskabelig forening

Formand: Ejnar Ramsing Lorenz,
Runesvinget 14,
DK-6330 Padborg. Tlf. 74 67 30 10.

Sydslesvigske Erhvervsfond

Formand for tilsynsrådet:
Rolf Dieter Duschner, Grosse Strasse 9,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/22060.
Kontor: Norderstrasse 76 III,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/26621.

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Direktør Preben Bjerregaard,
Emanuel-Gebel-Str. 12,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/51121.

Sekretariat: v/ Bruno Kramer,
Union-Bank, Grosse Strasse 2,
D-2390 Flensburg. Tlf. 0461/17757.

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17757.
Süderstrasse 89, D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/71335.

Direktion: Hans Erik Hansen,
Uwe Axen.

Slesvigske Kredittforening

Formand for tilsynsrådet:
Hans Jacob Asmussen,
Holming, D-2381 Havetoft.
Tlf. 04603/228.

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2398 Harrislee. Tlf. 0461/71975.

Forretningsfører: Nis Hansen.

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Edith Sigaard Madsen,
Harden-Eiche 8, D-2381 Struxdorf.
Tlf. 04623/690.

Næstformand: Pastor Paul Tappe,
Osterstrasse 5, D-2262 Leck.
Tlf. 04662/2443.

Sekretær: Jørgen Hamre,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/17953.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Tove Vynne,
Neuer Weg 5, D-2381 Neuberend.
Tlf. 04621/5951.

Dansk Ungdomssekretariat:
Moltkestrasse 20a, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/51051.

Forretningsfører: Ingolf Julius.

Dansk Gymnastikforening Flensburg

Formand: Heinz Dieter Franz,
Nikolaiallee 1-3, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/55836.

Klubhuset: Marienhölungsweg 62,
D-2390 Flensburg. (Frueskovens
Ildrætspark). Tlf. 0461/54819.

Det lille Teater

Hjemmet, Mariegade 20, Flensburg.
Tlf. 009-49-461-24835.

Post til: Sonja Lehfeldt,
Twedter Mark 74, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/37207.

Sydslesvigske Folkedansere

Formand: Inge-Marie Christensen,
Grosse Strasse 7, D-2392 Glücksburg.
Tlf. 04631/2800.

Idrætshallen

Moltkestrasse 20c, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/51053.

Inspektør: John Larsen.

«Tydal» Spejdgård

D-2382 Eggebek.
Tlf. 04609/263.

Bestyrer: Helmuth Werth.

«Christianslyst»

Lejrscole- og kursushjem.
D-2347 Nottfeld, Post Süderbrarup.
Tlf. 04641/2229.

Forstander: Vagn Porsmose Andersen.

Lejrscolehjemmet «Skipperhuset»

Am Hafen 30, D-2253 Tönning.
Tlf. 04861/5493.

Bestyrer: Sven Lekkat.

Jaruplund Højskole

Forstander: Egon Rasmussen,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. 04630/382.

Flensborg Avis

Wittenberger Weg 19, D-2390
Flensborg. Tlf. 0461/5805-0.

Chefredaktør: Paul Weede.

Direktør: Uffe Mayland.

Flensborg danske Journalistforening

Formand: Jens Høyer,
Wittenberger Weg 19,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/5805-0.

Sydslesvigsk Vælgerforening (S S V)

Formand: Skoleinspektør Gerhard
Wehlitz, Kiekut 8, D-2340 Kappeln.
Tlf. 04642/3389.

Landssekretariat: Norderstrasse 741,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/17421.

Landssekretær: Rolf Lehfeldt.

Landsdagsmand: Karl Otto Meyer,
Buchauweg 2, D-2391 Schafflund.
Tlf. 04639/517.

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Formand: Hans Jensen,
Johannisstrasse 52, D-2390.
Tlf. 0461/13683.

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Gertrud Parmann,
Bismarckstrasse 18 A,
D-2380 Schleswig. Tlf. 04621/25815.

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Hans Christian Paulsen,
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445.

Korpschef:

Helga Hansen, Neuer Weg 8,
D-2381 Neuberend. Tlf. 04621/51287.

Foreningen «Norden», Sydslesvig afdeling

Formand: Svend Kohrt,
Am Polldamm 2, D-2395 Husby.
Tlf. 04621/9732.

Sekretariat: Norderstrasse 76,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/17821.

Frivilligt Dreng- og Pigeforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Knud Morsing,
Südergraben 36, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/54676.

Lejrskoler og hytter: »Trenehytten«.

D-2399 Tarp. Tlf. 04638/527.

Udlejning v/ Arne Hou,
Emmerlev, DK-6280 Højer.
Tlf. 74/742593.

»Kongenshus«, D-2251 Tetenbüll.
Udlejning v/ Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Oven-Strasse 19,
D-2253 Tönning. Tlf. 04861/476.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/17953.

De unges Kunstreds i Sydslesvig

Formand: Mucki Kvist,
Marienalle 49, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/51673.

Torsdagskoret

v/ Kirsten Krienke,
Michelsenstr. 16, D-2390 Flensborg.
Tlf. 0461/45408.

Dirigent: Else Rasmussen,
Jaruplund Højskole, D-2391
Jaruplund. Tlf. 04630/382.

Foriining for nationale Friiske (Friserforeningen)

Formand: Marie Tångeberg
Efkebüll, D-2255 Langenhorn.
Tlf. 04672/669.

Sekretariat: Bensmor 29,
D-2255 Oster-Bargum.
Tlf. 04672/1677.

Sekretær: Manfred Nissen.

Nordfrilsk Instituut

Osterstrasse 63, D-2257 Bredstedt.
Tlf. 04671/2360.

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Roland van Oettingen,
Zum Dorfteich 7, D-2395 Husby.
Tlf. 04634/9647.

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Ole Olesen,
Alt Frösleer Weeg 18,
D-2398 Harrislee. Tlf. 0461/75713.

Ungdomskollegiet

Marienhölungsweg 66,
D-2390 Flensborg. Tlf. 0461/52444.

Forstander: Uwe Becher.

Historisk Samfund

Sydslesvigs Amtskreds.

Formand: Dr. Johann Runge,
Schlossberg 9, D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/73246.

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2398 Harrislee. Tlf. 0461/71975.

Formand: Gdr. Peter Andresen,
Lecker Strasse 52, D-2262 Achtrup.
Tlf. 04662/2427.

Landbrugskonsulent: Hans Chr. Paulsen
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445..

Landboforeningen for Flensborg
og Omegn

Formand: Gdr. Søren Andresen,
D-2397 Hüllerup. Tlf. 04608/6677.
Konsulent: Jes Simonsen,
Süderstrasse 89, D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/71975.

Landboforeningen for Sydangel

Formand: Hans Jacob Asmussen,
Holming, D-2381 Havetoft.
Tlf. 04603/228.

Konsulent: Christen Møller,
Schleswiger Strasse 38, D-2347
Süderbrarup. Tlf. 04641/2249.

Landboforeningen for Gottorp amt
Formand: Preben Holl, Lehmrade,
D-2372 Brekendorf/Owschlag.
Tlf. 04353/581.

Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445.

**Landboforeningen for Sydønder amt
(geest)**

Formand: Janne Marcussen,
D-2264 Braderup. Tlf. 04663/224.
Konsulent: Joachim Spitz,
Bavnehøj, Hauptstr. 7, D-2264 Humtrup.
Tlf. 04663/7495.

**Den nordfrisiske Landboforening
(marsken)**

Formand: Arnold Klinl,
Nordergotteskoog, D-2260 Niebüll.
Tlf. 04661/3493.
Konsulent: Joachim Spitz,
Bavnehøj, Hauptstr. 7, D-2264 Humtrup.
Tlf. 04663/7495.

**Landboforeningen for Husum og
Ejdersted amter**

Formand: Gdr. Peter Jakob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. 04865/265.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
Am See 6, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4445.

Sydslesvigsk Museumsforening

Formand: Hans Werner Hansen,
Norderalle 23, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/56385.

Æ Amatører

Formand: Johann Mikkelsen,
Flensburger Strasse 109,
D-2262 Leck. Tlf. 04662/3185.

Dansk Sportsfiskerklub Sydslesvig

Formand: Heinz Boehme,
Kappelner Strasse 3,
D-2391 Sterup. Tlf. 04637/275.

Dansk Tunghøreforening

Formand: Pastor Martin Nørgaard,
Flurstrasse 5, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/53524.

Duborg-Samfundet

Formand: Elva Thorup Nielsen,
Teichweg 2, Kupfermühle,
D-2398 Harrislee. Tlf. 0461/5801-50.

Flensborg Y's Mens Club

Formand: Ulla Steenild.
Christiansgang 9, Kupfermühle.
D-2398 Harrislee.

Heimdal Blæserorkester

v/ Joachim Ostendorf,
Berghofstrasse 22. D-2398 Harrislee.
Tlf. 0461/71939.

I. C. Møller-Fonden

v/ Nis Petersen,
Molsenkoppel 40. D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/56590.

Radioklubben Duborg

v/ Klaus Thordsen,
Ihlseeweg 8, D-2397 Handewitt.
Tlf. 04608/577.

Slesvig Y's Mens Club

Formand: Kristen Iver Kristensen,
Lutherstrasse 3, D-2380 Schleswig.
Tlf. 04621/51522.

Sydslesvigsk Selvhjælp SSH

Formand: Pastor Jens Svendsen,
Mannsteinstrasse 9,
D-2380 Schleswig. Tlf. 04621/32566.

Sydslesvigsk Skakkreds

v/ Valter Madsen,
Marien Strasse 48, D-2390 Flensburg.
Tlf. 0461/13428.

**Voksenundervisningsnævnet for
Sydslesvig**

Formand: Orla Møller,
Erdbeerenberg 34, D-2380 Schleswig.
Tlf. 04621/31642.

Sekretær: Ernst Villertsen,
Seekamp 19, D-2385 Lürschau.
Tlf. 04621/4795.

JAGT OG VILDTFORVALTNING

MILJØMINISTERIETS VILDTFORVALTNING

Kalø, 8410 Rønde.
Tlf. 86 37 25 00.
Telefax 86 37 24 35
Administrator, kst. Søren Eis.

Miljøministeriets Vildtforvaltning
er sekretariat for:
Jagtrådet og Vildtforvaltningsrådet.

JAGTRÅDET består af 5 medlemmer:

Formand: Prof. dr. agro. Per Ole Olesen,
Skovbrugsinstituttet, Landsformand Kristian Runkjær, Landsjagtforeningen af 1923, Landsformand Gustav Rønholt, Dansk Jagtforening, Ingeniør Jørgen Vesterdahl, Dansk Strandjagtforening, Lærer Chr. Hjorth, Dansk Ornithologisk Forening, og er rådgivende med hensyn til jagt tekniske spørgsmål.

VILDTFORVALTNINGSRÅDET

har 11 medlemmer: Jagtrådets fem medlemmer samt repræsentanter for Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornithologisk Forening, Naturfredningsrådet, De samvirkende danske Landboforeninger, Danske Husmandsforeninger og Dansk Skovforening. Jagtrådets formand er formand for vildtforvaltningsrådet.

Formålet med rådet er at danne forum for drøftelser af principielle spørgsmål vedrørende landets vildtbestand.

VILDTFORVALTNINGSRÅDETS

RESERVATUDVALG har 9 medlemmer.
Formand: Administrator, kst. Søren Eis.
Palle Uhd Jepsen, VRK. Karsten Laursen, VBS. Chr. Ebbe Mortensen, Danmarks Naturfredningsforening. Hans Meltotte, DOF. Poul Hald Mortensen, Skov- og Naturstyrelsen. Erik Meyer Pedersen, vildt.konsul. Kristian Raunkjær, Landsjagtforeningen. Gustav Rønholt, Dansk Jagtforening. Jørgen Vesterdahl, Dansk Strandjagtforening.

Under Miljøministeriets Vildtforvaltning
sorterer endvidere:

JAGTTEGNSKONTORET, Kalø, 8410 Rønde. Tlf. 86 37 18 55 (9-12).
Kontoret varetager udstedelse af jagtlegn og besvarer spørgsmål desangående.

VILDTRESERVATKONTORET

Kalø, 8410 Rønde. Tlf. 86 37 25 00.

Leder: Reservatinspektør P. Uhd Jepsen.
Kontoret varetager forvaltningsmæssige og administrative opgaver i forbindelse med oprettelse og drift af vildtreservater.

VILDTFORVALTNINGENS SKOLE

Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. 86 37 25 00.

Leder: Magister Jørgen Fog.

KALØ GODS

Godset ejes af Jordfonden ved Statens Jordlovsudvalg. Det er forpagtet af Jaglfonden med det formål at sikre arealer til vildtbiologisk forskning og til uddannelse af vildtforvaltningskonsulenter. I øvrigt drives godset efter sædvanlige økonomiske principper for land- og skovbrug.

KALØ LANDBRUG

Inspektør Chr. Stilling.
Tlf. 86 37 22 76.

KALØ SKOVDISTRIKT

Skovfoged Eigil Møller.
Tlf. 86 37 25 00.

VILDTBIOLOGISK STATION

Kalø, 8410 Rønde. Tlf. 86 37 25 00.

Forskningsleder: Dr. phil. H. Strandgaard.
Videnskabelig forskningsinstitution under Miljøministeriets Vildtforvaltning. Foretager vildtbiologiske undersøgelser over danske fugle og pattedyr specielt med henblik på arternes talrighed, formering og omsætning samt deres tilpasning til omgivelserne. Forskningsresultater publiceres fortrinsvis i »Dansk Vildtforskning«, »Danske Vildtundersøgelser« og »Danish Review of Game Biology«.

ADRESSELISTE OVER VILDT-FORVALTNINGSKONSULENTER

Peter Have, Grønnerupvej 48, 9760 Vraa.
Tlf. 98 98 14 14.

Anders Wulff, Landtingvej 31,
7830 Vinderup. Tlf. 97 44 18 08.

Frode S. Petersen, Suldrupvej 2,
Skivum, 9240 Nibe. Tlf. 98 66 64 58.

L. Ahlmann Olesen, Jægerbo, Sdr. Kær,
6990 Ulfborg. Tlf. 97 49 15 01.

Erik Meyer Pedersen,
Agnetevej 20 B, 8680 Ry.
Tlf. 86 89 32 55.

M. E. Pape, Ryomvej 49,
8410 Rønde. Tlf. 86 37 96 60.

Sv. Lerke-Møller, Morsbølvej 68,
7200 Grindsted. Tlf. 75 32 15 23.

Søren Essendrop, Dybvighoved,
6200 Åbenrå. Tlf. 74 66 73 63.

Peter Bjerremand, Egelandvej 65,
Øster Starup, 6040 Egtved.
Tlf. 75 86 31 46.

M. Jessen Holm, Grønnevang 21,
5750 Ringe. Tlf. 62 62 20 49.

Ole Daugaard-Petersen,
Æbleallé 75, Strandhuse,
4500 Nykøbing Sj. Tlf. 53 42 87 00.

Per Leth Sørensen,
Esrum Hovedgade 27, 3230 Græsted.
Tlf. 42 29 09 65.

Anders Walther Hansen,
Skovvej 2, Nyrup 4747 Sandved.
Tlf. 53 75 95 15.

Finn Jensen, Orebyvej 307,
4990 Saksøbing. Tlf. 53 89 50 80.

Jes Kramer, Vildtforvaltningens
administration, Kalø, 8410 Rønde.
Tlf. 86 37 25 00.

Bent Junker-Hansen, Vildtforvaltningens
administration, Kalø, 8410 Rønde.
Tlf. 86 37 25 00.

LANDSJAGTFORENINGEN AF 1923

Hovedkontor:

Frydendalsvej 20, 1809 Frederiksberg C.
Tlf. 31 31 11 35.

Formand: Kr. Raunkjær.

Medlemsblad: Jagt og Fiskeri.

DANSK JAGTFORENING

Formand:

Forpagter Gustav Rønholt,
Hårslevvej 10, Sandved, 4262 Sandved.
Tlf. 53 75 66 87.

Generalsekretær:

Forsikandidat Sv. E. Jacobsen,
Einer Jensens Vænge 1,
2000 Frederiksberg Tlf. 38 33 29 11.

Medlemsblad: Dansk Jagt.

DANSK STRANDJAGTFORENING

Hovedkontoret

Formand: Jørgen Vesterdahl,
Mosegårdsvej 4, Bramdrupdrum,
6000 Kolding. Tlf. 75 56 80 78.

Forretningsfører- og kassererkontor:

Rita Ingwersen, Agrupvej 49,
6000 Kolding. Tlf. 75 53 23 11.
Alle ugens hverdage fra kl. 8.00-11.00,
dog ikke lørdag, samt mandag
kl. 19.00-21.00.

Uddrag af Lov om jagt og vildtforvaltning:

§ 13. Jagt må ikke finde sted fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blishøns skydes på træk i tiden fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang. I november og december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1½ time før solopgang til 1 time efter solnedgang.

§ 20. Jagt fra motorbåd og andet maskindrevet fartøj må ikke finde sted:

- på søer og andre ferske vande og
- i den danske del af farvandet øst for Sjælland mellem breddegraderne ved kronborgpynten og Allandshage (56° 02,4' N og 55° 33,3' N).

Stk. 2. Uden for de områder, der er nævnt

i stk. 1, må jagt fra maskindrevet fartøj ikke finde sted i tiden 1. marts - 30. september.

Stk. 3. Landbrugsministeren kan efter forhandling med miljøministeriet (fredningsstyrelsen) og vildtforvaltningsrådet forbyde jagt fra motorbåd og andet maskindrevet fartøj i nærmere angivne områder på fiskeriterritoriet, herunder indre farvande, som fastlagt ved lov om saltvandsfiskeri.

§ 20 a. Til jagt må ikke benyttes maskindrevet fartøj, der kan fremføres med en hastighed på mere end 18 km/t (ca. 9,7 knob). Under jagtudøvelsen må fartøjet kun fremføres med højst 5 km/t (ca. 2,7 knob).

JAGTTIDER OG FREDNINGSBESTEMMELSER

§ 26. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Pattedyr og fugle, for hvilke der er fastsat jagttid, er fredede uden for jagttiden.

Stk. 3. Landbrugsministeren kan efter indstilling fra vildtforvaltningsrådet fastsætte jagttider for de i bilag 1 nævnte pattedyr og fugle. Fredning af en vildtart omfatter, hvor ikke andet er angivet, tillige artens yngel samt reder og æg.

Stk. 4. Ministeren kan tilsvarende opheve jagttiden for en vildtart.

Stk. 5. Jagttider kan fastsættes som gældende for:

- hele landet,
- dele af fiskeriterritoriet,
- landsdele,
- øer,
- amter,
- kommuner og
- velarronderede lokalområder, såfremt ¼ af de lodsejere, der hver ejer mindst 1.400 m² af området, og som tilsammen har jagtret på ¼ af områdets samlede areal, fremsætter begæring herom.

Den obligatoriske jagtprøve:

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af landbrugsministeren nærmere fastsat gebyr til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning eller ved Vildtforvaltningens lokale konsulenter.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned. Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode (1. september - 31. oktober) skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle

I henhold til § 26, stk. 3, 4 og 5, jfr. § 51, stk. 4 i lov nr. 221 af 3. juni 1967 om jagt og vildtforvaltning, som ændret ved lov nr. 294 af 9. juni 1982, fastsættes:

§ 1. GENERELLE JAGTTIDER:

a. Hovdyr:

Kronhjort	01.09-31.01
Kronhind og kalv	01.10-31.01
Dåhjort	01.09-31.01
Då og kalv	01.10-31.01
Sikahjort	01.09-31.01
Sikahind og kalv	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07
	og 01.10-31.12
Rå og lam	01.10-31.12
Mufflonvædder	hele året
Mufflonfår og lam	01.10-31.01
Vildsvin, orne	hele året
Vildsvin, so og grise	01.10-29.02

b. Rovdyr:

Mink, der anses som vildt i h. t. Lov om mark- og vejfred	hele året
Ræv	16.06-15.02
Husmår	16.06-15.02
Grævling	16.06-15.02
Mårhund	hele året
Vaskebjørn	hele året

c. Gnavere:

Hare	01.10-18.12
Vildkanin	hele året
Egern	01.09-29.02

d. Andefugle:

Grågås	01.08-31.12
Blisgås	01.09-31.12
Sædgås	01.09-31.12
Kortnæbbet gås	01.09-31.12
Canadisk gås	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand	01.09-31.12
Krikand	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Taffeland	01.10-29.02
Troldand	01.10-29.02
Bjergand	01.10-29.02

Hvinand	01.10-29.02
Havlit	01.10-29.02
Ederfugl	01.10-29.02
Sortand	01.10-29.02
Fløjsand	01.10-29.02
Stor skallesluger	01.10-29.02
Toppet skallesluger	01.10-29.02

e. Hønsfugle:

Agerhøne	16.09-31.10
Fasanhane	01.10-31.12
Fasanhøne	21.10-30.11

f. Vandhøns:

Blishøne	01.09-29.02
----------	-------------

g. Vadefugle:

Stor regnspove	01.09-31.12
Lille regnspove	01.09-31.12
Dobbeltbekkasin	01.09-31.12
Enkeltbekkasin	01.09-31.12
Skovsneppe	01.10-31.12

h. Mågefugle:

Hættemåge	01.09-29.02
Stormmåge	01.09-29.02
Sildemåge	01.09-29.02
Sølvmåge	01.09-29.02
Svartbag	01.09-29.02

i. Duer:

Ringdue	01.08-31.12
Tyrkerdue	01.10-30.11

§ 2. LOKALE JAGTTIDER:

I Sønderjyllands amt:

Kron kalv	ingen jagttid
Kronhind	ingen jagttid
Dåhjort	ingen jagttid
Dåkalv	ingen jagttid
Då	ingen jagttid
Fasanhøne	16.11-30.11
Stor skallesluger	ingen jagttid

I Sønderjyllands amt

for så vidt angår øen Als:

Råbuk	16.05-15.07
	og 01.11-31.12
Rå og lam	01.11-31.12
Hare	01.11-18.12
Fasanhane	01.11-31.12

Halvøen Kegnæs:

Råbuk, rå og lam	ingen jagttid
------------------	---------------

Vejle amtskommune

Horsens, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver fredag marked med levekvæg. Torvedag hver onsdag og lørdag; landboauktion og grisemarked hver fredag.

Kolding, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg, får og søer.

Vejle, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringkøbing amtskommune

Herning, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag.

Holstebro, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver torsdag marked med levekvæg og grisemarked.

Lemvig, hver tirsdag marked med heste og slagtekvæg.

Skjern, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg.

Ulfborg, 29. august, heste og levekvæg.

Århus amtskommune

Hammel, hestemarked 1. lørdag i september. Grisemarked hver torsdag, hvis helligdag søgnedagen før.

Kollnd, 2. onsdag i september, heste.

Randers, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver lørdag marked med heste og levekvæg.

Salten, 22. og 23. juni, heste.

Skanderborg, torvedag hver fredag; grisemarked hver tirsdag.

Århus, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg på kvægtorvet.

Viborg amtskommune

Bjerringbro, lørdag den 9. og søndag den 10. juni, heste.

Hurup (Møllekroen), første lørdag i august og den følgende søndag heste.

Kjellerup, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Skive, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Thisted, hver torsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver tirsdag marked med levekvæg.

Viborg, fjerde lørdag i april og september marked med heste.

Viltsund, 4. onsdag og den følgende torsdag i juli, heste.

Nordjyllands amtskommune

Brovst, første lørdag i august marked med heste.

Brønderslev, anden mandag i hver måned (i marts og september den første mandag), heste.

Flauenskjold, 10. september, heste.

Hjallerup, sommermarked med heste den første fredag i juni, med forprang dagen før.

Hjørring, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Hobro, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Jerslev, lørdag den 30. juni og søndag den 1. juli, heste.

Nibe, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Pandrup, anden lørdag i september, heste.

Ålborg, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver torsdag marked med levekvæg og grisemarked.

Års, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Øerne øst for Storebælt

Holbæk, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Højby Sj., pinselørdag, heste.

Jægerspris, 30. juni, heste.

Ringsted, sidste lørdag i februar, anden lørdag i april, juni og oktober samt første lørdag i august, heste.

Ny Toftegård pr. Ølstykke, 24. februar, heste.

Øerne vest for Storebælt

Egeskov, 19. september, heste og kreaturer.

Odense, hver mandag (eller hvis helligdag den påfølgende tirsdag) eksportmarked med heste og slagtekvæg; 26. juni (St. Knud), heste; hver onsdag marked med levekvæg og grisemarked.

Svendborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Ørbæk, 2. lørdag i juli og den følgende søndag, heste, slagtekvæg, får og geder.

SYDSLESVIG

Markedsfortegnelsen for Sydslesvig forelå ikke ved redaktionens slutning.

© Sprogforeningens Almanak

Citater – med tydelig kildeangivelse – tilladt i henhold til gældende regler.

ISBN 87-85122-15-7

**Tekster til næste udgave må – såfremt anden aftale ikke foreligger – være indsendt inden 1. juni.
Manuskripter til tilbeder modtages dog indtil 1. oktober.**

SPROGFORENINGENS ALMANAK

Redaktion Arne G. Larsen, Bakkevænge 11, Øster-Lindet
6630 Rødding. Telefon 74 84 63 50 (priv.) – 74 84 64 15 (kontor)

Ekspedition: Dy-Po Tryk, Søndervang 4, 6400 Sønderborg

Nyt GRAM med dør...



og skuffe

GRAM's nyeste køle/fryseskab byder på en skuffeløsning, du garanteret aldrig har set før:

63 liter 4-stjernet dybfrostskuffe lige til at trække ud, så du med det samme har fuldt overblik over frostpakkerne i den udtagelige trådkurv.

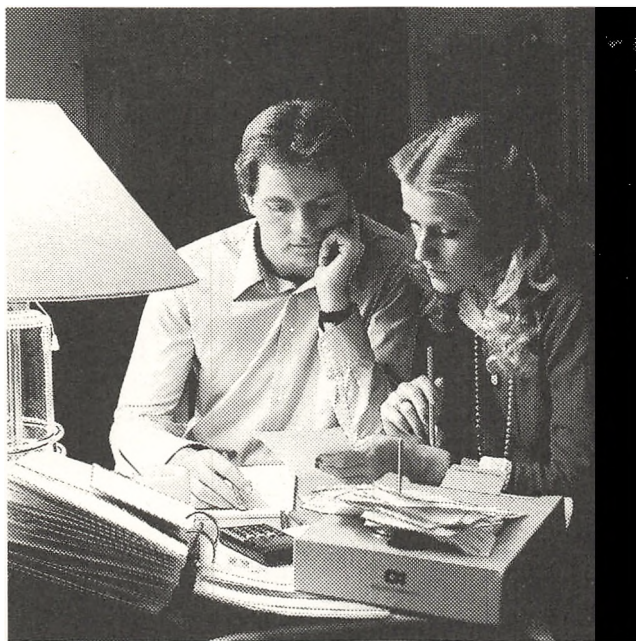
Over skuffen finder du Danmarks mest forslugne dør med plads til 1000 ting.

NYHED: 263 liter køle/fryseskab

GRAM type KF265 med 200 liter køl, 63 liter **4★** frost. Lavenergi, kun kr. 1,10 pr døgn. 55 cm bred, velegnet til indbygning. Mål: H 146,5. B 55. D 60 cm.

GRAM
- til dig, der tænker
lidt længere

Få mere ud af budgettet med Totalrådgivning i Den Danske Bank.



DEN DANSKE BANK

Vi ser på Deres økonomi med nye øjne.

DNI

